

เตล็กฎาหคากา

พระคันธสाराภังค์

เตลกฎาคาถา

ชื่อผู้แปล	พระคันธสารากวรงค์
	วัดท่ามะโอ จังหวัดลำปาง ๕๒๐๐๐
ISBN	974-90715-7-3
พิมพ์ครั้งที่ ๑	๒ กันยายน ๒๕๔๕
จำนวนหน้า	๑๗๖ หน้า
จำนวนพิมพ์	๒,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ที่ : บริษัท สแควร์ปรีนซ์'93 จำกัด
183 ซ.สีแยกวัดดวงแข ถ.จตุรเมื่อง แขวงรองเมื่อง
เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
โทร./แฟกซ์ (02) 611-6094-6, 216-6815

มหาเถรคุณคีติ

๑. สรรพปาณีย์ เถโร	มาตาว ฌาณขีรโ
สีลาทุยลงกตียา จ	ภูสโก ชนโก วีย.
๒. นานาทิสาคตาเนก-	สิสสปกขีน'มตฺตโน
ปิณฑาทิผลทายี โส	กปฺปรุกุโขว ขายติ.
๓. อโห วต สุขา ฉายา	ตสฺส สาสนการิโน
ตณฺหิ นิสฺสาย สมฺพุทฺธ-	ธมฺมวูฏฺฐิตตา พหุ.
๔. คุณาธโร ส อญฺเฆสํ	คุณํ อกาสิ'นปฺปกํ
มหาสยสฺส สมฺโพธิ-	สตฺตสฺส จริยา อยํ.
๕. คจฺจนฺเต กาเล ทฺวาสีติ-	วสฺสีโก เถรปฺจฺจโว
วิชาตสมฺมโต กาโล	สมฺปตฺโต สมฺมทาวโ.
๖. ทิฆมาญฺโก ภวํ โหตุ	วตฺถุตฺตยสฺส เตชสา
สุขี นิรามโย'นีโ	จิรํ โขเตตฺถ สาสนํ.
	คณฺธสาราภิวโส

คำพรรณนาคุณของพระเถระ

๑. พระเถระยังศิษย์ให้ดื่มน้ำนมคือปัญญาในภาษาบาลีและพระธรรม เหมือนดั่งมารดาให้น้ำนมบุตร และตกแต่งศิษย์ด้วยเครื่องประดับคือศีลเหมือนบิดาตกแต่งบุตร
๒. ท่านปรากฏตั้งต้นกัลปพฤกษ์ที่ให้ผลไม่คือโภชนาหารเป็นต้น แก่ศิษย์ของตนจำนวนมากซึ่งเปรียบเสมือนสกุณชาติมาจากทิศานุทิศ
๓. ร่มเงาของท่านผู้เผยแผ่พระศาสนา ร่มเย็นจริงหนอ เพราะมหาชนพึงพาท่านแล้วถึงความเจริญในธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
๔. ท่านเป็นที่รองรับคุณธรรมความดี บำเพ็ญคุณประโยชน์เป็นอันมากแก่ผู้อื่น ลักษณะนี้เป็นความประพัตติของพระโพธิสัตว์ ผู้มีอภัยชัยไพศาลโดยแท้
๕. เมื่อกาลเวลาล่วงไป พระเถระผู้ประเสริฐมีอายุครบ ๘๒ ปี กาลที่ชาวโลกสมมุติว่าเป็นวันคล้ายวันเกิดซึ่งนำปีติยินดี ได้มาถึงแล้ว
๖. ด้วยอานุภาพแห่งพระรัตนตรัย ขอให้ท่านมีอายุยืน มีความสุข ปราศจากทุกข์โศกโรคภัย เผยแผ่พระศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองตลอดกาลนาน

พระคันธसारากวีวงศ์

คำอนุโมทนา

ราว ๓๐ ปีก่อน ข้าพเจ้ามีธุระเดินทางไปกรุงเทพฯ พำนักรอยู่ที่วัดดอนพม่า ได้พบคัมภีร์เทลกฐาหคาถาที่แปลเป็นภาษาพม่า ซึ่งพระอานันทปัญฺฑิตภิกษุผู้เป็นอาจารย์ของข้าพเจ้าได้แปลไว้ ตอนนั้นข้าพเจ้าต้องการจะยืมมาพิมพ์ตีเก็บไว้เพื่อเผยแพร่ในโอกาสต่อไป แต่เห็นว่าเจ้าอาวาสวัดดอนพม่ากำลังศึกษาอยู่ จึงเกรงใจไม่ได้ยืม ต่อมาทราบว่าวัดดอนพม่าต้องอัคคีภัย ตำราทรงคุณค่าได้สาบสูญไปจำนวนมาก

บัดนี้ พระคันธสราภิกษุ ศิษย์ของข้าพเจ้าได้จัดพิมพ์คัมภีร์เทลกฐาหคาถาออกเผยแพร่ โดยมีคำแปลเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เพื่อให้ชาวไทยและชาวต่างชาติมีโอกาสได้ศึกษาวรรณกรรมชิ้นนี้ ข้าพเจ้าขอแสดงความยินดีในความอุตสาหะของศิษย์ในการเผยแพร่วรรณกรรมบาลีอันยิ่งใหญ่นี้ เพื่อส่งเสริมภูมิปัญญาเกี่ยวกับหลักภาษาและหลักธรรมบนผืนแผ่นดินสยามแห่งนี้

หวังว่าตำราเล่มนี้จะเป็นส่วนหนึ่งแห่งประกายปัญญาที่ช่วยเอื้อให้ธรรมะของพระบรมศาสดาได้แพร่หลายในวิถีทางที่ถูกต้องสืบไป

พระธัมมานันทะมหาเถระ

อัครมหาบัณฑิต

วัดท่ามะโอ จังหวัดลำปาง

อาร์มภบท

งานทำบุญอายุหลวงพ่อรัณมานันทะมหาเถระ อัครมหาบัณฑิต
เจ้าอาวาสวัดท่ามะโอ จังหวัดลำปาง เวียนมาถึงในเดือนมกราคม ทุกปี
ที่มิ่งงานทำบุญอายุ ญาติโยมลูกศิษย์ลูกหามักร่วมกันจัดพิมพ์หนังสือ
ธรรมะเผยแพร่ ทั้งนี้เพื่อสืบสานเจตนารมณ์ของท่านในการดำรงรักษา
พระพุทธศาสนา ปีนี้ ท่านอายุ ๘๒ ปี ทางวัดได้จัดพิมพ์คัมภีร์
“เตลกฎาคาถา” โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเสนอผลงานทางวรรณกรรม
บาลีที่มีปรากฏเมื่อสองพันปีก่อน และเป็นประทีปส่องทางชีวิตแก่
ศาสนิกชนผู้เลื่อมใสในพระรัตนตรัย

เตลกฎาคาถา แปลว่า “บทร้อยกรองที่กล่าวในกะทะน้ำมัน” เป็น
วรรณกรรมบาลีประเภทร้อยกรอง มีคาถา ๑๐๐ บท แต่งเป็นคาถา
วสันตดิลก ๑๔ พยางค์ล้วนๆ ท่านผู้ประพันธ์ได้ตกแต่งเสียงและ
ความหมายไว้อย่างไพเราะสละสลวย มีเสียงราบรื่นคล้องจองสัมผัส
เป็นเสาวพจน์ จัดเป็นวรรณกรรมที่ยิ่งใหญ่และเป็นแบบฉบับในการ
แต่งบาลีของอนุชนรุ่นหลัง คัมภีร์นี้กล่าวถึงหลักธรรมในพระพุทธ-
ศาสนา เริ่มตั้งแต่พระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ การระลึก
ถึงความตาย พระไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา ตลอดจน
จรรยาของการทำบาป โดยท่านผู้ประพันธ์มุ่งเตือนสติชาวพุทธไม่ให้
ประมาทในการบำเพ็ญคุณงามความดี

ความเป็นมาของคาถา มีปรากฏในคัมภีร์รสวาหินี ดังนี้

พระเจ้ากัลยาณิยติสสะครองเมืองกัลยาณี ณ ประเทศศรีลังกา
ระหว่างพุทธศักราช ๒๓๗-๒๓๘ ทรงมีพระอนุชาเป็นอุปราชซึ่งได้
ศึกษาศิลปวิทยาในสำนักของพระกัลยาณิเถระและเขียนลายพระหัตถ์
คล้ายคลึงกับลายมือของพระเถระ เมื่อในหลวงทรงทราบว่าพระอนุชา
เกิดความสืเนหาในพระมเหสี จึงมีรับสั่งให้ตามจับพระอนุชาซึ่งได้เสด็จ
หนีไป

ต่อมาพระอนุชาให้คนปลอมตัวเป็นพระถือสาส์นรักไปเฝ้า
พระมเหสี พระปลอมถือโอกาสติดตามพระกัลยาณิเถระเข้าพระราชวัง
เมื่อพระปลอมฉันภัตตาหารแล้วก่อนจะลุกกลับไป ได้แอบโยนสาส์น
รักไปให้พระมเหสี แต่บังเอิญพระราชาได้ทอดพระเนตรเห็นและ
เข้าพระทัยว่าเป็นสาส์นของพระเถระ จึงมีรับสั่งให้จับพระเถระโยนใส่
กะทะน้ำมันที่เดือดพล่าน

ในขณะนั้นปรากฏมีแก้วอินทนิลผุดขึ้นเป็นที่นั่งรองรับในกะทะ
น้ำมัน พระเถระได้เจริญวิปัสสนาจนบรรลุอรหัตผล เมื่อได้พิจารณา
กรรมเก่าของตนจึงทราบว่าในชาติก่อนเคยเกิดเป็นเด็กเลี้ยงวัวและได้โยน
แมลงวันตัวหนึ่งเข้าไปในน้ำมันที่เดือดพล่าน ครั้นนี้จึงไม่อาจจะหลีกเลี่ยง
ผลกรรมได้ ท่านจึงกล่าวคาถาเพื่อสั่งสอนชาวพุทธไม่ให้มีวาม
ประมาทก่อนที่จะประณิพพานในที่นั้น เนื่องจากท่านกล่าวคาถาในกะทะ
น้ำมัน จึงปรากฏนามว่า **เตลกฐาหคาถา** คือ บทร้อยกรองที่กล่าวใน
กะทะน้ำมัน

ข้อความในคัมภีร์รสวาหินี^๑ (เล่ม ๒ หน้า ๕๗) กล่าวว่า

สีหพาทีเป กลยาณิตสโส นาม ราชา อิสสรํ ปวตเตติ.
ตสฺส อุตฺติโย นาม กนิฏฺโจ อูปราชา อโหสิ. โส กลยาณิต-
เถรสฺส สนฺติเก สิปปํ สิग्ghi. ตโต โส รมฺโณ อคฺคมฺเหสิยา
สทฺธิ วิสฺสาสํ อกาสิ. ราชา ตํ จตฺวา คณฺเหตฺนติ อมฺจุเจ
อาณาเปสิ. อุตฺติโย ตํ จตฺวา ภีโต ปลายิตฺวา อณฺณตฺถ
วสนฺโต เอกสฺมี ทิวเส เทวี สริตฺวา ปณฺณํ ลิขิตฺวา เอกํ ทหรํ
ภิกฺขุเวสํ คาหาเปตฺวา อิํ ราชสฺเสน เทวียา เทหิติ ปณฺณํ
อทาสิ. ตทา กลยาณิตฺเถโร นิจุจํ ราชเคเห ปริภุญฺชติ. พฺุโต
คณฺตฺวา ราชทฺวารเ จีโต เถเรน สทฺธิ ราชเคหํ อคฺมาสิ. เถโร
ตํ ราชกฺูลปโค อยฺนติ สณฺณมกาสิ. ราชปฺริสาปิ เถรสฺส
อนฺเตวาสิโก อยฺนติ จินฺเตสฺสุ. อถ ราชา จ ราชมฺเหสิกา จ เต
สกกฺจจํ ปรีวีสิตฺวา วนฺทิตฺวา ปกฺกมฺีสุ. ตโต โส พฺุโต ตํ เลขํ
เทวียํ เปกฺขมานาย ภูมียํ ปาเตสิ. ราชา ตสฺส สทฺทํ สุตฺวา

^๑ คัมภีร์รสวาหินี คือ คัมภีร์นำมาซึ่งอรรถรส เป็นการประมวลเรื่องราวที่
เกิดขึ้นจริงในประเทศอินเดียและศรีลังกา พระอรหันต์ชาวลังกาในอดีตกาล
ได้บันทึกเรื่องเหล่านี้ไว้เป็นภาษาสิงหล ต่อมาพระรัฐपालเถระผู้พำนัก
อยู่ ณ คุตตวงกบบริเวณ (คณะคุตตวงกะ) วัดมหาวิหาร ได้แปลจากภาษา
สิงหลมาเป็นภาษาบาลี ภายหลังพระเวทเถระได้ตรวจชำระคำบาลีที่
คลาดเคลื่อนให้ถูกต้องเหมือนเดิมในพุทธศตวรรษที่ ๒๐

นิเวศติตวา โอลิเกนโต เกรสส เลขนสมาน เลข ทิสวา
นิสสัสย เถเรน กตกมมนติ มณณมาน กุชฌิตวา เอต
เตลกฎาเห ขิปถาติ อาณาเปสิ. อถ ราชปุริโส เตลกฎาห
อุทฺธน อาริเปตวา อุทฺธมโร กตวา เตเล ปกุกถิตเ เกร์ ตตถ
เนลฺ. เถโร ตสฺมี ขณ วิปสฺสนํ วฑฺฒเตตวา อรหตฺตํ ปตฺวา
กฏาหมภิริยุห นิสฺสีติ อินฺทนีลมนิตเล ราชหฺโส วิย. ตถา-
วิธมปิ ตํ อุณฺหํ โลมกุปสฺส อุณฺหํ กาทฺถํ นาสกฺขิ. ตตถ นิสฺสินโน
ธมฺมคากานํ สตปฺปมาณํ กตวา กสฺส ปาปสฺสาयํ วิปาโกติ
อติตํ โอลิเกนโต อติเต อตฺตโน โคปาลทารกกาเล ปกุกถิตเ
ชีรสฺมี ปกฺขิตฺตํ เอกํ มกฺขิกํ ทิสฺวา อयํ อนิเวศติยธฺมโมติ
จินฺเตตวา ตตถ นิสฺสินโนว ปรินิพฺพายิ. อถ ราชา เกร์ จ ปุริส
จ มาราเปนโต สมฺมุตเท ปกฺขิปาเปสิ.

แปลว่า : “พระราชาพระนามว่า กัลยาณียติสสะ ทรง
ปกครองลังกาทวีป พระองค์ทรงมีอุปราชเป็นพระอนุชา
พระนามว่า เจ้าอุตฺติยะ เจ้าอุตฺติยะนั้นได้ศึกษาศิลปวิทยา
ในสำนักของพระกัลยาณิเระ ต่อมาเจ้าอุตฺติยะได้กระทำ
ความขัดเคืองกับอัศวมเหสีของพระราชา พระราชาทรง
ทราบความนั้นแล้ว รับสั่งเหล่าอำมาตย์ให้จับเจ้าอุตฺติยะ
เจ้าอุตฺติยะทราบความนั้นแล้วทรงเกรงกลัว เสด็จหนีไป
อยู่ในสถานที่อื่น วันหนึ่งรำลึกถึงพระเทวี จึงเขียนสาส์น

ให้ชายผู้หนึ่งปลอมเป็นเพศภิกษุแล้วให้สาส์นโดย
มอบหมายให้ส่งสาส์นนี้แก่พระเทวียอย่างเป็นความลับ
ในกาลนั้น พระกัลยาณิเถระได้รับนิมนต์เข้าไปในพระราชวัง
ฉันภัตตาหารเสมอ ชายผู้ถือสาส์นไปยื่นใกล้พระราชวัง
แล้วเข้าสู่พระราชวังพร้อมกับพระเถระ พระเถระสำคัญ
ว่าเป็นภิกษุผู้คุ้นเคยกับราชตระกูล แม้ราชบุรุษทั้งหลายก็
เข้าใจว่าภิกษุนี้เป็นศิษย์ของพระเถระ ลำดับนั้น พระราชา
และพระมหีสถิงอังคาสท่านเหล่านั้นโดยเคารพ กราบ
ไหว้แล้วเสด็จกลับไป ในขณะที่นั้น ผู้ส่งสาส์นได้พลั้ง
ทำสาส์นตกลงพื้นในขณะที่พระเทวียทอดพระเนตรอยู่
พระราชาทรงสดับเสียงนั้นแล้วเสด็จกลับมาดู ทรงพบ
สาส์นที่มีตัวอักษรเหมือนกับลายมือของพระเถระ ทรง
เข้าพระทัยว่าเป็นการกระทำของพระเถระ จึงพิโรธรับสั่ง
ให้โยนพระเถระลงในกะทะน้ำมัน ลำดับนั้น ราชบุรุษ
ได้ยกกะทะวางบนเตาไฟ เมื่อน้ำมันเดือดพล่านไปมาจึง
นำพระเถระลงสู่กะทะน้ำมัน

พระเถระได้เจริญวิปัสสนาในขณะที่นั้นแล้วบรรลุอรหัต-
ผล ขึ้นไปนั่งบนกะทะเหมือนพระยาหงส์ นั่งอยู่บนพื้นแก้ว
อินทนิล ความร้อนนั้นไม่อาจเข้าถึงชุมชน[ของท่าน]ได้ ท่าน
นั่งบนกะทะน้ำมันนั้นแล้วกล่าวคาถาที่เกี่ยวกับหลักธรรม

จำนวนร้อยบาท และตรวจดูอดีตกรรมว่า ครั้งนี้เป็นวิบาก
ของกรรมชั่วอะไรจึงได้เห็นแมลงวันตัวหนึ่งถูกตนจับใส่ใน
น้ำมันที่เดือดพล่านในอดีตชาติครั้งที่ได้เกิดเป็นเด็กเลี้ยงวัว
และเห็นว่ากรรมนี้ให้ผลแน่นอนแล้ว ท่านนั่งปริณิพพาน
ในกะทะน้ำมันนั้น ลำดับนั้น พระราชารับสั่งให้ประหาร
ชีวิตพระเถระและบุรุษแล้วให้โยนศพทิ้งทะเล”

คัมภีร์มหาวงศ์^๑ (ปริจเฉท ๒๒ คาทา ๑๓-๑๙) มีข้อความคล้าย
คลึงกับคัมภีร์รสวาหิณี ต่างกันตรงที่กล่าวว่าพระกัลยาณิเถระเป็น
พระอรหันต์ก่อนจะถูกจับโยนลงในกะทะน้ำมัน และไม่กล่าวถึงคัมภีร์
เตลกภูหาคาทา ข้อความในคัมภีร์มหาวงศ์ มีดังนี้

กัลยาณิย์ นรินโท หิ	ติสโส นามาสี ขตติโย
เทวีสณฺโฆคชนิต-	โกโป ตสฺส กนิฏฺฐโก.
ภีโต ตโต ปลายิตฺวา	อยุยอุตฺตียนามโก
อญฺญตฺถ วสิ โส เทโส	เตน ตํนามโก อหุ.

^๑คัมภีร์มหาวงศ์ คือ คัมภีร์กล่าวถึงวงศ์อันยิ่งใหญ่ จัดเป็นประวัติศาสตร์
ศาสนาและพงศาวดารราชวงศ์ลังกา เริ่มตั้งแต่มนุษย์ไปแย่งยักษ์อยู่
เมืองลังกาเป็นต้นมาจนถึงความเป็นไปของศาสนาในอินเดียและลังกา
พระมหานามเถระต่าง ๓๗ ปริจเฉทแรกไว้ในพุทธศตวรรษที่ ๑๐ ต่อมา
ภายหลังพระเถระชาวลังกาได้แต่งเพิ่มต่อๆ กันมาถึง ๑๐๑ ปริจเฉทจนถึง
สมัยที่ประเทศศรีลังกาเสียเอกราชแก่ประเทศอังกฤษในพุทธศักราช ๒๓๕๘

ทตฺวา รหสฺสเลขํ โส	ภิกฺขุเวสธํ นรํ
ปาเหลสิ เทวียา คนฺตฺวา	ราชทฺวาเร จิตฺตํ โส.
ราชเคเห อรหตา	ภฺยมาเนน สพฺพทา
อภฺยมาโน เถเรน	รณฺโณ ชมฺพปาคมิ.
เถเรน สทฺธิ ภฺยชิตฺวา	รณฺณา สห วินิคุเม
ปาเตสิ ภฺมมํ เลขํ	เปภฺยมานาย เทวียา.
สทฺเทน เตน ราชานํ	นิวตฺติตฺวา วิโลกยํ
ณฺตฺวาน เลขสนฺเทสํ	กฺกฺโข เถรสฺส ทฺมมฺติ.
เถรํ ตํ ปุริสํ ตณฺจ	มาราเปตฺวาน โกธสา
สมฺมทฺสมี ชีปาเปสิ	

แปลว่า: “ในเมืองกัลยาณี มีกษัตริย์จอมนรชนทรงพระนามว่า [กัลยาณีย]ติสสะ พระอนุชาของพระองค์ทรงพระนามว่า เจ้าอุตติยะ ทำให้พระราชบิดาเพราะความผูกพันกับพระเทวี ได้เสด็จหนีจากเมืองไปพำนักในสถานที่อื่น สถานที่นั้นจึงได้ชื่อว่า หมู่บ้านอุตติยะ เจ้าอุตติยะนั้นได้ประทานสาส์นลับให้คนที่ปลอมตัวเป็นพระภิกษุไปส่งสาส์นแก่พระเทวี

ฝ่ายภิกษุปลอมนั้นทำที่ไปยืนใกล้ประตูพระราชวัง แล้วเข้าสู่พระราชนิเวศน์กับพระเถระผู้เป็นพระอรหันต์ ซึ่งมาฉันภัตตาหารในพระราชวังเสมอโดยที่พระเถระ

ไม่รู้เรื่องราวความจริง พระปลอมได้โยนสาส์นลงสู่พื้นใน
ขณะที่พระเทวีทอดพระเนตรอยู่ ฝ่ายพระราชาทรงหัน
มาทอดพระเนตรดูด้วยเสียงนั้น เมื่อ[ทรงอ่าน]ทราบ
ว่าเป็นข่าวสาส์นก็กริ้วพระเถระ เพราะเป็นคนขเลา จึง
รับสั่งให้ประหารชีวิตพระเถระและบุรุษนั้นด้วยความโกรธ
แล้วรับสั่งให้โยนศพทิ้งทะเล”

หนังสือ The Pali Literature of Ceylon (Malalasekara, 1928 :
162) กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ตามคัมภีร์รสวาหิณีและมหาวงศ์ และกล่าวเพิ่ม
เติมว่า หลังจากที่พระเถระถูกโยนลงกะทะน้ำมันแล้ว ศาสนิกชนรุ่น
หลังได้สร้างวิหารเป็นอนุสรณ์เพื่อรำลึกถึงพระเถระไว้ในสถานที่นั้น มี
ข้อความเกี่ยวกับเรื่องนี้ในบทร้อยกรองที่ ๗๐ ของหนังสือ Saḷāhiṇi-
sandese ซึ่งจัดพิมพ์ในคริสต์ศักราช 1462 ว่า

“The decorated hall, which in their zeal
The merit-seeking people built upon
The spot where stood the cauldron of hot oil
into which King Kelani-Tissa threw
The guiltless sage, a mere suspect of crime.”

คัมภีร์นี้แต่งมานานกว่า ๒,๐๐๐ ปี และได้เผยแพร่สู่สุวรรณภูมิมา
นานกว่าหนึ่งพันปีแล้ว จากหลักฐานการตรวจพบศิลาจารึกเนินสระบัว
จังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งจารึกขึ้นในมหาศักราช ๖๘๓ ตรงกับพุทธศักราช

๑๓๐๔ โดยมีคาถาสามบทแรกที่นำมาจากคัมภีร์เดียวกันนี้ เรื่องนี้จะ
ได้กล่าวไว้ในภาคผนวกท้ายเล่ม

ครั้งหนึ่งขณะที่ผู้แปลศึกษาพระปริยัติธรรม ณ ประเทศ
สหภาพพม่า ได้มีโอกาสอ่านคัมภีร์เตลกฏาหคาถาแปลภาษาพม่าชื่อว่า
“เตลกฏาหคาถาภาษานิสสัย” แปลโดยท่านอาจารย์พาราณสีสยาตอ
(พระอานันทปัทมจิตาภิกขุ) อดีตเจ้าอาวาสวัดวิสุทธิาราม พาราณสี
จังหวัดแปร์ (Prome) ซึ่งเป็นอาจารย์ผู้มีอุปการคุณของผู้เขียนเอง
ท่านอาจารย์กล่าวไว้ในคำนำว่าได้ปริวรรตมาจากอักษรเทวนาครี
เมื่ออ่านคัมภีร์นี้แล้วรู้สึกซาบซึ้งในลีลาการแต่งและอรรถรส จึงตั้งใจ
ว่าจะแปลเป็นภาษาไทยในโอกาสต่อไป

เมื่อเริ่มงานแปลคัมภีร์นี้ออกเผยแพร่ จึงได้สืบถามหาฉบับที่มี
แปลไทยแล้ว ต่อมาทราบว่าคุณชูศักดิ์ ทิพย์เกษร ได้แปลคัมภีร์นี้และ
กล่าวไว้ในคำนำว่าปริวรรตต้นฉบับมาจากอักษรเทวนาครี ฉบับแปล
ของคุณชูศักดิ์มีชื่อว่า “เตลกฏาหคาถา (พระคาถาซึ่งกล่าวที่กะทะ
น้ำมัน)” พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ นางอ่วม ทิพย์เกษร
ฌาปนสถานวัดบึง ตำบลกระโทก อำเภอโซคชัย จังหวัดนครราชสีมา
วันที่ ๑๐ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๑๙ แม้จะมีฉบับที่แปลไทยแล้ว
แต่ก็ยังปรารถนาจะนำเสนอสำนวนแปลอีกนัยหนึ่งที่เห็นว่าถูกต้องตาม
หลักภาษา จึงดำเนินการแปลเป็นฉบับที่สอง ซึ่งได้เพิ่มภาคผนวกเพื่อ
อธิบายรูปศัพท์ที่เข้าใจยากในคัมภีร์นี้เพื่อเป็นอุปการะแก่นักศึกษา

บาลี ทั้งวิเคราะห์หลักธรรมบางอย่างเกี่ยวกับศาสนาพุทธ เช่น พระรัตนตรัยของชาวพุทธคืออะไร สังสารวัฏตามหลักพระพุทธศาสนา มีลักษณะอย่างไร พระไตรปิฎกของชาวพุทธจัดเป็นตำราหรือไม่ เป็นต้น

แม้คัมภีร์นี้แต่งขึ้นในประเทศศรีลังกา แต่ก็ยังไม่สามารถหาหลักฐานฉบับลังกาหรือแม้แต่ฉบับเทวนาครีได้ คงมีเพียงหลักฐานฉบับโรมันซึ่งปริวรรตมาจากฉบับลังกา เป็นฉบับของสมาคมบาลีปกรณ์ ประเทศอังกฤษ พิมพ์ใน Journal of The Pali Text Society, Vol. 1, 1882, 1883, 1884 มีคาถา ๘๘ บทขาดสองคาถาสุดท้าย ในขณะที่ฉบับพม่ากับฉบับไทยที่ปริวรรตจากอักษรเทวนาครี มีคาถา ๑๐๐ บทตรงกับข้อความในคัมภีร์รสวาทินี อนึ่ง ลำดับคาถาในฉบับเหล่านั้นก็ต่างกัน กล่าวคือ คาถาแรกตามฉบับพม่าจัดเป็นคาถาที่ ๕ ตามฉบับโรมันกับฉบับไทย และคาถาที่ ๕๕ ตามฉบับพม่ากับฉบับไทย จัดเป็นคาถาที่ ๖๐ ตามฉบับโรมัน อย่างไรก็ตาม ผู้แปลคิดว่าฉบับพม่าเรียงลำดับคาถาไว้ได้ดีกว่าอีกสองฉบับ เพราะกล่าวถึงพระพุทธคุณไว้เป็นลำดับแรกตามธรรมเนียมในการนอบน้อมพระรัตนตรัยก่อนแต่งคัมภีร์ฉบับแปลใหม่นี้จึงเรียงลำดับคาถาตามฉบับพม่าทั้งหมด

ผู้แปลคิดว่าคัมภีร์นี้ควรจะได้รับแปลเป็นภาษาอังกฤษด้วย ซึ่งแม้จะมีฉบับแปลแล้ว ๓ สำนวน แต่ไม่สามารถจะค้นหาได้ จึงขอให้คุณผาณิต เจตน์จิราวัฒน์ นักศึกษาหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

(หลักสูตรนานาชาติ) มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ช่วยแปลเป็นภาษาอังกฤษจากฉบับที่แปลไทยแล้วเป็นหลัก โดยเทียบเคียงต้นฉบับบาลีไปด้วยกัน เธอก็ช่วยเหลือด้วยความเต็มใจ ขออนุโมทนาขอบใจคุณผาณิตที่ช่วยแปลและขออนุโมทนา Mr. Goh Boonleong ผู้ช่วยขัดเกลาคำแปลอังกฤษให้สละสลวย

ในตำราอ้างอิง เลขเกี่ยวกับพระไตรปิฎก เลขตัวหน้าเป็นเลขเล่ม ตัวกลางเป็นเลขข้อ ส่วนตัวสุดท้ายเป็นเลขหน้า เช่น ขุ. ส. ๒๕.๘๕๖.๕๐๒ หมายถึง ขุททกนิกาย สุตตนิบาต เล่ม ๒๕ ข้อ ๘๕๖ หน้า ๕๐๒ ส่วนเลขเกี่ยวกับคัมภีร์อรรถกถาและฎีกา เลขตัวหน้าเป็นเลขเล่ม ตัวหลังเป็นเลขหน้า เช่น อง. อ. ๒.๒๙๑ หมายถึงอรรถกถาอังคุตตรนิกาย เล่ม ๒ หน้า ๒๙๑ การอ้างอิงได้ใช้พระไตรปิฎกบาลีและอรรถกถาฎีกาฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นหลัก

ขออนุโมทนาท่านเจ้าภาพที่ร่วมกันจัดพิมพ์คัมภีร์เล่มนี้ เพื่อเผยแพร่คำสอนของพระบรมศาสดาให้สถิตสถาพรชั่วนกาลนาน ขอให้ทุกท่านจงมีความสุข ความเจริญ ประสบความสำเร็จในชีวิต และเจริญรุ่งเรืองในธรรมของพระอริยเจ้าทั้งหลาย

ด้วยอานุภาพแห่งรัตนตรัยและบุญกุศลอันเกิดจากคัมภีร์นี้ ขอจงเป็นพลปัจจัยเกื้อหนุนให้หลวงพ่อบุญมีสุขภาพแข็งแรง มีอายุยืน เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของศิษย์นานๆ

พระคันธसारากวังค์

สารบัญ

มหาเถรคุณคีติ.....	๓
คำพรรณนาคุณของพระเถระ.....	๔
คำอนุโมทนา.....	๕
อารัมภบท.....	๖
คันถารัมภะ.....	๑๘
คำเริ่มคำมกัร.....	๑๙
เตลภาหคาถา.....	๒๑
ภาคผนวก.....	๑๒๑
นิคมคาถา.....	๑๗๐
คำลงท้าย.....	๑๗๑
บรรณานุกรม.....	๑๗๒

คันถรัมภะ

๑. โมหนุทธการํ ฐเสตฺวา	วิสุทฺธมฺมรํสียา
เวเนยฺยปงฺกขํ พุทฺธ-	สุโร โพธิสฺสี ตํ นเม.
๒. ราคาคูเร ติโลเก โย	คโทว โทสอคฺคิโต
รตนาวลฺลิ โมหนฺธ	ทีโป ฐมฺมํ นมามหํ.
๓. เขตฺตํ ปุณฺณเวสฺสํ โย พุทฺธ-	พิมฺพา วีย สมิณฺฑริโย
คณฺฑุตฺตโม'หํ ตํ สงฺฆํ	วนฺทามิ สิริสาทรํ.
๔. ลงฺกายํ ปกฺกุกฺกิตฺเต เตล-	กฺกฺกาเห กกิตฺตา ปุรา
กลฺยาณียตฺถเรน	สิโลกา เยชฺช ทิสฺสเร.
๕. เต สารตฺถสฺมายุตฺตา	ปสนฺนปทพฺยณฺชนา
หิตาวหา จ โสตฺถนํ	สทฺธมฺมวูทฺธิกามินํ.
๖. อตฺถพฺยาขุยา มยา เตสํ	กยฺยเต หิตกามตา
สุยामรฺวฺจิกสาธฺนํ	เย เต สมฺพุทฺธภตฺติกา.

คณฺธสาราภิวโส

คำเริ่มคัมภีร์

๑. พระพุทธเจ้าผู้เปรียบดังดวงอาทิตย์พระองค์ใด ทรงละ
ความมืดคือโมหะ ยังเวไนยชนเปรียบเหมือนดอกบัวให้คลีбанคือ
ให้ตรัสรู้ด้วยรัศมีคือพระธรรมอันบริสุทธิ์ยิ่ง ข้าพเจ้าขอนมัสการ
พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น

๒. สภาพใด เหมือนยาบำบัดความกระวนกระวายด้วยราคะ
เหมือนสายพานแก้วซึ่งพานออกจากไฟคือโทสะ เหมือนแสงประทีป
ส่องสว่างในที่มืดคือโมหะ ข้าพเจ้าขอนมัสการสภาพนั้นคือพระธรรม

๓. บุคคลใดเป็นเนื้อนาบุญ มีอินทรีย์สงบเหมือนพระพุทธรูป
เป็นหมู่สงฆ์ผู้สูงสุด ข้าพเจ้าขอน้อมเศียรนมัสการบุคคลนั้นผู้เป็น
พระสงฆ์โดยเคารพ

๔. บตร่องกรองเหล่านีที่พระกัลยาณิเระกล่าวในกะทะน้ำมัน
อันเด็ดพล่าน ณ ประเทศศรีลังกาในกาลก่อน ปรากฏอยู่จนถึงปัจจุบัน

๕. บตร่องกรองเหล่านั้นก่อบรรด้วยเนื้อความอันเป็นแก่นสาร
มีบทและพากย์กระจ่างชัดเจน นำประโยชน์เกื้อกูลให้แก่ผู้สดับที่หวัง
ความเจริญในพระสัทธรรม

๖. ข้าพเจ้าผู้ใฝ่ประโยชน์จะแต่งคัมภีร์แปลของบตร่องกรอง
เหล่านั้น เพื่อประโยชน์แก่สัตบุรุษชาวไทยผู้เคารพในพระสัมมาสัม-
พุทธเจ้า

พระคันธสาราภิงค์

เตลกภูาทคาถา

โย สพพโลกมhit กรุณาธิวาโส
โมกฺขากโร รวิกุลมฺพรปฺฤณฺจนโท
ณฺเฑยโยทธี สุวิปฺลํ สกฺลํ วิพฺพุโ
โลกุตตมํ นมถ ตํ สิริสา มุนินฺทํ.

พระจอมมุนีที่ชาวโลกทั้งปวงบูชา ทรงเพียบพร้อมด้วยพระกรุณา
เป็นบ่อเกิดแห่งความหลุดพ้น เปรียบดังพระจันทร์เพ็ญท่ามกลาง
นภาอันเป็นอาทิตยวงศ์ ทรงตรัสรู้เญยยธรรมทั้งหมดอันไพศาลดั่ง
มหาสมุทร เชิญท่านทั้งหลายนมัสการพระจอมมุนีผู้ประเสริฐในโลก
พระองค์นั้น

The Greatest Sage full of compassion is revered by all
sentient beings. The Path of Deliverance He discovered,
is likened to a full moon shining brightly in the sky. The
Supreme Knowledge He penetrated, is as deep as the ocean.
Let us pay homage to the Greatest Sage, the Perfected One.

โสปานมัล'มมลํ ดิทธาลยสฺส

สํสารสาครสมุตฺตรณาย เสดํ

สพฺพาคติภยวिवุชิตเขมมคํ

ธมฺมํ นมสฺสย สทา มุนินา ปณฺีตํ.

เชิญท่านทั้งหลายนมัสการพระธรรมอันพระมุนีตรัสสอน เป็นขั้นบันได
อันหมดจดแห่งสววรรค์ ประดุจสะพานข้ามมหาสมุทรคือสังสาร และ
เป็นทางเกษมปลอดภัยจากทุกคติภัยทั้งมวลทุกเมื่อ

Let us pay homage to the Dhamma uttered by the Greatest
Sage. It is like an impeccable ladder that leads to the heavenly
realm; a bridge that will bring us across the ocean of rebirth.
It is the secure path towards ultimate happiness, away from all
miseries.

เทยฺยํ ตทปฺป’มปิ ยตถ ปสนฺนจิตฺตา

ทตฺวา นรา ผล’มฺลารตฺรํ ลภนฺเต

ตํ สพฺพทา ทสฺพเลนปิ สุปฺปสฺตถํ

สํขํ นมสฺสถ สทามิตฺตปุณฺณเขตฺตํ.

เชิญท่านทั้งหลายนมัสการพระสงฆ์ ผู้เป็นนาบุญหาประมาณมิได้
ซึ่งแม้พระศพลก็ทรงสรรเสริญเป็นนิตย์ ที่มหาชนมีใจเลื่อมใสแล้ว
ถวายไทยธรรมแม้เล็กน้อยแล้วได้รับผลบุญอันโอฬาร

Let us pay homage to the Sangha, the peerless fertile field for
planting the seeds of merit. Even a small offer in full faith will
yield abundant fruits in the future.

เตโชพเลน มหา รตนตตยสฺส

โลกตตยํ สมธิตจฺจติ เยน โมกฺขํ

รทฺธา น จตฺถิ จ สฺมา รตนตตยสฺส

ตสฺมา สทา ภาชถ ตํ รตนตตยํ โภ.

ความคุ้มครองเช่นกับพระรัตนตรัย ซึ่งทำให้โลก ๓ บรรลุแดนเกษม
ด้วยเดชานุภาพอันยิ่งใหญ่แห่งพระรัตนตรัยนั้น หามิได้ ด้วยเหตุนี้
เชิญท่านทั้งหลายชองเสพพระรัตนตรัยนั้นเป็นนิตย์

Let us take refuge in the Triple Gem. For there is no other
protection in the three worlds other than the Triple Gem that
can lead us to happiness. Such is the Greatness of the power
of the Triple Gem.

ลงกิสฺสโร ชยตุ วารณราชคามี
โกคินฺทโกครุจฺจรายตปฺปนพาหุ
สาธูปจารนโรโต คุณสนฺนิวาโส
ธมฺเม จิตฺโต วิคตโกธมทาวเลโป.

ขอภษัตริย์แห่งลังกาจงประสบชัยชนะ พระองค์ทรงช้างเป็นราชพาหนะ
มีพระพาหาสมส่วนและยาวงามดั่งขนดแห่งพญานาค ทรงรึ้นรมย์ใน
การเข้าใกล้สัตบุรุษ เป็นที่ตั้งแห่งคุณธรรม ดำรงอยู่ในธรรม และ
ปราศจากการแปดเปื้อนด้วยความโกรธและความหลงระเรีง

May the King of Lanka be the conqueror of all Men. The
handsome king rides on an elephant. His arms are well built
and rounded just like a snake. He enjoys being near the sage,
who is established in virtue and he dwelled in the virtue, free
from anger and ignorance.

ล่งกิสสโร พรหิตะกรโต นีราโส

รตติมปิ ชาครรโต กรุณาธิวาโส

โลกิ วิโพธยติ โลกหิตาย กามิ

ธมมัสมาจเรถ ชาคริกานุยุตฺตา.

กษัตริย์แห่งลังกาผู้ทรงยินดีเสมอในการบำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่น
ปราศจากความละโมภ[ในแว่นแคว้นอื่น] ตื่นอยู่เสมอแม้ในราตรี
เพียบพร้อมด้วยพระกรุณา ทรงแนะนำชาวโลกเพื่ออนุเคราะห์โลก
โดยแท้ ท่านทั้งหลายจึงเป็นผู้มีสติชวนชวาย ประพฤติธรรมอยู่เสมอเกิด

The King possesses the joy of giving. He is freed from greed,
fully awakened, and full of compassion. He propagates the
Dhamma for the benefit of the entient beings. He exhorts
them to be mindful and dwelt in the Dhamma.

สตโตปการนิตา กุสเล สหaya
โก ทูลลภา ภูวิ นรา วิคตปมาทา
ลงกาธิป คุณธน์ กุสเล สหาย
อาคมม สัจจธ ธมม'มล ปมาท.

ท่านผู้เจริญ นรชนผู้ยินดีในการอนุเคราะห์บุคคลอื่น สนับสนุนในการ
ทำความดี ปราศจากความประมาท หาได้ยากนักในโลก เชิญท่าน
ทั้งหลายประพฤติธรรม โดยคล้อยตามกษัตริย์แห่งลังกาผู้มีคุณธรรม
เป็นทรัพย์และสนับสนุนในการทำความดี ความประมาทย่อมไม่
เหมาะสมเลย

Those who enjoy helping others, encourage people to do
well without negligence, are rare in the world. Practise the
Dhamma as the King whose prosperity is virtue. He supports
the act of good deeds. It is unwise to be careless.

ธมฺโม ติโลกสรณํ ปรมํ รสํ
ธมฺโม มหคฺขรตโน รตเนสุ โลเก
ธมฺโม หเว ติภเว ทุกฺขวินาสเหตุ
ธมฺมํ สมาจรถ ชาคริกานุยุตฺตา.

พระธรรมเป็นสรณะในโลกสาม ยอดเยี่ยมกว่ารสทั้งหลาย พระธรรม
เป็นรัตนะทรงค่ากว่ารัตนะอื่นในโลก พระธรรมแลเป็นเหตุแห่งการ
กำจัดทุกข์ในภพสาม ท่านทั้งหลายจงเป็นผู้มีสติชวนชวาย ประพฤติ
ธรรมอยู่เสมอเถิด

Dhamma is the greatest protector. Its taste excels all. Its value
excels all priceless jewels. Dhamma is the means to destroy all
sufferings in the three worlds. Cultivate mindfulness by
practicing the Dhamma earnestly.

นิทุท วิโนทยถ ภาวยถปปเมยย์
ทุกขํ อนิจจมปิ เจห อนตตตํ จ
เทเห รติ ชหถ ชชฺชรภาชนาเภ
ธมมํ समाจรถ ชาคริกานุยุตฺตา.

ท่านทั้งหลายพึงขจัดความโง่งวง พึงเจริญไตรลักษณ์ที่ประมาณค่า
มิได้ในพระศาสนาี้ กล่าวคือความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ และความ
ไม่ใช่ตัวตน จงละความยินดีในสรีระที่เปรียบดังภาชนะเก่า ท่าน
ทั้งหลายจงเป็นผู้มีสติชวนขวย ประพฤติธรรมอยู่เสมอเถิด

Dispel sloth and torpor and contemplate on the Three Charac-
teristics: Impermanence, Suffering and Non-self. Do not
indulge in sensual pleasure in one's self. The physical body is
but an old vessel. Cultivate mindfulness by practicing the
Dhamma.

โอกาส'มชช นตถิ สุเว กริสส์
ธมมํ อิตีหลสตา กุสลปปโยเค
นาลํ ตียทฺธสุ ตถา ภูวนตฺตเย จ
กามํ น จตฺถิ มนุไซ มรณา ปมุตฺโต.

ความเกียจคร้านในการบำเพ็ญความดีไม่พึงมีโดยคิดว่าเราไม่มีโอกาส
ในวันนี้ เราจักประพฤดิธรรมในวันพรุ่ง เพราะนรชนผู้พ้นจากความ
ตาย ย่อมไม่มีในกาล ๓ และภูมิ ๓ โดยแท้

Do neither neglect an act of virtue nor procrastinating it.
For within the three periods in the three worlds, no one can
escape from death.

ขิตโต ยถา นภสิ เกนจิเทว เลหฺขุ

ภูมี สมาปตติ ภารตาย ขณฺเณ

ชาตตฺตเมว ขลฺล การณ'เมกเมว

โลเก สทา นนฺ ฐวํ มรณาย คนฺตุํ.

ความเกิดเป็นเหตุเพียงอย่างเดียวเพื่อถึงความตายแน่นอนในหมู่
สัตว์เป็นนิตย์แน่แท้ เสมือนหนึ่งคนบางคนช้ดก้อนดินขึ้นบนอากาศ
[ก้อนดินนั้น]กลับตกลงสู่พื้นในทันใด เพราะก้อนดินเป็นของหนัก

Death is the final destination of birth. It is like a stone falling
back to the ground after it is being thrown up into the air.

กามํ นรสฺส ปตโต คิริมุทฺชนโต

มชฺฌเณ น กิณฺจิ ภยนิสฺสรณาย เหตุ

กามํ วชนฺติ มรณํ ติฏเวสฺสุ สตฺตา

โกเค รติ ปชหาปิ จ ชีวเต จ.

เมื่อนรชนตกจากยอดเขา เหตุอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้พ้นภัยในระหว่าง
ย่อมไม่มีโดยแท้ [เช่นเดียวกันนี้] เหล่าสัตว์ย่อมบรรลुความตายในภพ
สามแน่นอน ดังนั้น ท่านทั้งหลายจงขจัดความยินดีในทรัพย์และ
ชีวิตเกิด

All sentient beings in these three worlds are destined to the
deathly realm. It is like the helpless man, falling to the ground
from the top of the mountain. Thus, be detached from life and
wealth.

กามํ ปตฺนติ มหิยา ขลฺว วสฺสธारा

วิขุชฺชลตา วิตตเมชมฺมุขา ปมุตฺตา

เอวํ นรา มรณํภีมปฺปาตมฺมุเณ

กามํ ปตฺนติ น หิ โกจิ ภเวสุ นิจุโจ.

พริ้งและอัสนี่ที่กระจายจากกลีบเมฆรอบด้าน ย่อมโปรยและตกลงบน
พื้นดินเท่านั้น ฉะนั้น นรชนย่อมตกไปในท่ามกลางเหวลึกอันน่ากลัว
คือความตาย ฉะนั้น ไม่มีใครเลยในโลกสามที่จะดำรงอยู่ได้เป็นนิรันดร์

All sentient beings will end up in the fearful pit of death.
Just like the rain and thunder bolt falling down from the
stormy cloud to the earth. No one in these three worlds lives
forever.

เวลาตณฺเฏ ปฏฺตุโรฏฺตรงฺคมาลา

นาสํ วชนฺติ สตตํ สลิลาลยสฺส

นาสํ ตถา สมฺปยณฺติ นรามรณํ

ปาณานิ ทารุณตเร มรโณทมิหิ.

กระแสน้ำใหญ่ที่รวดเร็ว ย่อมสลายไปที่ริมฝั่งแห่งมหาสมุทรเสมอ
ฉันใด ชีวิตของมนุษย์และเทวดาย่อมถึงความสิ้นไปในมหาสมุทรคือ
ความตายอันทารุณยิ่งกว่า ฉะนั้น

Big waves break quickly at the shore. Likewise, all human
beings and deities will perish in the ocean of tormented
death.

รุทรโหปี โส รถวรสุสคชาธิเปหิ
โยเธหิ จาปี สพลเลหิ จ สายุเธหิ
โลกัม วิวญฺจีย สทา มรณฺณสโก โส
กามํ นิหนฺติ ภูวนตฺตยสาลิสณฺฑํ.

ความตายที่เหมือนดั่งโค แม่ถูกรถศึก ม้าอัสดร พญาคชสาร และ
เหล่าโยธาทรงกำลังมีอาวุธขัดขวาง ก็หลอกลวงชาวโลกเสมอแล้ว
ทำลายไร่ข้าวสาลีคือภพสามโดยแท้

Death is like an ox that is being obstructed by a war-chariot,
a horse and a strong elephant; it deceives the world and
destroys the field of wheat that is the three worlds.

โก มารูเตน มหา วิหโต ปทีโป

ชิปปิ วินาสมุขเมติ มหปปโกปิ

โลกะ ตถา มรณจณฺหสมีเรนฺ

ชิปปิ วินสฺสติ นรายุมหาปทีโป.

ท่านผู้เจริญ ดวงประทีปคือชีวิตของชนในโลก ย่อมดับสูญโดยพลันเพราะ
ลมแรงคือความตายเหมือนดวงประทีปสว่างไสวเมื่อถูกลมแรงพัด
ย่อมดับไปโดยพลัน

The flame of a lamp is like the life of a human being
that is suddenly perished by the strong wind. That is death.

รามชชุนปปฤติ ฎปติปุงคโว จ
สุรา ปุเร รณมุখে วิชิตาริสมา
เตปีห จณตมรโณชนิมุคคเตหา
นาส คตา ชคติ เก มรณา ปมุตตา.

กษัตริย์ผู้อาญาญมีพระรามและท้าวอรชุนเป็นต้น ทรงประสบชัยชนะ
อริราชศัตรูในสมรภูมิมาก่อนแล้ว แม้ท่านเหล่านั้นก็มีร่างจมลงสู่ห้วง
น้ำคือความตายอันโหดร้าย ถึงความพินาศแล้วในโลกนี้ ใครเล่าจะพ้น
จากความตายในโลกได้

Even Rama and Arajuna, the great kings who defeated
all enemies in the battle-field have their bodies drown
into the ocean of cruel death. No one can escape from death.

ลกฺชี จ สาครปฏฺา สรฺรา'จลา จ

สมฺปตฺติโย จ วิวิธา อปี รูปโสภา

สพฺพา จ ตา อปี จ มิตฺตสุตา จ ทารา

เก วาปี กํ อนุคฺตา มรณํ วชนฺตํ.

โศคลาภ ปรุฬีและบรรพตที่มีอรรณพเป็นอาภรณ์ สมบัตินานัปการ
ความงามด้วยรูปรกาย มิตรสหาย บุตรธิดา และภรรยา ทั้งหมดที่มีชีวิต
และไม่มีชีวิตนั้น สิ่งไหนเล่าจะติดตามใครผู้ไปสู่ความตายได้

Ocean furnishes the earth and the mountains. However,
fortune, wealth, physical beauty, friends, wife and children,
none of these (living and non-living) follow their possessor to
his death.

พรหฺมา สุราสุรคณา จ มหานุภาว

คณพุกินนรมโหรกรกขสา จ

เต จาปเร จ มรณคฺคิสิขาย สพเพ

อนฺเต ปตฺนติ สลภา อิว ชีณฺปุณฺณา.

พรหม เทพและเหล่าอสูรผู้มีฤทธิ์มาก พร้อมด้วยคณธรรพ์ กิณนร นาค
และรากษส ทั้งหมดนั้นพร้อมด้วยชนเหล่าอื่นย่อมตกไปในเปลวไฟคือ
ความตายในที่สุด เปรียบดังแมลงเม่าผู้หมดบุญ

Brahman, celestial angels and almighty deities fall into the
flame of death as well just like a firefly that ceases to live.

เย สารีปุตตปมฺหา มุนิสาวกา จ
สุทฺธา สทาสวฺนฺทา ปรมิทธิปตฺตา
เต จาปี มจฺจุลภามุขสนฺนิมุคฺคา
ทีปานิวานิลหตา ขยตํ อุเปตา.

แม้เหล่าสาวกของพระมุนีมีพระสารีบุตรเป็นต้น ผู้หมดจดปลดเปลื้อง
อาสวะเสมอ บรรลุฤทธิ์อันยอดเยี่ยม ก็ยังจมลงในกระแสลมแรงแห่ง
มฤตยู เข้าถึงความเสื่อมสูญ เหมือนประทีปถูกลมพัดดับไป

Even the Venerable Sariputta, the great disciple who has free
himself from all defilement and obtained the super-natural
power, is defeated by the storm of death. Just like the flame of
a lamp that is being extinguished by the breath of the wind.

พุทฺธธาปปี พุทฺธกมลามลจารุเนตฺตา

พาดุติสลกฺขณวिरาชิตฺรูปโสภา

สพฺพาสวกฺขยกราปปี จ โลกนาถา

สมฺมทฺธิตา มรณมตฺตมหาคเชน.

แม้พระพุทธรเจ้าผู้มีพระเนตรงามหมดจดตั้งบัวบาน มีพระรูปกาย
บรรเจิดด้วยพระลักษณะ ๓๒ ทรงกำจัดอาสวะทั้งปวงแล้ว ก็ถูกพญา
คชสารตกมันคือมฤตยูย้ายแล้ว

Even the Buddha whose eyes are as brilliant as a blossomed
lotus and possessing the 32 Characteristics of a Great Man,
the Lord who has uprooted all defilement has to die.

โรคาตุเรสุ กรุณา น ชราตุเรสุ
ชิตฺตาทปเรสุ สุกุมารกุมารเกสุ
โลกํ สทา หนติ มจฺจุมหาคชินฺโท
ทาวานโล วณฺมิวาวิริโต อเสสํ.

พญาคชสารคือความตาย ปราศจากความการุญย์ในคนไข้ คนแก่ และ
เด็กเยาวย้วยผู้เฟลิดเฟลินในการเล่น มันฆ่าชาวโลกอยู่เสมอเหมือนไฟ
ป่าเข้าไปเผาป่าทั้งสิ้น

Death is like the king's elephant. It takes no mercy in the sick,
the old and the mischievous child. It kills all living beings on
earth just like the forest fire that burns down the woods.

อาปุนุณดา น สลิเลน ชลาสยสฺส

กฏจสฺส จาปี พหุตา น หุตาสนสฺส

ภุตฺวาน โส ติฏฺฐนฺมปิ ตถา อเสสํ

โก นิทฺทโย น ชลฺ ปิตี'มฺเปติ มจฺจุ.

ท่านผู้เจริญ ชลาศัยย่อมไม่เต็มด้วยน้ำ ไฟไม่อ้อมด้วยฟืน ฉนใด มัจจุ-
ราชผู้ปราศจากความเอ็นดูแม้กลืนกินโลกสามทั้งสิ้นแล้ว ก็ไม่เข้าถึง
ความอิ่มใจเลย ฉนั้น

Friends, water can never fill up the river. Likewise, wood and
coal can never be sufficient for consumption by the fire.
Merciless death, though covers the three worlds, yet is unsat-
isfied.

โก โมหโมหิตตยา วิวโส อธณโณ

โลโก ปตตยปิ หิ มจฺจุมฺเข สุภีเม

โกเค รติ สมฺปยาติ วิหีนปณฺโณ

โกลาตรจฺจปเล สฺปิโนปเมยฺเย.

ชาวโลกผู้ไร้อำนาจขาดบุญ เพราะถูกความหลงครอบงำ ย่อมตกไป
สู่ปากแห่งมัจจุราชอันน่าสะพรึงกลัว คนเขลาที่ย่อมแสวงหาความ
เพลิดเพลินในสมบัติฟัสถานอันเปรียบเสมือนความฝัน ไม่ยั่งยืน
เหมือนชิงช้าและระลอกคลื่น

Powerless and feeble-minded people overwhelmed by ignorance will ultimately fall into the pit of fearful death. A fool who seeks pleasure in wealth fails to see its impermanence. The pleasure is but a dream, like a swing and a wave.

เอโกปิ มัจจุ'รภิหนตุ'มลํ ติโลกํ
ก็ นิททยา อปิ ชรามรณานุยายี
โก วา กเรยฺย วิภเวสุ จ ชีวิตาสํ
ชาโต นโร สุปินสงคมสนฺนิเกสุ.

มัจจุราชแม้นคนเดียวก็ทำลายโลกสามได้ ประโยชน์อะไรด้วยการหลับ
นอนอยู่ ใครเล่าผู้เกิดแล้วไปตามความแก่และความตายอยู่เสมอ จะพึง
ทำความต้องการในชีวิตและทรัพย์อันเหมือนดังการพบเห็นในยามฝัน

Death alone can destroy the three worlds. What is the use of
sleeping? Those who comprehend aging and death since their
birth have no desire for life and wealth that is like a dream.

นิจุจาดุรํ ชคทํ สภยํ สโสกํ

ทิสฺวา จ โกรธมโหชราภิกฺขุํ

อุพฺเพคมตฺตมปี ยสฺส น วิชฺชตี เจ

โส ทารุणे น มรเณ วต ตํ ธีรตฺถุ.

หากบุคคลใดปราศจากแม้มาตรว่าความสะดุ้งกลัวเพราะเห็นโลกนี้มี
ทุกข์ภัยเศร้าโศกอยู่เสมอ ถูกความโกรธ ความหลงมัวเมา และความแค้น
ครอบงำแล้ว บุคคลนั้นเป็นผู้โหดร้ายเอง หาใช่ความตายไม่ น่าตำหนิ
เขาจริงๆ

One who sees the world as suffering and sorrowful, and yet
overwhelmed by anger, ignorance and aging, he destroys
himself not death. He is to be blame.

โก โภ น ปสฺสธ ชราสิธํ หิ มจฺจุ-
มาหณฺณมาน’มขิลํ สดตํ ติโลกํ
กึ นิตฺทยา นยถ วิตภยา ติยามํ
ธมฺมํ สทาสนฺนํ จรตฺตปมตฺตา.

ท่านผู้เจริญ ท่านไม่เห็นมัจจุราชื่อตาบคือความแก่แล้ว ทำลายโลก
สามทั้งสิ้นอยู่เสมอหรือ เหตุใดท่านจึงปราศจากความกลัว ปล่อย
ให้ราตรีทั้งสามยามล่วงไปด้วยการนิทรา ท่านจงเป็นผู้ไม่ประมาท
ประพฤดิธรรมอันกำจัดอาสวะเป็นนิตย์เถิด

Friends, don't you see that death is holding the sword
of aging and destroying the three worlds? Why aren't you
dreadful and let the night pass on by with sleeping. Don't be
negligent. Practise the Dhamma diligently and eradicate the
defilement.

ภาเวถ โภ มรณมารวิพชชนาย

โลเก สทา มรณสณฺณ'มิมํ ยตตฺตา

เอวณฺหิ ภาวนรตสฺส นรสฺส ตสฺส

ตณฺหา ปหียติ สรวิคตา อเสสา.

ท่านผู้เจริญ ท่านทั้งหลายจงพากเพียรเจริญมรณสัญญาในโลกเสมอ
เพื่อหลีกเลียงมรณมาร เมื่อรชชนั้นยินดีในการรำลึกถึงความตาย
เช่นนี้ ตัณหาที่อยู่ในร่างกายย่อมถูกกำจัดไปสิ้น

Contemplate on Death mindfully to avoid the deathly devil.
When the wise takes pleasure in contemplation on death the
craving in their physical body will be eradicated.

รูป ขรา ปิยตร มลินี กโรติ

สพฺพํ พลํ หรติ อตฺตนิ โสมโรโค

นानุปโกคปริรกฺขิต’มตฺตภาวํ

โก มจฺจุ สํหริติ กิํ ผลมตฺตภาเว.

ความแก้ยมทำรูปที่น่ารักยิ่งให้เศร้าหมอง โรคร้ายย่อมขจัดเรี่ยวแรง
ทั้งหมดในร่างกาย ความตายย่อมจุดคร่าอัตภาพที่บำรุงรักษาด้วย
เครื่องใช้สอยนานัปการ ประโยชน์อะไรเล่าจะพึงมีในร่างกายนี้

Contemplate on Death mindfully to avoid the deathly
devil. When the wise takes pleasure in contemplation on
death the craving in their physical body will be eradicated.

กมฺมานิลาปหตโรคตรุงคกงฺเค

สํสารสาครมุเข วิตเต วิปนฺนา

มา มา ปมาท'มกริตฺถ กโรถ โมกฺขํ

ทุกฺโขทยํ นนุ ปมาทมยํ นรานํ.

ท่านทั้งหลายผู้ตกไปในอ่าวทะเลคือสงสารอันไพศาล ซึ่งมีคลื่น
กระจัดกระจายคือโรคร้ายอันถูกพายุคือกรรมพัดพาไป อย่ามัวประมาท
อยู่ จงแสวงหาความหลุดพ้น ความประมาทเป็นป่อเกิดแห่งทุกข์ของ
ชนทั้งหลายมิใช่หรือ

Those who fall into the ocean of birth and death (samsara) is
subject to the waves of sickness and the storm of kamma.
Strive for salvation diligently. Isn't negligence the cause of
suffering?

โกคา จ มิตตสูตรปริสพณฐา จ
นารี จ ชีวิตสมา อปี เขตตวตถ
สพพานิ ตานิ ปรโลก'มิโต วชนตัม
นานุพพชนติ กุสลากุสลว โลเก.

ทรัพย์สมบัติ ญาติมิตร บุตรธิดา คนใช้ และภริยารักปานชีวิต พร้อม
ด้วยไร่นาที่ดิน ทั้งหมดนั้นย่อมไม่ติดตามผู้ไปสู่โลกหน้าจากโลกนี้
ความดีและความชั่วเท่านั้นที่ทำได้ในโลกนี้ย่อมติดตามไปได้

Wealth, kin, children, servants and dearest wife including the
property will not follow their possessor to the world beyond
except the fruition of good and bad deeds.

โก วิชาจุณจุลตเร ภวสาครมฺหิ

ชิตฺตา ปฺรอกตมหาปวเนน เตन

กามํ วิภิชฺชติ ขณฺเณ สรీรนาวา

หตฺถเก กโรถ ปรมํ คุณหตฺถสํวรํ.

เรือคือร่างกายที่ถูกกรรมเกาอันเหมือนลมพัดไปในสาครแห่งภพ
อันไม่ยั่งยืนดังสายฟ้าแลบ ย่อมอับปางไปเพียงชั่วขณะเป็นแน่แท้
ด้วยเหตุนั้น ท่านทั้งหลายพึงสั่งสมคุณงามความดีไว้ในตนเถิด

The ship is likened to a physical body that is blown away by
the wind of kamma into the ocean of impermanent world. It is
like the flash of lightning. It will sink instantly. Try to
accumulate the virtue and meritorious deed in the mind.

นิจจํ วิชิชตฺติห อามกภาชนํ
สํรักฺขิตฺปิ พหุธา อธิ อตฺตภาโว
ธมฺมํ สมาจรถ สคฺคคตฺติปตฺติญฺจํ
ธมฺมํ สุจิณฺณ'มฺหเมว ผลํ ททาติ.

อรรถาพในมนุษย์โลกนี้ แม้ถูกรักษาโดยวิธีต่างๆ ก็สลายไปเหมือนดัง
หม้อดินที่ยังไม่เผา ทานทั้งหลายพึงประพฤติธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งคติ
สววรรค์ ธรรมที่บุคคลประพฤติไว้ดีแล้ว ย่อมอำนวยผลในโลกนี้เป็นแน่

In whatever way of treatment, the body will perish like an
unbaked pot. Performing righteousness is the path to heaven.
The Dhamma performed well in this life will bear abundant
fruits in the future.

รณดวาทา สทา ปิยตเร ทิวี เทวราชเช

ตมมหา จวนติ วิพฐา อปี ชีณปญญา

สพพํ สุขํ ทิวี ภวีสห วิโยคินญจํ

โก ปญญาภา ภาสุเขสุ รติ กเรยย.

แม้ทวยเทพผู้เพลิดเพลินอยู่เสมอในทิพยสมบัติที่น่าพึงใจอย่างยิ่งใน
สวรรค์ ครั้นหมดบุญแล้วก็เคลื่อนจากสวรรค์นั้น ความสุขทุกอย่างใน
สวรรค์และในโลกนี้ มีความพลัดพรากเป็นที่สุด ธีรชนใดจะพึงกระทำ
ความยินดีในความสุขแห่งภพ

Even the celestial angels who enjoy celestial happiness will
one day perish from the heavenly abode. Severance from all
sensual pleasure is the ideal happiness of the heaven and the
world. The wise takes no joy in worldly happiness.

พุทฺธ สสาวกโค โข ชคเทกนาโก

ตาราวลัปวิรูโตปิ จ ปุณฺณจฺนุโท

อินฺโทปิ เทวมกฺกฏฺงกิตปาทกณฺโช

โก เณปิณฺฑทอสโม ติฏเวสุ ชาโต.

พระพุทธเจ้าพร้อมด้วยเหล่าสาวก ผู้เป็นที่พึ่งพระองค์เดียวในโลก
พระจันทร์เพ็ญที่กลุ่มดาราแวดล้อม และพระอินทร์ผู้มีบ่าวบาทอัน
มั่งคั่งแห่งทวยเทพน้อมกราบแล้ว ใครเล่าผู้เกิดแล้วในโลกสาม จะ
ไม่เหมือนกับฟองน้ำหรือ

The Buddha and His disciples are the only refuge in the world.
They are like the moon circumambulated with flickering stars,
and being revered by King of deities. Life is like a foam
bubble?

ลีลาวดีสัสมิ โยพพณรูปโสภ
อดตูปม ปิยชเนน จ สมปโยค
ทิสฺวา จ วิชฺชจปลํ กुरुเต ปมาท
โก โมหโมหิตชโน ภวราครโต.

ท่านผู้เจริญทั้งหลาย ชนผู้ถูกความหลงครอบงำแล้ว เพลิดเพลินด้วย
ความยินดีในภพ แม้เห็นความงามแห่งรูปกายในวัยหนุ่มสาวที่ตัดทรง
ต่างหูอย่างงดงาม และการอยู่ร่วมกับคนที่รักเสมอกับตน ซึ่งไม่ยั่งยืน
เหมือนสายฟ้าแลบ ก็ยังลืมนตนประมาทอยู่

Friends, one who is overwhelmed by ignorance takes pleasure
in the world. He perceives ornamented lovely body and being
with the loved one as permanent, unlike a flash of lightening.

บุตโต ปิตา ภวติ มาตูปตීห บุตโต
นารี กทาจิ ชนนี้ จ ปิตา จ บุตโต
เอว สทา วิปริวตฺตติ ชีวโลโก
จิตเต สทาติจปเล ชลฺล ชาติริงเค.

ในมนุษยโลกนี้ บางคราวบุตรเกิดเป็นบิดาบ้าง บิดาเกิดเป็นบุตร
บ้าง ธิดาเกิดเป็นมารดา บิดา และบุตรบ้าง ชาวโลกย่อมแปรปรวน
อยู่เสมอตามจิตที่ซัดส่ายเป็นนิตย์ในโรงละครแห่งชาติอย่างนี้

In this world, some time, son becomes father. Father becomes
son. Daughter becomes mother or father or son. All sentient
beings are ever changing roles in the theatre of life.

รณดวาท ปุเร วิวิธมุลลลตาทุเล หิ

เทวาปี นนทวนเน สุรสุนทรีหิ

เตเวกทา วิตตกณฏกสงกเตสุ

โก โกฏฐิมพลินเนสุ มุสนติ ทุกข.

ท่านผู้เจริญทั้งหลาย แม้ทวยเทพเหล่านั้นผู้ได้รับรมย์กับนางอัปสร
ในสวนนั้นที่ดารดาษด้วยเถาวัลย์พันธุ์ต่างๆ บานสะพรั่ง ก็ยัง
เผชิญกับความทุกข์ในป่าจ้าวหลายโกฏฐิตนเคลื่อนกล่นด้วยหนามยาวบ้าง

Friend, even the Devas who, once take pleasure in beautiful
deities at Nandavana, the celestial garden, filled with various
blossomed flowers, will suffer in the forest of a lower abode
abundant with silk-cotton trees of stretched sharp thorns.

ภุตฺวา สุทฺถนํปิ กณฺจนภาชเนสุ
สคฺเค ปุเร สุรฺวรา ปรมิทฺธิปตฺตา
เต จาปิ ปชฺชลิตฺโหลหฺคุลํ คิลนฺติ
กามํ กทาจิ นรกาลยวาสภฺวตา.

แม้เทวดาผู้ประเสริฐ มีฤทธิ์อันยอดเยี่ยมในเทวโลก เสวยสุธาโภชนใน
ถาดทองแล้วไปเกิดในนรก ย่อมกลืนกินก้อนเหล็กแดงลุกโชติช่วง
ได้บ้างเหมือนกัน

Even the noble deity, ruler of heaven, having eaten fine meal
in golden tray, will one day be born in a lower abode swallow-
ing a ball of burning copper.

ภุตฺวา นริสฺสรวรา จ มหี อเสสํ
เทวธิปา จ ทิว ทิพฺพสุขํ สุรมมํ
วาสํ กทาจิ ขุรสณฺจิตฺตฺเลสุ
เต วา มหารถคณานุกตา ทิวีห.

พระมหากษัตริย์ผู้ครองปฐพีทั้งสี่ และเทวราชผู้เสวยทิพย์สุขอันน่า
รื่นรมย์ยิ่งนักในสวรรค์ ท่านเหล่านั้นมีขบวนรถใหญ่ติดตามห้อมล้อม
ในมนุษย์โลกหรือเทวโลก ก็ยังไปเกิดในปฐพีที่เรียงรายด้วยคมมีดบ้าง

The ruler of the entire earth and the ruler of the deities, with
his companion of charioteers, after having taken pleasure
in divine happiness, will one day be born in the lower abode
lined with sharp knives.

เทวคณาลลิตภินนตรงคมาเล

คงเค มหิสสรชฎามกุฎาหยาเต

รนต์วา ปุเร สุรวรา ปมทาสหยา

เต จาปี โฆรตรเวตรณี ปตนติ.

เทพผู้ยิ่งใหญ่มีนางอัปสรเป็นบริวาร ครั้นรื่นรมย์ในพระแม่คงคาที่ไหล
จากยอดพระเมาลีของพระอิศวร ซึ่งมีระลอกคลื่นแตกกระจายเพราะ
การเล่นสันทนาการของนางเทพธิดาแล้ว ย่อมตกลงสู่เวตรณีนรกอันน่า
สะพรึงกลัวยิ่งนัก

The deity, after having taken pleasure in the Ganges that flow
from the crown of the Great Lord, Issavara, whose waves
broken are by His lady attendants, will one day fall into the
dreadful hell of Vetarani.

มุขลลانی ปลุลลตาสลลลลลลลลลล
รลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลล
ลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลล
ลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลล

สวณันทวันอันสวยงามนำร้นรมย์ มีบุปผาเบ่งบานดาราตาชด้วย
ใบอ่อน เถาวัลย์ และผลไม้ ทั้งยอดเขาไกรลาสพร้อมด้วยยอดเขาสิเนรุ
ซึ่งมีปากถ้ำเลื่อนกล่นด้วยนางอัปสรผู้เล่นสนุกสนาน ย่อมถึงความ
พินาศไป

Nandavana, the celestial garden filled with young leaves,
fruits and flowers and playful nymphs at the entrance of
cleavage at the top of mount Kelasa will also face destruction.

โกลานลानิลตรงคสมา หิ โภคา

วิชชุปปภาติจปลานิ จ ชีวิตานิ

มายามรจีชลโสมสมํ สรীরํ

โก ชีวเต จ วิภเว จ กเรยย ราคํ.

สมบัติพัสถานย่อมเหมือนดังชิงช้า ไฟ ลม และคลื่น ชีวิตก็ไม่
ยั่งยืนราวกับสายฟ้าแลบ สรีระเหมือนมายา พยับแดด และเงาพระจันทร์
ในสายชล ใครเล่าจะกระทำความชื่นชมในชีวิตและสมบัติหรือ

Wealth is like the swing, fire, wind and wave whilst Life is like
a flash of lightening. The physical body is deceitful, like a
mirage and the shadow of the moon in the river. Who will be
attached to the body and wealth?

ก็ ทุกข์'มตฺถิ น ภเวสุ จ ทารุณสุ
สโตปิ ตสฺส วิวิธสฺส น ภาชน โก
ชาโต ยถา มรณโรคฺชราภิกฺขโต
โก สขฺชน ภาวตี ปิหเยยฺย'พาโล.

ความทุกข์ไม่มีอยู่ในภพอันทารุณหรือไร ใครเล่าจะไม่ใช่ที่รองรับ
ความทุกข์ต่างๆ นั้น ผู้ที่เกิดแล้วย่อมดุกดั่งถูกชรา พยาธิ และมรณะ
ครอบงำ ใครเล่าผู้เป็นสัตว์บุรุษมีปัญญาจะพึงปรารถนาความเพลิดเพลิน
ในภพ

Doesn't suffering exist in this cruel world? Who is not the
vessel of these sufferings? Birth overwhelmed by old age,
illness and death. The wise takes no pleasure in the existence.

โก วาปี ปชฺชลิตโลหकुलं คเหตุं
สกุโก กถญฺจิหปี ปาณิตเลน ภิมํ
ทุกุโขหยัง อสุจินิสฺสวณํ อนตฺตํ
โก กามเยถ ขลฺล เทหํมิมํ อพาโล.

ใครเล่าจะสามารถจับก้อนเหล็กแดงอันน่ากลัวด้วยฝ่ามือได้อย่างไร
ธีรชนคนใดจะพึงใจร่างกายอันหลังสิ่งปฏิกูลเป็นบ่อเกิดแห่งทุกข์ และ
ปราศจากตัวตนนี้เล่า

Who will dare hold a ball of burning metal in hand? Will a
wise man takes pleasure in the body that let loose of excrement
which is the cause of suffering and is non-self?

โลเก น มจุจฺสม'มตฺถิ ภยํ นรานํ
น พยาธิทุกฺขสม'มตฺถิ จ กิณฺจิ ทุกฺขํ
เอวํ วิรูปกรณํ น ชราสมานํ
โมเหณ โภ รติ'มฺเปติ ตถา เทเห.

ท่านผู้เจริญ ภยันันเสมอด้วยมฤตยู ย่อมไม่มีแก่ชนในโลก ทุกข์ใดๆ
อันเสมอด้วยพยาธิทุกข์ ย่อมไม่มี สิ่งที่ทำให้รูปร่างหมดความสวยงาม
เสมอด้วยชรา หามิได้ ถึงกระนั้นชาวโลกก็ยังยินดีในร่างกายด้วย
ความหลง

Friends, there is no danger beyond death, no suffering beyond
illness, no ugliness beyond old age. Yet the sentient beings are
ignorant, relish in their bodies.

นิสสารโต นลนลิกทลีสมานัน
อดตาน'เมว ปรีหณณติ อดตเหโต
สมโปสิโตปิ กุสหาย'มิวากตณณ
กาโย น ตสฺส อนุคจฺจติ กาลเกรา.

ร่างกายย่อมทำลายตัวเองถ่ายเดียวเหมือนต้นอ้อและกล้วย เพราะไร้
แก่นสาร แม้ถูกปรนนิบัติอย่างดีเพราะความยึดมั่นในตนก็ไม่ติดตาม
บุคคลนั้นหลังความตาย เปรียบดังสหายชั่วผู้ไม่รู้คุณ

Worthless body wastes away itself like reed and plantain
tree. No matter how well one takes good care of it, it will
not follow him after his death like ungrateful friend.

ดํ เณปิณฑุสทิสํ วิสสุลกปปํ

โตยานลานิคมหิอรคาธิวาสํ

ชินฺณาลยํ ปริทุพฺพลํมตฺตภาวํ

ทิสฺวา นโร กถํมุเปติ รตํ สปญฺญเอย.

ธีรชนเมื่อเห็นอัฐภาพอันเหมือนกับฟองน้ำ ประดุจหอกอาบยาพิษ
เป็นที่อาศัยของอสรพิษทั้ง ๔ คือดิน น้ำ ไฟ ลม และเหมือนเรือน
คร่ำคร่าทรุดโทรมอยู่นั้น จะยินดีอย่างไรเล่า

When the wise perceives that the body is but a mass
of foam bubbles, a poisonous spear and home to four poison-
ous snakes; and that they comprise earth, water, fire and wind,
as the elements; like an old broken house, how can he be
satisfied?

อายุกุขย์ สมุปยาติ ขณ ขณปิ

อเนวติ มจจุ หนนาย ชราสีปาณี

กาลํ ตถา น ปริวตฺตติ ตํ อตีตํ

ทุกฺขํ อิทํ นนุ ภเวสุ วิจินฺตณียํ.

ความสิ้นอายุย่อมเข้ามาใกล้ทุกขณะ ความตายที่มีดาบคือชราในมือ
ย่อมตามมาประหาร รูปนามที่ล่วงอดีตกาลแล้วย่อมไม่หวนกลับ
ความทุกข์เช่นนี้ในภพทั้งหลายไม่พึงระลึกถึงหรือไร

Consummation of life draws nearer each day. Death holds
the sword of aging. The corporeality and mind of the past
does not return. Should not one contemplate on suffering?

อปฺปายุกฺกสฺส มรณํ สุลภํ ภเวสุ

ทีฆายุกฺกสฺส จ ชรา พฺยสนํ จ เนกํ

เอวํ ภเวสุ อุกฺกโตปิ จ ทุกฺขเมว

ธมฺมํ สมาจรท ทุกฺขวินาสนาย.

มรณะหาได้ง่ายสำหรับผู้มีอายุสั้นในโลก ชราและความหายนะต่างๆ ก็หาได้ง่ายสำหรับผู้มีอายุยืน โดยประการดังนี้ ความทุกข์ในภพมีอยู่ทั้งสองทาง เชิญท่านทั้งหลายประพฤติธรรมเพื่อกำจัดความทุกข์เกิด

Death occurs quickly in those who have short-lives. Just as old age and destruction for those who have a long life span. Suffering exists in both ways. Practise the Dhamma to eradicate suffering.

ทุกขคฺคินา สุมหตา ปรีปฺลิตฺตํ
โลกตฺตยสฺส วสโต ภวจารเกสํ
สพฺพตฺตนา สจฺจิตสฺส ปมาทกาโล
โก โภ น โหติ ปรมํ กุสลํ จินาถ.

ท่านผู้เจริญ เมื่อโลกสาม[ถูกขัง]อยู่ในกรงแห่งภพมีไฟทุกข์ กองใหญ่
เผาไหม้อยู่ ไม่พื้มีเวลาที่ทุกคนจะลืมนำบำเพ็ญสุจริต เชื่อท่านทั้งหลาย
นำบำเพ็ญกุศลให้ยิ่งขึ้นไปเถิด

Friends, living beings in the three worlds are like animals
imprisoned in a cage subject to the fire of suffering. One
should not neglect performing meritorious deeds for much as
you can.

อปฺปํ สุขํ ชลลวํ วีย โภ ติณคฺเค
ทุกฺขํ ตุ สาครชลํ วีย สพฺพโลเก
สํกฺกปฺปนา ตทปิ โหติ สภาวโต หิ
สพฺพํ ติโลก’มปิ เกวลทุกฺข’เมว.

ท่านผู้เจริญ ความสุขมีเพียงเล็กน้อยดังหยาดน้ำค้างบนยอดหญ้า แต่
ความทุกข์ในโลกทั้งมวลเหมือนน้ำในสาคร ความจริงความสุขนั้น
เกิดจากจิตนาการ โลกสามทั้งหมดล้วนเป็นทุกข์โดยแท้

Friends, happiness derived from mental formation, is so little,
like a dewdrop residing on top of the grass. Yet suffering in the
world is so immense like the ocean. The entire three worlds fill
with sufferings.

กาโย น ยสฺส อนฺนุจฺจนฺติ กายเหโต
พาโล อนเภาวโรมาจรตีห ทุกฺขํ
กาโย สทา กลิมลากลิลํ หิ โลเก
กาเย รโต อวิรตํ พยสนํ ปเรติ.

คนเขลาที่ร่างกายติดตามเขาไปไม่ได้ ย่อมสั่งสมทุกข์นานัปการใน
ภพนี้ด้วยความยึดมั่นในร่างกาย ร่างกายนี้เกลือกกลั้วด้วยโทษมลทิน
ในโลกเสมอ บุคคลผู้ยินดีในร่างกายย่อมจะประสบความหายนะเป็นนิตย์

The ignorant accumulates all kinds of suffering due to
his attachment to the defiled body that will not follow him. He
who takes pleasure in the body is in great danger.

มีพู่หาลย์ กลิมลากร'มามคณฺร

สุลาสิสลวิสปนฺนสคโรคภูต

เทหํ วิปสฺสธ ชรามรณาธิวาส

ตฺถจฺฉํ สทา วิคตสสาร'มิมํ วินินฺท.

ท่านทั้งหลายจงเห็นร่างกายนี้ว่าเป็นที่ตั้งแห่งทุกข์ เป็นที่แหล่งกำเนิด
โทษและมลทิน มีกลิ่นเหม็น เป็นเช่นกับหลาว ดาบ ลูกศร งูพิษ และ
โรคร้าย เป็นที่อาศัยแห่งชราและมรณะ ว่างเปล่า ไร้แก่นสาร และควร
ตำหนิเสมอ

Seeing that the body is impure, the cause of destruction and
impurity, and stink just like sword, arrow, poisonous snake
and illness. It is the den of old age and death, empty and has
no essence.

ทุกข์ อนิจจ'มสฺสํ วต อตตภาวํ
มา สกิลสย น วิชชติ ชาตุ นิจฺโจ
อมฺโภ น วิชชติ หิ อปฺป'มปฺปีห สारํ
सारं समाจรत् ऋम'मलं पमात्.

ท่านผู้เจริญ ท่านอย่าทำร่างกายที่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และไม่งามให้
เศร้าหมอง[ด้วยกามวิตกเป็นต้น]เลย สิ่งคงที่ถาวรย่อมไม่มีแก่นสารแม้
เล็กน้อยในร่างกายนี้หาไม่มี เชิญท่านทั้งหลายประพฤติธรรมอันมี
แก่นสาร ความประมาทย่อมไม่เหมาะสมเลย

Friends, do not be letdown by the ugly and miserable body that
is filled with lustful desire for no essence can be found in this
impermanent body. The essence lies in the practise of Dhamma.

มายามรีจิกทลีนลเพณปุณฺช-

คฺงฺคาตรํคฺชลปฺพุทฺธสฺสนฺนิเกสฺ

ชนฺเรสฺ ปณฺจสฺ ฉฬายตเนสฺ เตสฺ

อตฺตา น วิชฺชติ หิ โก น วเทยฺย'พาโล.

อัตตาย่อมไม่มีในเบญจขันธ์ที่มีอายตนะ ๖ นั้นอันเปรียบตั้งมายา
พยับแดด ต้นกล้วย ต้นอ้อ ฟองน้ำ คลื่นทะเล และต่อมน้ำ ธีรชนใดจะ
ไม่พึงกล่าวอย่างนี้หรือ

There is no self in the five aggregates other than the six sense-
doors. It is like illusion, mirage, plantain tree, reed, foam,
ocean waves and water. Will the wise not say so?

วณฺณาสูโต สสวีสานมเย รเถ ตู

ธาเวยฺย เจ จิตรํ สฐํ คเหตฺวา

ทีปจฺจิมาล'มिव ตํ ขณภงฺกฏํ

อตฺตาทิตุพฺพลตรนํ ตู วเทยฺย เทหํ.

สมมุติว่าลูกแม่โคหมันจะพึงลากสัมภาระในรถที่ทำด้วยเขากระทาย
วิ่งไปเป็นเวลาช้านาน [ข้อนี้ก็เหมือน]กล่าวถึงร่างกายที่อ่อนแอยิ่งนัก
แตกดับอยู่ทุกขณะดุจตั้งเปลวประทีปว่าเป็นอัตตา

Suppose a sterile cow runs with a carriage made of the
hare's horn for a long time, it is like saying that this feeble
body that becomes dissolution at every moment like the flame
of a lamp exists.

พาโล ยถา สลิลปุปฺพุลภาชเนน

อาภณฺจโต วต ปิเวยฺย มรีจิตโย

อตฺตาทิ สารรหิตํ กทลีสฺमानํ

โมหา ภณฺเวยฺย ชลฺล เทห'มิมํ อนตฺตํ.

คนโง่พึงกล่าวร่างกายนี้ที่ไม่ใช่ตัวตน ซึ่งปราศจากแก่นสารเหมือน
ต้นกล้วยว่าเป็นตัวตนด้วยความเขลาโดยแท้ เปรียบดังบุคคลดื่มน้ำ
จากพยับแดด ด้วยภาชนะอันเปรียบดังฟองน้ำจนเต็มอ้อมถึงคอ

A fool will claim due to his ignorance, that the body of not-
self, worthless like plantain tree, is self. It is like a man who
drinks water from the mirage with a vessel made of foam.

โย'ทุมพรสุส กุสุเมน มรีจิโตย
วาส ยทิจฉติ ส เขท'มูเปติ พาโล
อตตานเมว ปรีหณติ อตฺตเหโต
อตฺตา น วิชชติ กทาจิหปีห เทเห.

คนเขลาผู้ต้องการให้น้ำคือพยับแดดเกิดขึ้นจากดอกมะเดื่อ ย่อมได้รับความลำบาก เขาย่อมเบียดเบียนตนด้วยความยึดมั่นในตน ความจริงตัวตนไม่มีอยู่ในร่างกายนี้ในกาลใดๆเลย

A fool who wishes that a fig flower gets the water from the mirage will certainly regret. He dwindles himself by the attachment to his own self which does not really exist.

โปโส ยถา หิ กทลีสฺส วินิพฺภชฺชโต
สารํ ตทปฺป’มปิ โนปลภะยฺย กามํ
ขณฺเฑสฺส ปณฺจสฺส ฉฬายตเนสฺส เตสฺส
สุญฺเฌสฺส กิณฺจิทฺปิ โนปลภะยฺย สารํ.

เมื่อบุคคลตัดต้นกล้วยอยู่ ย่อมไม่พบแก่นแม้เล็กน้อยโดยแท้ ฉะนั้น
บุคคลย่อมไม่พบแก่นสารใดๆ ในชั้นที่ ๕ และอายตนะ ๖ อันว่างเปล่า
ฉนั้น

As a man cuts a plantain tree, he will not find its core.
He will not find any essence in the five aggregates and
the six sense- doors. They are empty.

สุดต์ วินา น ปฏภาว'มิตฺติ กิณฺจ
เทห์ วินา น ขลุ โกจิ มิตฺติ สดฺโต
เทห์ สภาวรหิตํ ขณฺภคฺยตุตํ
โก อตฺตเหตุ อปโร ภฺว วิชชตีห.

ในโลกนี้ เมื่อปราศจากด้ายแล้วก็ไม่มีผ้าชนิดใดๆ เลย ครั้นปราศจากร่างกายก็ไม่มีบุคคลใดๆ ร่างกายนี้ไร้สภาวะตัวตนและมีความเสื่อมสลายอยู่ทุกขณะ ใครจะอยู่ในโลกนี้ได้เพราะมีอัตตาเล่า

Without thread there is no clothes; without physical body there is no person. Yet the physical body is not-self and perishes every moment. Who will remain in this world because of self?

ทิสฺวา มรฺจิสลิลํ หิ สุทฺรโต โภ
พาโล มิโค สมฺปธาวติ โดยสณฺณํ
เอวํ สภาวรหิตะ วิปริตสิทฺธะ
เทเห ปเรติ ปริกปฺปนยา หิ ราชํ.

ท่านผู้เจริญ กว้างไกลที่เห็นน้ำคือพยับแดดแต่ที่ไกล ย่อมสำคัญว่าเป็น
น้ำ จึงวิ่งเข้าไปหา ฉนฺได คนโง่อย่อมยินดีในร่างกายอันไร้สภาวะตัวตน
และปรากฏว่าแปรปรวนด้วยจินตนาการ ฉนฺนํ

Friend, the silly deer runs into the mirage far away thinking
that there is water. Likewise, Silly man takes pleasure in the
ever changing and not-self body due to misperception.

เทเห สภาวรหิตะ ปริกปฺปสิทฺธะ

อตฺตา น วิชฺชติ หิ วิชฺช'มฺวันตลิกฺเข

ภาเวถ ภาวนรตา วิคตปฺปมาทา

สพฺพาสวปฺปหณนาย อนตฺตสณฺณํ.

อัตรานี้ไม่มีในร่างกายที่ไร้สภาวะตัวตน ซึ่งปรากฏด้วยจินตนา-
การ เหมือนดังสายฟ้าแลบบนท้องฟ้า ท่านทั้งหลายพึงยินดีในภาวนา
ปราศจากความประมาท เจริญอนัตตสัญญา (ความสำคัญว่าไม่มีอัตรตา)
เพื่อกำจัดอาสวะทั้งปวงเกิด

There is no self in the nature of not-self body, which is
projected by supposition. It is but a flash of lightening. Take
pleasure in meditation without negligence. Contemplate on
perception of not-self to eradicate all defilement.

ลาลากรีสุริยสุสานุติตัม

เทห์ อิมํ กลิมลากลิลํ อसारํ

สตุตา สทา ปรีหรนฺติ ชิคฺฉนฺนํ

นํนาสุจํหิ ปรีปฺพณฺณมฺหํ ยถา.

เหล่าสัตว์ย่อมรักษาร่างกายนี้ที่เปื้อนด้วยน้ำลาย อุจจาระ เลือด
น้ำตา และไขมัน อันเกลือกกลั้วด้วยโทษมลทิน ซึ่งน่ารังเกียจไม่มี
แก่นสาร เหมือนดั่งหม้อที่เต็มด้วยสิ่งปฏิกูลน่านับการ

All living beings indulge in taking good care of the disgusting
and worthless body, stained with saliva, excrement, blood,
tears and fat, and which is likened to a pot full of diverse
impurities.

นุหาตฺวา ชลํ หิ สกฺลํ จตุสาคฺรสุส
เมรุปรมาณํปิ คนฺธํมฺนุดฺตรํ จ
ปปฺโปติ เนว มนุโช หิ สุจฺจํ กทาจิ
กํ โภ วิปสฺสธ คฺคณํ กิมุ อตฺตภาเว.

ท่านผู้เจริญทั้งหลาย นรชนแม้อาบน้ำทั่วทั้งสี่สมุทร และลูบไล้ของหอม
อันยอดเยี่ยมเท่าขุนเขาสิเนรุ ก็ไม่ถึงความสะอาดได้ในกาลใดๆ เลย
ท่านเห็นคุณประโยชน์อะไรในร่างกายหรือ

Friends, even if a man takes bath in the 4 entire oceans, and
puts on fragrance measured to the highest mountain, he is still
unclean. What value do you see in this body?

เทห์ ตเทว วิวิธาสุจิสนุณิธานํ

เทห์ ตเทว วรพณฺธโรคฺฌุตํ

เทห์ ตเทว นวธา ปริภินฺนคณฺทํ

เทห์ วินา ภยกรํ น สุสานมตฺถิ.

ร่างกายนั้นเป็นที่รวมสิ่งปฏิกูลนานาชนิด ร่างกายนั้นเป็นเพชฌฆาต
เรือนจำ และรังโรค ร่างกายนั้นเป็นฝีเยิ้มไหลออกทางทวาร ๙ ไม่มี
สุสานที่น่ากลัวกว่าร่างกายเลย

The body is the storage of manifold impurities. It is an
executioner, a prison and a nest of illness. The body has broken
abscess flowing from its 9 doors. There is no dreadful cem-
etery other than the body.

อนโตคตํ ยทิ จ มุตตกรีสภาคํ
เทหา พหิ อติจเรยฺย วินิขมิตฺวา
มาตา ปิตา วิกรุณา จ วินนฺนุสเปมา
กามํ ภเวยฺยํ กิम् พนฺธุสุตา จ ทารา.

หากอุจจาระและปัสสาวะที่อยู่ภายในพึงล้นออกมาภายนอกร่างกาย
มารดาบิดาก็จะขาดความกรุณย์และความรักสืเนหาโดยแท้ ญาติมิตร
บุตรธิดา และสามีภรรยาจะเป็นเช่นใดเล่า

If excrement and urine transgress outside the body, father and
mother will lose their compassion and affection. What about
husband, wife, son, daughter and relatives?

เทพี ยถา นวमुख์ กิมิสงฆเคห์

มัสฏฐิเสทฐิราภิลลํ วิคณฺฐํ

โปสนติ เย วิวิธปาป'มหาจริตวา

เต โมหิตา มรณมม'มโห วเตว.

บุคคลเหล่าใดทำพฤติกรรมชั่วหลายอย่างแล้ว บำรุงร่างกายที่มี
ทวาร ๙ เป็นที่อาศัยของหมู่หนอน เต็มไปด้วยเนื้อ กระดูก เหนื่อ และ
เลือด มีกลิ่นเหม็น และมีความตายเป็นสภาพ บุคคลเหล่านั้นเป็น
คนโง่จริงหนอ

After having performed wrong action, those who take care of
the body that has 9 doors, the dwelling of vermin full of flesh,
bone, sweat, blood and undigested food in the stomach and
subject to death, they are truly silly.

คณชูปเม วิวิธโรคนิวาสภูเต

กายะ สทา รุธิรมุตตกรีสปนฺนเณ

โย เอตฺถ นนฺทติ นโร ส ลีคาลภกฺเข

กามํ หิ โสจติ ปรตฺถ ส พาลพฺพุติ.

นรชนไดยินดีในร่างกายที่เปรียบดั่งผีเป็นรังของโรคนานาชนิด อันเต็ม
ไปด้วยเลือด อุจจาระ และปัสสาวะ ซึ่งเป็นอาหารของสุนัขนี้เสมอ
นรชนผู้โง่เขลานั้น ย่อมโศกเศร้าในปรโลกแน่นอน

Those who take pleasure in the body, a house of illness full of
blood, excrement and urine, food of a dog, they will grieve
hereafter.

โก เณรปัญทสทิส วิย สารहिโน
มีพหุhalโย วิย สทา ปฏิกุลคนโร
อาสีวิสาलयนิโก สภโย สทุกุโข
เทโห สทา สวติ โลณฆโณว ภินโน.

ท่านผู้เจริญ ร่างกายนี้ไม่มีแก่นสารเหมือนฟองน้ำ มีกลิ่นเหม็นเสมอ
จุลหลุมคูถ มีทุกข์ภัยตั้งโพรงอสรพิษ ย่อมขับ[สิ่งสกปรก]ออกเสมอ
เหมือนหม้อเกลือแตก

Friend, the body has no essence. It is like a mass of foam
bubbles. It smells of excrement and impurities like a broken
pot of salt. It is full of danger like a den of poisonous snakes.

ชาติ ยถา น กมลํ ภฺวิ นินฺทนียํ
ปงฺเกสุ โภ อสุจิโตยสมากุเลสุ
ชาติ ตถา ปฺรหิตมฺปิ จ เทหฺภูตา
ตํ นินฺทนียํมฺห ชาติ น โหติ โลเก.

ดอกบัวซึ่งเกิดในตมเกลื่อนกล่นด้วยน้ำคล่ำ ไม่ใช่สิ่งที่ควรตำหนิในโลก
ฉันใด แม้ร่างกายที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นนั้น ก็ไม่น่าตำหนิในโลก
ฉันนั้น

The lotus that is risen from dirty mud is not to be blame like
the body that is beneficial for the others. It is not to be blame.

ทวตตีสภาคปริปุรตโร'วิเสโส

กาโย ยถา หิ นรนาโรคณสฺส โลเก

กาเยสุ กิ ผล'มิตฺตํ จ ปณฺทิตานํ

กามํ ตเทว นนฺ โหติ ปโรปการํ.

ร่างกายของชายหญิงทั้งหลายในโลก กอปรด้วยอาการ ๓๒ ไม่มีสิ่ง
วิเศษเลย ร่างกายจะมีประโยชน์อะไรแก่บัณฑิตชนในโลกนี้เล่า
ร่างกายนั้นมีไว้เพื่อบำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่นมิใช่หรือ

There is no real difference between the bodies of men
and women in the world. Both comprise the 32 entities.
What is the use of body of the wise if it is not for the benefit
of others?

โปเสน ปณฺทิตฺตเรน ตถาปิ เทหํ
สพฺพตฺตนา จิรตรํ ปริपालนียํ
ธมฺมํ จเรยฺย สุจิริํ ขลु ชีวมาโน
ธมฺโม หเว มณฺนิวโร อิว กามโท โภ.

ถึงกระนั้นบุคคลผู้ฉลาดพึงรักษาสรพวงค์กายตลอดกาลนาน เมื่อ
บุคคลดำรงชีพอยู่นานก็จะประพฤติธรรมได้เป็นแน่แท้ ท่านผู้เจริญ
พระธรรมเป็นรัตนะวิเศษอันวยสิ่งที่น่าปรารถนาโดยแท้

However, the wise takes good care of the body. For as long as
he lives, he practise the Dhamma. Friends, Dhamma is indeed
the most valuable jewels.

ชีเร ยถา สุปริภาวิตโอสรมฺหิ

เสนฺเหณ โอสถผลํ ปริภาสเดว

ธมฺโม ตถา อิห สมาจริโต หิ โลเก

ฉายาว ยาทิ ปรโลกมิโต วชนตํ.

สรรพคุณของยาย่อมกระจายไปทางสารอาหารในน้ำนมที่ผสมยาไว้
ดีแล้ว ฉันทิ ธรรมที่บุคคลประพฤติดีแล้วในโลกนี้ย่อมติดตามผู้จาก
โลกนี้ไปสู่โลกหน้าเหมือนเงาตามตัว ฉันทัน

The milk that goes well with the medicine yields effective
result, just like the Dhamma, when one practises well in this
world will follow him to the world beyond like a shadow.

กายสฺส โภ วิรจิตสฺส ยถานุญฺลํ

ฉายา วิภาติ รุจิรามลทปฺปณฺเน ตุ

กตฺวา ตเถว ปรมํ กุสลํ ปฺรตฺถ

สมฺภูสิตา อิว ภาวนติ ผเลนฺ เตन.

ท่านผู้เจริญ เงาของร่างกายที่ประดับตกแต่งแล้ว ย่อมงามในกระจกเงา
อันใสไร้ฝ้า ฉะนั้นใด บุคคลเมื่อบำเพ็ญปรมัตถประโยชน์แล้ว ย่อมได้รับ
การประดับตกแต่งในโลกหน้าด้วยผลบุญนั้น ฉะนั้น

The shadow of a beautified body is certainly lovely in
the clear mirror. Likewise, one who has done ultimate merito-
rious deed will be beautified with merit he reafter.

เทเห ยถา วิวิธทุกข์นิवासญฺเต

โมหปฺปมาทวสโค สุขสณฺณมฺพุโ

ติกุเข ยถา ชุรัมฺมุเข มธุเลหมาโน

พาฬุหณฺจ ทุกฺข’มธิคฺจฺจติ หีนปญฺโณ.

คนเขลาผู้อยู่ในอำนาจของความหลงประมาท ผู้หลงผิดคิดว่าร่างกายอันเป็นที่รวมทุกข์ต่างๆ นั้นเป็นสุข ย่อมจะประสบทุกข์หนัก ประดุจบุคคลผู้เลียน้ำผึ้งที่คมมีดโกนอันคมกริบ

An ignorant, who is defiled by negligence, mistakes the body which is heart of manifold sufferings for happiness. He will suffer a great deal like a man who licks honey from sharp razor.

สกุปฺปปราควิหเต นีรโตตตภาเว
ทุกฺขํ สทา สมธฺมิจฺจนฺติ อปฺปปณฺณโณ
มฺพหฺสสเมว สุขสณฺณมฺหิตฺถิ โลเก
กํ ปกฺกเมว นนฺุ โหติ วิจารมาเน.

ท่านผู้เจริญ คนเขลาผู้เพลิดเพลินในร่างกายที่ถูกครอบงำด้วยความ
ดำริว่าดีงาม ย่อมจะประสบทุกข์เป็นนิตย์ ความสำคัญว่าเป็นสุขมีอยู่
แก่คนหลงมกมายในโลกนี้ เมื่อบุคคลพิจารณาดังนี้แล้ว ร่างกายจะมี
ประโยชน์อะไรเล่า

An ignorant, who takes pleasure in the body thinking
that it is beautiful will suffer always. Happiness exists for
foolish being.

สพฺโพ'ปโมคคณณณวิเสสลาภี

รูปเน โภ ส มกรทุชฺชนนิโกปิ

โย โยพฺพเนปิ มรณํ ลภเต อกามํ

กามํ ปรตฺถ ปรปาณหโร นโร หิ.

ท่านผู้เจริญ นรชนใดปลงชีวิตผู้อื่น นรชนนั้นแม้ได้รับของดีเลิศคือ
เครื่องอุปโภค สมบัติ และธัญญาหาร หรือมีรูปงามดังกามเทพ ก็ย่อม
ได้รับความตายที่ไม่พึงปรารถนาในโลกหน้าทั้งที่ยังเยาว์วัยแน่นอน

Friends, one who receives divine wealth and food, and
is handsome like the deity, and yet takes life of others. He will
surely confront with unwanted death at young age in the
world beyond.

โส ยาจโก ภวติ ภินฺนกपालหตุโธ

มฺณฺโฑ ธิคฺคฺขรสฺเตหิ จ ตชฺชียนฺโต

ภิกฺขุ สทฺhariภวเน สกฺุเจลฺวาโส

เทเห ปฺรตฺถ ปฺรวิตฺตฺหโร นโร โย.

นรชนผู้ลักทรัพย์ของคนอื่น ย่อมจะเป็นยาจกถือเศษกระเบื้อง มี
ศีรษะโล้น นุ่งผ้าเก่าขาดรุ่งริ่งเที่ยวขออาหารในบ้านศัตรูอยู่เป็นประจำ
ถูกคุกคามด้วยคำด่าว่านบื้อในภพหน้า

One who steal other's belonging will become a bald pauper
wearing torn clothes begging food at the house of enemies.
He will be disturbed by hundred berating.

อิตถิ น มุญจติ สทา ปุน อิตถิภาวํ

นารี สทา ภวติ โส ปุริโส ปรตถ

โย อาจเรยฺย ปรทาร'มลงฺกนํ

โสมรณจ วินฺทติ สทา พฺยสนํ จ เนกํ.

บุคคลผู้ประพฤติก่อวุ่นเกินสามีภรรยาของผู้อื่นที่ตนไม่พึงล่วงละเมิด
ย่อมไปเกิดเป็นสตรีในภพหน้า ถ้าเป็นสตรีก็จะมีพัวพันภาวะของสตรีไป
ได้เลย และย่อมประสบความหายนะอย่างรุนแรงนานาประการเสมอ

One who committed adultery will surely be born as a woman
in the world beyond. If she is a woman, she will remain as
woman and face severe suffering.

ทีโน วิคนฺธวทโน จ ชโฟ อปณฺโณ
มฺโโค สทา ภวติ อปฺปิยทสฺสโน จ
ปปฺโปติ ทุกฺขมฺตุลฺลจ มนุสฺสญฺโต
วาจํ มุสา ภณฺติ โส हि อปณฺณสตฺโต.

คนเขลาผู้กล่าวคำเท็จ เมื่อเกิดเป็นมนุษย์จะยากจน มีกลิ่นปากบ้ำไป
ปัญญาอ่อน และไม่งามอง ย่อมประสบทุกข์หนัก

A fool who tells a lie though born as human being will be
poor, has bad breath, and is feeble and ugly. He will be
miserable.

อุมมตตกา วิคตลชชคฺคา ภาวนติ
ทีนา สทา พยสนโสภปรายนา จ
ชาตา ภเวสุ วิวิธेषु วิรูปเทหา
ปิตฺวา หลาหลวิสวํ สุรํ วิปญฺญา.

คนเขลาผู้ดื่มสุราอันเหมือนดังพิษร้าย ย่อมจะเป็นคนวิกลจริต ปราศ
จากหิริคุณ เป็นคนตกยาก และประสบแต่ความหายนะไศกาตุรอยู่เสมอ
เมื่อเกิดในภพต่างๆ ก็มีรูปร่างไม่งาม

A fool drinks liquor, which is poisonous. He will become
insane, shameless and poor. He will face misery and be
ugly in the world beyond.

ปาปานิ เยน อีห อัจจิตานิ ยานิ

โส วสสโกฏฐินหุตานิ อนุปปกาणि

ลหุธาน โฆรัมตุลํ นรเกสุ ทุกุขํ

ปปโปติ เจตถ วิวิพยุสนญจ เนกํ.

บุคคลใดทำบาปไว้ในโลกนี้ บุคคลนั้นย่อมได้รับทุกข์แสนสาหัส
ไม่มีใดเปรียบในนรกหลายหมื่นโกฏิปีแล้ว จะประสบความหายนะ
นานัปการในโลกนี้อีก

One who committed sinful action will face dreadful suffering
in the lower abode for an uncountable number of years and
also receive manifold misery in this world.

โลกตตเยสุ สกเลสุ สมํ น กิณฺจิ

โลกสฺส สนฺติกรํ รตนตฺตเยน

ตนฺเตชสา สุมหตา ชิตสพฺพปาโป

โสหํ สทาธิคตสพฺพสุโข ภเวยฺยํ.

สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ทำให้โลกสงบร่มเย็นเสมอกับพระรัตนตรัย ทัวทั้งโลก
สามไม่มีเลย ขอให้ข้าพเจ้านั้นจงชำนาญลือกุศล ประสพสุขเป็น
นิตยนิรันดร์ ด้วยอานุภาพอันยิ่งใหญ่แห่งพระรัตนตรัยนั้น

The Triple Gem. May I defeat all defilement and May I be
happy forever by the power of the Triple Gem.

โลกตตเยสุ สกเลสุ จ สัพพสตฺตา

มิตฺตา จ มชฺฌริပ္พนฺธุชฺชา จ สพฺเพ

เต สพฺพทา วิคตโรคฺภยา วิโสกา

สพฺพํ สุขํ อธิคฺตา มุทิตา ภาวนตุ.

ขอสรรพสัตว์ทั่วทั้งโลกสาม ญาติ มิตร ชนผู้[วางตัว]เป็นกลางและ
คนปองร้าย ทั้งหมดนั้นจงปราศจากโรคภัย หายเศร้าโศกทุกเมื่อ ได้รับ
ความสุขทั้งมวล มีใจยินดีปรีดาเถิด

May all sentient beings in the three worlds, friends and
relatives, those of indifferences and enemies, be free from
illness, free from grieve and be joyful and happy always.

กาโย กรีสภริโต วีย ภินฺนกุโมโก

กาโย สทา กลิมลพยุสนาธิวาโส

กาโย วิหณฺณติ จ สพฺพสุขนฺติ โลเก

กาโย สทา มรณโรคฺชราธิวาโส.

ร่างกายนี้เต็มไปด้วยคูลเหมือนหม้อแตก ร่างกายเป็นที่อาศัยแห่งโทษ
มลทินและความหายนะทุกเมื่อ ร่างกายย่อมนเบียดเบียนทำให้สำคัญ
ว่าเป็นสุขไปเสียทั้งหมด ร่างกายเป็นรังโรคและที่พำนักของชราและ
มรณะ

The body is full of excrement like a pot broken. It is home to
evil, impurity and destruction. It destroys happiness in the
world. It is the den of illness and a house of old age and death.

โส โยพพโนติ ถวิโรติ จ พาลโกติ

สตะเต น เปกขติ วิหณณติเรว มจจุ

โสหํ จิตฺปิ สยิตฺปิ จ ปกฺกมนฺโต

คจฺณามิ มจฺจุวทนํ นียตํ ตถา หิ.

พระยามัจจุราชย่อมไม่เลือกเหล่าสัตว์ว่า เขายังเด็กอยู่ เป็นหนุ่ม เป็นสาว หรือแก่ ย่อมฆ่า[สัตว์]เสียเองหมด ดังนั้น แม้ข้าพเจ้านั้นจะยืนนอน หรือหนีไปก็ตาม ก็ย่อมเข้าสู่ปากของพระยามัจจุราชแน่นอน

Death enters all sentient beings without discrimination, be it a child, an adolescent or the old. He kills by himself. Even if I stand, sleep or attempt to run away, I will still meet death.

เอว ยถาวิหิตโทส'มัท สรริ

นิจจว ตคคตมนา หทยะ กโรถ

เมตตัม ปริตต'มสุภัม มรณสฺสติณฺจ

ภาเวถ ภาวนรตา สตตัม ยตตตฺตา.

ท่านทั้งหลายพึงใส่ใจเสมอว่าร่างกายนี้มีโทษตามที่กล่าวไว้แล้วอย่างนี้
พึงยินดีในภาวนา สำนวณจิตเจริญเมตตา พระปริตร อสุภกรรมฐาน
และมรณสติกรรมฐานเสมอ

Friends, remember that this body is impure as said. Seek
happiness from cultivating loving-kindness, reciting for
protection, and contemplating on impurity and death.

ทานาทิบุญญกิริยานิ สุขุทฺรยานิ

กตฺวา จ ตปฺผล’มเสส’มิหปฺปเมยฺย

เทยฺย สทา ปฺรหิตาย สุขาย เจว

กิ โภ ตเทว นนฺ หตฺถคตฺ หิ สาริ.

ท่านผู้เจริญ เมื่อบุคคลบำเพ็ญบุญกิริยาวัตรผู้มีทานเป็นต้นอันเจริญสุขในโลกนี้แล้ว พึงอุทิศผลบุญอันไม่มีประมาณทั้งสิ้นนั้นเพื่อประโยชน์สุขแก่ผู้อื่นทุกคราไป บุญนั้นแลเป็นแก่นสารที่ควรถือเอามิใช่หรือ

Friends, when one performs meritorious deed by the act of giving in this world, one should pervade its benefit for welfare of the others. Skillful action is an important essence.

เหตุ วินา น ภวตี หิ จ กิญจิ โลเก
สทฺโทว ปาณิตลฆฏฏณเหตุชาโต
เอวํ จ เหตุผลภาววิภาคภินโน
โลโก อุเทติ จ วินสฺสตี ติฏฺฐตี จ.

สิ่งใดสิ่งหนึ่งย่อมไม่เกิดขึ้นในโลกโดยปราศจากเหตุ เหมือนเสียง
ที่เกิดขึ้นเพราะการปรบมือ ชาวโลกที่แตกต่างกันโดยจำแนกตาม
ภาวะแห่งเหตุและผลอย่างนี้ ย่อมเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป

Nothing arises in this world without cause. Just like the sound
caused by the hands clapping. All sentient beings differ
according to the result of cause and effect. They arise, main-
tain and perish.

กมุทสฺส การณมยํ หิ ยถา อวิชชา

โก กมฺมนา สมธิตฺตจฺจนฺติ ชาตึเกทํ

ชาตี ปฏิจฺจ จ ชรามรณาทิทุกฺขํ

สตฺตา สทา ปฏิลภนฺติ อนาทิกาลे.

ท่านผู้เจริญ อวิชชาเป็นเหตุแห่งกรรม ชาวโลกย่อมได้รับกำหนดต่างกัน
เพราะกรรม อนึ่ง ชาวโลกย่อมประสบทุกข์คือชราและมรณะเป็นต้น
เพราะอาศัยชาติเสมอ ในกาลอันหาเบื้องต้นมิได้

Friends, ignorance is the cause of bad action. All sentient
beings are born different because of their deeds. Because of
birth they suffer old age and death since undetermined
beginning.

กมฺมํ ยถา น ภวตีห จ โมหนาสา
กมฺมกฺขยาปิ จ น โหติ ภเวสุ ชาติ
ชาติกฺขยา อีห ชรามรณาทีทุกฺขํ
สพฺพกฺขยํ ภวติ ทีปอิวานิเลน.

กรรมย่อมหมดไปเพราะกำจัดโมหะได้ ความเกิดในภพย่อมไม่มีเพราะ
สิ้นกรรม ทุกข์คือความแก่และความตายเป็นต้นย่อมจะหมดสิ้นไปใน
โลกนี้ เพราะไม่มีความเกิด เหมือนดั่งประทีปดับไปด้วย[แรง]ลม

There is no consummation of previous actions when
ignorance has been uprooted. Just as there is no becoming
when consummation of previous actions has been destroyed.
Sufferings due to old age and death perish for there is no
longer birth. Just like the light being extinguished by the wind.

โย ปสฺสตีห สดตํ มุนิธมฺมกายํ
พุทฺธํ ส ปสฺสตี นโร อิติ โส อโวจ
พุทฺธํ จ ธมฺม’มมลํ จ ติโลกนาถํ
สมปสฺสตีตุํ วิจินฺตาปิ จ ธมฺมตา โภ.

ท่านผู้เจริญ พระพุทธเจ้าพระองค์นั้นตรัสว่า “นรชนใดในโลกนี้เห็น
ธรรมกายของพระมุนีเนื่องๆ นรชนนั้นย่อมชื่อว่าเห็นพระพุทธเจ้า”
ท่านทั้งหลายจงชวนชวายเป็นเพื่อเห็นพระพุทธเจ้า และพระธรรมอัน
บริสุทธิ์เป็นที่พึ่งแห่งโลกสามเสมอ

Friends, the Buddha says He who sees the Dhammakaya of the
Great Sage, sees the Buddha. Make effort to seek refuge in the
Buddha-Dhamma.

สลลว โภ สุนิสิต หทยะ นิมคค
โทสตตย วิวิธปาปมเลน ลิตต
นนานาวิพยุสนภาชน'มปปสนน
ปญญามเยน พลิเสน นิรากโรถ.

ท่านทั้งหลายจงกำจัดโทษ ๓ [คือความโลภ โกรธ หลง] ที่ขุ่นมัวจมปลัก
อยู่ในดวงจิตเหมือนลูกศรคม อันแปดเปื้อนด้วยบาปมลทินต่างๆ ซึ่ง
เป็นที่รองรับความหายนะนานัปการ ด้วยปัญญาตั้งขอเหล็ก

With wisdom, we destroy the three defilement (greed, anger
and ignorance) which are likened to a sharp arrow that is
stained with impurity, receptacle of manifold destruction.

นากมฺพยนฺติ สกลาปิ จ โลกธมฺมา

จิตฺตํ สทาปคตปาปกิเลสสลลํ

รูปาทโย จ วิวิธา วิสยา สมคฺคา

ผุฏฺฐจํ เมรุสฺสขรํ มหทานิเลน.

โลกธรรมทั้งมวลและอารมณ์ต่างๆ มีรูปารมณ์เป็นต้นทุกอย่าง ย่อม
โยกคลอนจิตที่ปราศจากบาปกิเลสอันเปรียบดังลูกศรไม่ได้ เหมือน
ดังยอดเขาสิเนรุที่ถูกลมแรงพัดคลอนย่อมไม่หวั่นไหว

Worldly conditions and sense-objects, such as form, cannot
disturb pure mind. Just as Mount Sineru that cannot be rocked
by strong wind.

สัสสารทุทุข'มคณยุย ยถา มุณินุโท

คมภูริปารมิตสาคร'มุตตริตวา

ณยุย อโพชณิ นิปุณฺ หตโมหชาโล

ตสฺมา สทา ปรรหิตํ ปรมํ จินาถ.

พระมุณีไม่ทรงคำนึงถึงทุกข์ในสงสาร ทรงข้ามสาครอันลึกล้ำแห่ง
พระบารมีแล้ว กำจัดขำโมหะ ทรงตรัสรู้ญะยธรรมอันประณีต ดังนั้น
ท่านทั้งหลายจงบำเพ็ญประโยชน์สุขแก่ผู้อื่นเป็นนิตย์เถิด

The Great Sage has traced out the ills of transmigration. With
perfections deep as the ocean, He eradicates all delusion,
accomplishes what should be understood. Let us accumulate
meritorious deed for welfare of others.

โอฬาย โส'ธิตตโมกฺขสุขํ ปเรสํ

อดฺธาย สณฺจริ ภาเวสุ มหฺพฺภเยสุ

เอวํ สทา ปฺรหิตํ ปุรโต กริตฺวา

ธมฺโม มยฺยานุจฺริโต ชคตฺตถเมว.

พระโพธิสัตว์นั้นได้ทรงสละนิพพานสุขที่มาถึง ท่องเที่ยวไปในภพ
ทั้งหลายอันน่ากลัวยิ่งเพื่อประโยชน์แก่ชนเหล่าอื่น โดยทำนองเดียวกัน
เราก็พึงมุ่งบำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่นเสมอ ประพฤติธรรมเพื่อประโยชน์
สุขแก่ชาวโลกอย่างแท้จริง

In delaying the bliss of nibb?na, the Bodhisatta traveled in the
realm of existence, practises Dhamma for the welfare of
others.

ลพฺธาน ทูลลภตรณฺจ มนุสฺสโยนี

สพฺพํ ปปญฺจรหิตํ ขณสมฺปทํ จ

ฌตฺวาน อาสวณฺุเทกหิตณฺจ ธมฺมํ

โก ปญฺญา อนนฺวโร น ภาเชยฺย ธมฺมํ.

เมื่อได้รับกำเนิดมนุษย์ที่หาได้ยากยิ่งและโอกาสอันเหมาะสม ปราศจาก
อุปสรรคทุกอย่าง วีรชนคนใดเมื่อรู้ว่าพระธรรมมีผลดีเลิศในการกำจัด
อาสวะได้ จะไม่ข้องเสพพระธรรมเป็นนิตย์หรือ

The wise, who having been born into the realm of human
existence which is rare and difficult to obtain, he associates
with the Buddha-Dhamma that endowed with knowledge.

ลพฺธาน พุทฺธสมยํ อติทูลลภํ จ

สทฺธมฺม’มคฺค’มสมํ สีวทํ ตเถว

กัลยาณมิตฺตปวเร มติสมฺปทญฺจ

โก พุทฺธิมา อวิรตํ น ภาเซยฺย ธมฺมํ.

ธีรชนคนใดเล่า เมื่อได้พบพระพุทธศาสนาที่หาได้ยากยิ่ง พระสัทธรรม
อันประเสริฐให้ความเกษมไม่มีสิ่งใดเปรียบ กัลยาณมิตรที่ดีงาม และ
ความไพบูลย์แห่งปัญญา จะไม่พึงช่องเสพพระธรรมเป็นนิตย์หรือ

The wise, who having encountered Buddhism upon seeing
the Truth that is endowed with matchless bliss, he associates
with the Buddha-Dhamma always?

เอวมุปี ทูลลภตเร วิภเว สุลหุธา
มจฺเณโรสวิริตา อุกยตฺถกามา
สทฺธาธิธมฺมสหิตา สดตปฺปมตฺตา
โก โภ กโรถ อมตาทิคมาย ปุณฺณ.

โดยประการดังนี้ ท่านทั้งหลายผู้ได้รับ[อริย]ทรัพย์ที่ได้โดยยากยิ่ง จง
ปราศจากความตระหนี่และความขัดเคือง ปราศจากทิฏฐิธรรมิกประโยชน์
และสัมปรายิกประโยชน์ ประกอบด้วยคุณธรรมมีศรัทธาเป็นต้น อย่า
มัวแต่ประมาท จงบำเพ็ญกุศลเพื่อบรรลุมิตรธรรมเถิด

Thus you have received the well-gained prosperity that is rare
and difficult to come upon. Abstain from avarice and anger.
Determine the benefit in the present and in the future. Have
faith in the right practice in order to attain deathless state of
purity.

อิติ เตลกฐาหคาถา สมตฺตา.
จบเตลกฐาหคาถา ดังนี้แล
End of Telakatahagatha

ภาคผนวก

คัมภีร์เตลกภูาคาถากล่าวถึงหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไว้
ดังนี้ คือ

๑. พระพุทธรูป	คาถาที่ ๑
๒. พระธรรมคุณ	คาถาที่ ๒
๓. พระสังฆคุณ	คาถาที่ ๓
๔. อานุภาพของพระรัตนตรัย	คาถาที่ ๔
๕. เกียรติคุณแห่งกษัตริย์ลังกา	คาถาที่ ๕-๗
๖. คำชักชวนในการปฏิบัติธรรม	คาถาที่ ๘-๙
๗. มรณานุสสติ (การระลึกถึงความตาย)	คาถาที่ ๑๐-๒๘
๘. อนิจจลักษณะ (ความไม่เที่ยง)	คาถาที่ ๒๙-๔๓
๙. ทุกขลักษณะ (ความเป็นทุกข์)	คาถาที่ ๔๔-๕๕
๑๐. อนัตตลักษณะ (ความไม่ใช่ตัวตน)	คาถาที่ ๕๖-๖๓
๑๑. อสุภลักษณะ (ความไม่งาม)	คาถาที่ ๖๔-๗๗
๑๒. โทษของปาณาติบาต	คาถาที่ ๗๘
๑๓. โทษของอทินนาทาน	คาถาที่ ๗๙
๑๔. โทษของกาเมสุมิฉาจาร	คาถาที่ ๘๐
๑๕. โทษของมุสาวาท	คาถาที่ ๘๑
๑๖. โทษของสุรา	คาถาที่ ๘๒
๑๗. โทษของอกุศล	คาถาที่ ๘๓

๑๘. อารักขกรรมฐาน (กรรมฐานคัมภีร์)	คาถาที่ ๘๔-๘๘
๑๙. การบำเพ็ญบุญ	คาถาที่ ๘๙
๒๐. ปฏิจสุมปบาท	คาถาที่ ๙๐-๙๒
๒๑. กิจที่ชาวพุทธควรกระทำ	คาถาที่ ๙๓-๙๔
๒๒. คำลงท้าย	คาถาที่ ๑๐๐

คัมภีร์นี้มีคาถา ๑๐๐ บท ทุกคาถามีลีลาการแต่งไพเราะสละสลวย แม้จะใช้คำสมายาวๆ ก็กระจ่างชัดเจน ในที่บางแห่งมีการใช้คำตาม ภาษาสันสกฤตอีกด้วย ดังนั้น ในที่นี้ผู้แปลจะอธิบายเฉพาะบางคาถาที่ เห็นว่าสำคัญ เพื่อแสดงหลักภาษาและหลักธรรมตามสมควร

คาถาที่ ๑-๓ ของคัมภีร์เตลกกฐาหคาถา พบหลักฐานในศิลาจารึก เนินสระบัว บริเวณเมืองพระรถ ตำบลโคกบึง อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี ในจารึกอ่านได้ว่าเป็นมหาศักราช ๖๘๓ ตรงกับ พุทธศักราช ๑๓๐๔ นักโบราณคดีกล่าวว่าศิลาจารึกนี้เก่าแก่ที่สุดเท่าที่ ค้นพบได้ในประเทศไทย จารึกด้วยอักษรปัลลวะ ซึ่งเป็นอักษรในสมัย ราชวงศ์ปัลลวะรุ่งเรืองในเขตอินเดียตอนใต้ เนื้อความเป็นคำสดุดีคุณ พระรัตนตรัย มี ๒๗ บรรทัด บรรทัดที่ ๑ ถึง ๓ จารึกเป็นภาษาขอม หรือเขมรโบราณ บรรทัดที่ ๔ ถึง ๑๖ เป็นภาษาบาลีโดยแต่งเป็นฉันท ๑๔ พยางค์ประเภทวสันตติลกคาถา บรรทัดที่ ๑๗ ถึง ๒๗ เป็นภาษา เขมรโบราณ ในที่นี้จะกล่าวถึงข้อความในบรรทัดที่ ๔-๑๖ ที่เป็นภาษาบาลี

ศาสตราจารย์ชิน อยู่ดี เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งหัวหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร กองโบราณคดี กรมศิลปากร ไปตรวจพบศิลาจารึกนี้และอัดสำเนาไว้เมื่อ ๒๔ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๙๖ ต่อมา ศาสตราจารย์ฉ่ำ ทองคำวรรณ ได้แปลคำจารึกในจารึกออกเผยแพร่เป็นครั้งแรก หลังจากนั้น นาวาอากาศเอก (พิเศษ) แย้ม ประพัฒน์ทอง ได้พิเคราะห์และพิจารณาทั้งสัทรูปและอรรถรูป ทั้งวิจารณ์คำแปลศิลาจารึกเนื้สระเบ้าของเดิมและที่ปรับเปลี่ยนตามมติของศาสตราจารย์ฉ่ำ ทองคำวรรณ ผลงานของท่านอาจารย์แย้มนี้ได้รับการพิมพ์เผยแพร่ไว้ในหนังสือ “แย้มบรรยาย” ซึ่งเป็นบรรณาการสนองมฤตดาจิต ในงานฉลองปริณญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในความอุปถัมภ์ของมหาเถรสมาคมและสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ชุตินิธิมหาเถร วัดสามพระยา) พุทธศักราช ๒๕๒๓

ศิลาจารึกเนื้สระเบ้านี้นำข้อความมาจากคัมภีร์เตลกฎาคาถา แต่อักษรจำนวนมากวิบัติเลือนหายไป ผู้แปลทั้งสองท่านเมื่อไม่ได้พบต้นฉบับบาลีที่ถูกต้องก็แปลผิดความหมายเดิมของผู้แต่งในที่นี้จะนำเสนอข้อความเดิมจากศิลาจารึกก่อน แล้วกล่าวถึงคำแปลของศาสตราจารย์ฉ่ำ ทองคำวรรณ พร้อมด้วยคำแปลของ นอ. (พิเศษ) แย้ม ประพัฒน์ทอง ต่อจากนั้นจึงจะขอร่วมแสดงความเห็นเป็นลำดับสุดท้าย

คาถา ๑

ตามหลักฐานศิลาจารึกเนินสระบัว มีรูปคาถาที่ ๑ ดังนี้

บรรทัดที่ ๔ ๗๗ ศรี ๗๗ โย สวโลกโมหิตो ก

บรรทัดที่ ๕ รุณาธิวาโส โมข่า กโร (นิรม)

บรรทัดที่ ๖ ลํ วรปฺณณฺโฑ โณโยโย ท (โม น)

บรรทัดที่ ๗ วิกุลํ สกํ วิพุทฺโธ โลกุตฺตโร

บรรทัดที่ ๘ นมตฺถ ตํ สิริสา มุเนนฺทํ

ศาสตราจารย์จำ ทองคำวรรณ ได้ปรับให้เข้ากับฉันทลักษณ์
ตามแบบที่ท่านเข้าใจ แล้วแปลพร้อมทั้งบันทึกเป็นเชิงอรรถไว้ ดังนี้

๗๗ ศรี ๗๗

โย สพฺพโลกโมหิตो กรุณาธิวาโส

โมกข์ กโร นิรมลํ วรปฺณณฺโฑ

ณโยโย ทโม นวิกุลํ สกํ วิพุทฺโธ

โลกุตฺตโร นมตฺถิ ตํ สิริสา มุเนนฺทํ.

แปลว่า: “ความสวัสดิ์ จงมี ๗ พระพุทธเจ้าพระองค์ใด ผู้มี
พระหฤทัยเต็มไปด้วยความกรุณา ตั้งลงในสรรพสัตว์
ทรงหลุดพ้นบริสุทธิ์ ดุจพระจันทร์เต็มดวงอันประเสริฐ
ทรงรู้ไฉนธรรม ทรงทราบ ทรงรู้แจ้งธรรมทั้งสิ้นอย่าง
ไม่คลาดเคลื่อน ทรงข้ามโลก ขอน้อมเศียรนมัสการ
พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น”

เชิงอรรถที่ศาสตราจารย์นำ ทองคำวรรณ อธิบายไว้ในที่นี้ คือ บทว่า
สพฺพโลกโมหิตโต ถ้านิยมตามคณวสันตติลก ต้องเป็น “โย สพฺพโลก-
มhitโต” แปลว่า “พระพุทธเจ้าพระองค์ใด ผู้อันสรรพสัตว์บูชาแล้ว”

อาจารย์แย้มแก้ไขเพิ่มเติมรูปศัพท์ที่เห็นว่าขาดหายไป เรียง
เป็นคาถาและคำแปลได้ตามมติของท่าน ดังนี้

โย สพฺพโลกมhitโต กรุณาธิวาโส

โมกข์ กโรสี อมลํ วรปฺพณฺณจฺนโต

เนยฺโยทโยนวิกุลํ สกลํ วิพฺพโต

โลกุตฺตโร นมถ ตํ สิริสา มุเนนฺท.

แปลว่า: “พระพุทธเจ้าพระองค์ใด ทรงเป็นผู้ที่ชาวโลก
ทั้งปวงเทิดทูนแล้ว มีพระกรุณาเป็นสภาพอยู่ประจำ ทรง
กระทำความรอดพ้นอันไม่มีมลทินแล้ว ทรงเป็นประดุจ
พระจันทร์เต็มดวงที่ประเสริฐ ทรงรู้แจ้งซึ่งสภาพเกี่ยวพัน
ทั้งยังทั้งหย่อนของบุคคลที่พระองค์พึงทรงแนะนำทั้งสิ้น
ทรงเป็นผู้พ้นจากโลก เชิญท่านทั้งหลายน้อมเศียรนบไหว้
พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น ผู้เป็นพระจอมมุณี เทอญ”

ผู้แปลคิดว่าคาถานี้มาจากคัมภีร์เตลกภูหคาถาแม้ว่ารูปศัพท์
จะแตกต่างกันบ้างก็เกิดจากอักขระวิบัติไปพึงเปรียบเทียบคาถาดังกล่าว
กับคาถาแรกของคัมภีร์เตลกภูหคาถาพร้อมทั้งคำแปลใหม่ ดังนี้

โย สัพพโลกมहिโต กรุณาวาโส
โมกฺขากโร รวิกุลมฺพรปฺภุณฺณจฺนโต
เณยโยทธี สุวิปุลํ สกलํ วิพฺพุโ
โลกุตตมํ นมถ ตํ สิริสา มุนินฺท.

แปลว่า: “พระจอมมุนีที่ชาวโลกทั้งปวงบูชา ทรงเพียบพร้อม
ด้วยพระกรุณา เป็นบ่อเกิดแห่งความหลุดพ้น เปรียบดั่ง
พระจันทร์เพ็ญท่ามกลางนภาอันเป็นอาทิตย์วงศ์ ทรง
ตรัสรู้ญะยธรรมทั้งหมดอันไพศาลดั่งมหาสมุทร เชิญ
ท่านทั้งหลายนมัสการพระจอมมุนี ผู้ประเสริฐในโลก
พระองค์นั้น”

จะเห็นได้ว่าต้นฉบับของคัมภีร์เตลกภูาคาถาคล้ายคลึงกับ
ศิลาจารึก แต่ไม่เหมือนกันหมด เพราะฉบับแปลครั้งแรกของ
ศาสตราจารย์ฉ่ำและฉบับชำระใหม่ของอาจารย์แย้มคงทำการชำระ
อักขระที่วิบัติไปตามความเห็นของตน มิได้ชำระตามต้นฉบับเดิม
ที่เป็นคัมภีร์บาลี ในที่นี้จะขอวิจารณ์ความเห็นของอาจารย์แย้มตาม
หลักภาษาเพื่อประโยชน์แก่ผู้ศึกษาบาลี โดยฉบับของอาจารย์แย้มจะ
เรียกว่า “ฉบับชำระใหม่” ดังนี้

๑. บาทที่ ๒ เตลกภูาคาถามีรูปว่า โมกฺขากโร รวิกุลมฺพร-
ปฺภุณฺณจฺนโต (เป็นบ่อเกิดแห่งความหลุดพ้น เปรียบดั่งพระจันทร์เพ็ญ
ท่ามกลางนภาอันเป็นอาทิตย์วงศ์) คำว่า โมกฺขากโร ดัดบทเป็น โมกฺข

+ อากโร แปลว่า “บ่อเกิดแห่งความหลุดพ้น” หมายความว่า พระจอมมุนีเป็นผู้ชี้แนะทางแห่งความหลุดพ้น คำนี้แม้ไม่ปรากฏใน พระไตรปิฎกก็มีรูปคล้ายคำว่า กรุณากโร (บ่อเกิดแห่งกรุณา) ส่วน คำว่า รวิกุลมพรวุฒุนจโนโต ประกอบรูปศัพท์มาจาก รวิ (พระอาทิตย์) + กุล (ตระกูล) + อมพร (นภา) + ปุณณ (เพ็ญ) + จนโนโต (พระจันทร์) คำนี้จึงแปลว่า “เปรียบดังพระจันทร์เพ็ญท่ามกลางนภาอันเป็นอาทิตย์- วงศ์”

ส่วนฉบับชำระใหม่มีรูปว่า โมกขํ กโรสิ อมลํ วรปุณณจโนโต (ทรงกระทำความรอดพ้นอันไม่มีมลทินแล้ว ทรงเป็นประดุจพระจันทร์ เต็มดวงที่ประเสริฐ) รูปนี้ไม่สอดคล้องกับกฎไวยากรณ์ ดังนี้

ก) คำว่า โมกขํ กโรสิ ตามนัยนี้ มี ๓ บท คือ โมกขํ + กโร + อาสิ คำว่า โมกขํ กโร ไม่สมควร เพราะ กร ธาตุที่มีอรรถว่า “กระทำ” เมื่อสำเร็จรูปเป็นบทนาม ต้องเชื่อมสมาสกับบทหน้าแน่นนอน เช่น หิตกโร (ผู้ทำประโยชน์), ทินกโร (ผู้ทำกลางวัน = พระอาทิตย์), นิสากโร (ผู้ทำกลางคืน = พระจันทร์) เป็นต้น ดังปทรูปสัทธิปกรณ์ (สูตร ๕๖๘) แสดงอุทาหรณ์เหล่านี้ไว้ บทประเภทนี้เป็นทั้งกิตก์และสมาสร่วมกัน มีข้อพิเศษว่า กิตันตสมาส (บทสมาสที่มีกิตก์ปัจจัย อยู่ท้าย) กล่าวคือ เมื่อลงกิตก์ปัจจัยแล้วให้เชื่อมเป็นสมาสต่อมา ดังนั้น รูปที่ไม่เชื่อมสมาสว่า โมกขํ กโร จึงไม่สมควร

ข) คำว่า กร ที่เป็นคำโดดๆ ไม่เชื่อมสมาสมิใช่ในลักษณะที่เป็น

กรณีสาธนะ โดยมีรูปวิเคราะห์ว่า กโรติ เอเตนาติ กโร (กระ คือ เครื่องกระทำ = มือ) ส่วนคำที่เป็นกัตตุสาธนะมีอรรถว่า “ผู้กระทำ” ซึ่งไม่เข้าสมาส ไม่มีในภาษาบาลี

ค) คำว่า กโรสิ มีปรากฏใช้เป็นรูปวัตตมานาวิภัตติที่สำเร็จรูปมาจาก กร ธาตุ + อ ปัจจัย + สิ วิภัตติ เหมือนรูปว่า กโรติ การตัดบทในคำว่า กโรสิ เป็น กโร + อาสิ ไม่เป็นที่นิยมในภาษาบาลี และต้องโทษตามหลักอสังการที่เรียกว่า กิลิณฺฐโทษ คือ โทษเศร้าหมองที่มีบทเข้าใจยาก (ดู อสังการ คาถา ๒๓)

๒. บาทที่ ๓ เถลถกฏาหคาคามีรูปว่า เญยโยทธี สุวิปลํ สกलํ วิพทุโธ (ทรงตรัสรู้ญะยธรรมทั้งหมดอันไพศาลตั้งมหาสมุทร) คำว่า เญยโยทธี ตัดบทเป็น เญยย (ญะยธรรม) + อุทธี (มหาสมุทร) คำว่า สุวิปลํ ประกอบรูปศัพท์มาจาก สุ (ยิ่ง) + วิปลํ (ไพศาล)

ส่วนฉบับชำระใหม่มีรูปว่า เนยโยทโยนวิกุลํ สกลํ วิพทุโธ (ทรงรู้แจ้งซึ่งสภาพเกี่ยวพันทั้งยังทั้งหย่อนของบุคคลที่พระองค์พึงทรงแนะนำทั้งสิ้น) รูปนี้ไม่สอดคล้องกับกฎไวยากรณ์ ดังนี้

ก) คำว่า เนยโยทโยนวิกุลํ ตัดบทเป็น เนยย + อุทย + อุณ + วิกุลํ แปลว่า สภาพเกี่ยวพันทั้งยังทั้งหย่อนของบุคคลที่พระองค์พึงทรงแนะนำทั้งสิ้น อนึ่ง คำว่า วิกุล (วิ บทหน้า + กุล ธาตุ + อ ปัจจัย) ที่เป็นกิริยาศัพท์มีอรรถว่า “สภาพเกี่ยวพัน” ไม่มีในภาษาบาลี มีแต่คำว่า กุล ที่แปลว่า ตระกูล มาจาก กุล ธาตุ (พนฺธุมิ = ความเป็นญาติ)

คำว่า กุล นี้มีรูปสำเร็จเป็นชาติศัพท์ คือศัพท์ที่กล่าวถึงกลุ่มเดียวกัน
จึงมีความหมายว่า ตระกูล ไม่ใช่กิจริยาศัพท์เหมือนคำว่า ปาจก (ผู้หุง),
กตตุ (ผู้กระทำ)

ข) อินทรีย์ที่ยิ่งและหย่อนของเหล่าสัตว์ มีคำบาลีโดยเฉพาะว่า
อินทริยโปรปรียตตุ ไม่มีคำว่า เนยโยทโยน การใช้คำบาลีที่ไม่มีใน
พระไตรปิฎกหรืออรรถกถาเป็นข้อห้ามประการหนึ่งที่นักภาษาพึง
หลีกเลี่ยง คัมภีร์กัจจายนสาระกล่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า

ยถาวิวจนเมวาย

สพฺพา สทฺทตฺถสณฺจิติ

สิทธิลกฺขณานุสาเรน

วิวจนํปญฺญมฺยเต.

(กัจจายนสาระ คาถา ๓๒)

แปลว่า: “การดำรงอยู่แห่งความหมายของศัพท์ทั้งหมดนี้
ย่อมมีโดยคล้อยตามความประสงค์ของผู้กล่าว แม้ความ
ประสงค์ของผู้กล่าวบุคคลพึงทราบตามอุทาหรณ์ที่ปรากฏ”

ค) คำว่า อุณ (หย่อน) มักใช้ร่วมกันคำว่า อธิก (ยิ่ง) ไม่นิยม
ใช้ร่วมกับคำว่า อุทย (เจริญ) คำว่า อุทย นี้มักใช้ร่วมกับคำว่า หีน
(เสื่อม) เช่น อุทยหีน (ความเจริญและความเสื่อม)

ฌ) การตัดบทเป็น เนยฺย + อุทย + อุณ เข้าใจยาก จัดเป็น
กิลิฏฐโทษเช่นกัน

๓. บาทที่ ๔ เถลถถาหคาคามีรูปว่า โลกุตฺตม (ผู้ประเสริฐในโลก)
ประกอบรูปศัพท์มาจาก โลก (โลก) + อุตฺตม (ผู้ประเสริฐ, สูงสุด) ส่วน

ฉบับชำระใหม่มีรูปว่า โลกุตตร ตามศิลาจารึกเดิม ประกอบรูปศัพท์
มาจาก โลก (โลก) + อุตตร (ผู้ประเสริฐ, สูงสุด) ทั้งสองบทมีอรรถ
เหมือนกัน ต่างกันที่คำว่า อุตตร มาจาก อุ อุปสรรค + ตร ปัจจัย
ส่วน อุตฺตม มาจาก อุ อุปสรรค + ตม ปัจจัย

นอกจากนี้ ศิลาจารึกมีรูปเป็นปฐมาวิภัตติว่า โลกุตฺโตร ส่วน
เตลภฏาหคธามีรูปเป็นทุตฺติยาวิภัตติว่า โลกุตฺตม ทั้งสองปาฐะนี้
สอดคล้องกับกฎไวยากรณ์ กล่าวคือ ถ้าเป็นปฐมาวิภัตติก็จัดเป็นบท
วิเสสนะของปาฐเสสสะว่า มุนินฺโท ถ้าเป็นทุตฺติยาวิภัตติก็จัดเป็นบท
วิเสสนะของคำว่า มุนินฺท ในบาทที่ ๔ แต่ผู้เขียนคิดว่า คำว่า
โลกุตฺโตร ตามศิลาจารึก น่าจะเป็นปาฐะเดิมของคัมภีร์ เพราะเมื่อมีรูป
ว่า โลกุตฺโตร เสียง โอ ในบาทที่ ๑-๓ จะต่อเนื่องติดตามมาจนถึงบาทที่
๔ ส่งผลให้เสียง โอ ไม่ขาดจังหวะ ลักษณะเช่นนี้เป็นอสังการประเภท
หนึ่งที่เรียกว่า มธฺรตาคุณ คือ ความอ่อนหวาน (ดู อสังการ คธ ๑๒๗)

๔. ในบาทข้างต้น (บาทที่ ๔) เตลภฏาหคธามีรูปว่า มุนินฺท
(มุนิ + อินฺท) เมื่อลบสระ อิ หน้าแล้วนำ น ไปประกอบกับสระ อิ ของ
บทหลัง ส่วนฉบับชำระใหม่มีรูปว่า มุเนนฺท ตามศิลาจารึก
รูปนี้แปลง อิ ใน อินฺท เป็น เอ แต่การแปลง อิ เป็น เอ นั้น
ปทฺรฐสฺธิปกรณ (สูตร ๑๖) แสดงกฎเกณฑ์ว่าต้องลบสระ อ หน้า
เท่านั้น เช่น พนฺธฺสฺเสว (พนฺธฺสฺส + อิว), อุเปกฺขติ (อุป + อิกฺขติ),
ชินฺริตฺ (ชิน + อิริตฺ) เป็นต้น ส่วนในกรณีที่สระหน้าและสระหลัง

เป็นสรูปสระ คือสระมีรูปเหมือนกัน กล่าวคือ เป็นสระ อิ หรือ อี เหมือนกัน จะแปลงสระ อิ เป็น เอ ไม่ได้ เช่น จตุตตาริมานี (จตุตตาริ + อิมานี), มาตุปปุจฉานํ (มาตุ + อุปุจฉานํ) ดังนั้น รูปว่า มุณินฺทํ ตามเทลกฐาหคคาถาจึงคล้อยตามกฎไวยากรณ์ สันนิษฐานว่ารูป มุเนนฺทํ คงได้รับอิทธิพลจากภาษาสันสกฤตที่มีรูปว่า มุเนนฺทํ (มุณี + อินฺทํ) โดยที่สระสระ อิ ข้างหน้าเป็น อี แล้วลบสระ อิ หลัง ตามสูตรในคัมภีร์ กาทันตระ (ปริจเฉท ๑ สูตร ๑๔) ว่า **สมาโน สวณฺเณ ทีโฆ ภวติ ปโร จ โลป** (อักษรที่มีรูปเหมือนกัน เป็นทีฆะในเพราะสวัณณสระ และสระหลังย่อมาถึงการลบ)

๕. ตามคำแปลของอาจารย์แย้ม ท่านถือว่าคำว่า โย เป็นบทวิเสสของปาฐเสสว่า พุทฺโธ และคำว่า มุเนนฺทํ ก็เป็นบทวิเสสของ พุทฺธํ จึงแปลว่า “พระพุทธเจ้าพระองค์ใด...เชิญท่านทั้งหลาย น้อมเศียรนบไหว้พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น ผู้เป็นพระจอมมุณี” อย่างไรก็ดี ผู้เขียนคิดว่าคำแปลดังกล่าวไม่สอดคล้องกับกฎทั่วไปของการใช้ภาษาบาลี กล่าวคือ บทวิเสสยะของอนิยมศัพท์คือ โย ในประโยคหน้า มีระบุไว้ในประโยคต่อมาว่า ตํ มุณินฺทํ (พระจอมมุณีพระองค์นั้น) จึงไม่จำเป็นต้องแสวงหาบทอื่นคือคำว่า พุทฺโธ (พระพุทธเจ้า) มาเป็นบทวิเสสยะของ โย ดังกฎทั่วไปที่กล่าวไว้ในคัมภีร์ไวยากรณ์และอสังการ (ปริภาเซนฺทฺเสชระ ข้อ ๑๑๓, อสังการฎีกาใหม่ อธิบายคาถา ๑๘๗) ว่า **สุตานุมิเตสุ สุตสมฺพนฺโธ พลฺวา** (ในบท

ที่ได้สดับมาและบทที่อนุমানรู้ การเกี่ยวเนื่องกับบทที่สดับมาแล้ว
สำคัญกว่า)

ขอนำตัวอย่างเช่นนี้จากคัมภีร์สมันตปาสาทิกามาแสดงไว้เป็น
สาธกในเรื่องนี้ว่า

คุณฺเห โย สีสสมาธิปญฺญา-
วิมุตฺติญาณปฏฺฐีติ ยุตฺโต
เขตฺตํ ชนํ กุสลตฺถิกานํ
ตมฺริยสํ สิริสา นมามิ.

(วิ. อ. ๑.๑)

แปลว่า: “พระอริยสงฆ์ใดกอบปรด้วยคุณคือศีล สมาธิ
ปัญญา และวิมุตติญาณเป็นต้น ข้าพเจ้าขอน้อมไหว้
พระอริยสงฆ์ผู้เป็นนาบุญของชนผู้ปรารถนาบุญนั้น
ด้วยเศียรเกล้า

คาถา ๒

ตามหลักฐานศิลาจารึกเนินสระบัว มีรูปคาถาที่ ๒ ดังนี้
บรรทัดที่ ๙ โสปานมัลลมตํ ติรณา
บรรทัดที่ ๑๐ อยสฺส สงฺสราสาครสมุตฺตรณาย
บรรทัดที่ ๑๑ เสตุํ สํวธาตฺติรายุปี จชฺชตฺตเชมฺม (คฺคํ)
บรรทัดที่ ๑๒ ธมฺมํ นมสฺส ต สทา มุณฺเณนา ปสฺตถํ

ศาสตราจารย์นำ ทองคำวรรณ ได้รับให้เข้ากับฉันทลักษณ์
และแปลพร้อมทั้งบันทึกเป็นเชิงอรรถไว้ ดังนี้

โสปานมัลลมลลํ ตีรณาลยสฺส

สํสารสาครสมุตฺตรณาย เสตุํ

สพฺพชาติรายปิ จชฺฌตฺตเขมมคฺคํ

ธมฺมํ นมสฺส ต สทา มุนินา ปสฺมจํ

แปลว่า: “(รัตนะ คือ พระธรรมใด) เป็นเกรินอันบริสุทธิ์
สำหรับทอดลงจากเรือน เป็นสะพานสำหรับทอดข้าม
ทะเล คือ โลก เป็นทางปลอดภัยภายในแม่สำหรับลอด
ข้ามช่องแคบ (คือทางไปสู่นิรยภูมิ) ขอนมัสการพระธรรม
ที่พระพุทเจ้าทรงสรรเสริญนั้นทุกเมื่อ”

เชิงอรรถที่ศาสตราจารย์นำ ทองคำวรรณ อธิบายไว้ในที่นี้ คือ คำว่า
ตีรายปิ และ จชฺฌตฺต ในบาทที่ ๓ ผิดคณะ แต่แก้ไม่ได้ เพราะเกี่ยวกับ
ใจความ

อาจารย์แย้มแก้ไขเพิ่มเติมรูปศัพท์ที่เห็นว่าขาดหายไป เรียงเป็น
คาถาและคำแปลได้ตามมติของท่าน ดังนี้

โสปานมัลลมลลํ ตีรณาลยสฺส

สํสารสาครสมุตฺตรณาย เสตุํ

สมุโพธิธรรมปิ จุตฺตรเขมมคฺคํ

ธมฺมํ นมสฺส สทา มุนินา ปสฺมจํ.

แปลว่า: “เชิญท่านทั้งหลายนมัสการพระธรรมที่พระมุนีเจ้า
ทรงสรรเสริญไว้ว่าเป็นระเบียบบันไดสำหรับก้าวข้าม
อาลัยไปสู่อมตธรรม เป็นสะพานทอดข้ามอย่างสะดวกซึ่ง
สาครคือสังสารวัฏ ทั้งยังเป็นมรรคอันเกษมที่ไผ่ขึ้นฝั่ง
แห่งสัมโพธิญาณ ทุกเมื่อ เทอญ”

พึงเปรียบเทียบคาถาดังกล่าวกับคาถาที่ ๒ ของคัมภีร์เตลกฏาห-
คาถาพร้อมทั้งคำแปลใหม่ ดังนี้

โสปานมัล’มมลฺ ติทสาลยสฺส

สํสารสาครสมุตฺตรณาย เสตุํ

สพฺพาคติภยวिवชฺชิตฺตมมคฺคํ

ธมฺมํ นมสฺสถ สทา มุนินา ปณฺธิตํ.

แปลว่า: “เชิญท่านทั้งหลายนมัสการพระธรรมอันพระมุนี
ตรัสสอน เป็นขั้นบันไดอันหมดจดแห่งสวรรค์ ประดุจ
สะพานข้ามมหาสมุทรคือสังสาร และเป็นทางเกษมปลอดภัย
จากทุกคติภัยทั้งมวลทุกเมื่อ”

จะเห็นได้ว่าต้นฉบับของคัมภีร์เตลกฏาหคาถาต่างจากฉบับชำระ
ครั้งแรกของศาสตราจารย์ฉ่ำและฉบับชำระใหม่ของอาจารย์แย้ม ในที่
นี้จะวิจารณ์ความเห็นของอาจารย์แย้มตามหลักภาษาดังต่อไปนี้

๑. บาทแรก คำว่า โสปานมัล’มมลฺ ติทสาลยสฺส (เป็นขั้นบันได
อันหมดจดแห่งสวรรค์) ตัดบทเป็น โสปานมัล + มมลฺ และ ติทส +

อालยสฺส คำว่า ดิทสาลย คือ สวรรค์ แปลตามศัพท์ว่า “ที่พำนักของ เทวดา” มีรูปวิเคราะหฺแสดงไว้ในคัมภีร์อิทธิฐานฎีกา (อธิบายคาถา ๑๐) ว่า ดิทสนํ เทวานํ อาลโย จานนติ ดิทสาลโย (ดิทสาลยะ คือ ที่พำนักของเทวดา) ในที่นี้คำว่า ดิทส มีความหมายว่า “เทวดา” แปลตามศัพท์ว่า “ผู้มีระยะสาม” กล่าวคือมีระยะเกิดขึ้น ดำรงอยู่ และสูญสิ้นไปในเมื่อมีรูปอายุ ๒๕ ปี โดยไม่มีระยะที่เป็นเด็กและแก่ชรา ดังคัมภีร์อิทธิฐานฎีกากล่าวว่า

ชาติสตตาวินาสสงฺขาตา ติสฺโส ทสา ปริมาณ
เอเตสนฺติ ดิทสา. เอเต हि มนุสฺสชาติโย วีย พุทฺธิวปริณาม-
ขयेहि น ยฺชฺชนฺติ. ปญฺจวิสฺตวสฺสทุเทสิยา เอว อุปฺปชฺชนฺติ
สนฺติ วินสฺสนฺติ จ.

(อิทธิฐานฎีกา อธิบายคาถา ๑๑)

แปลว่า: “ระยะสามกล่าวคือการเกิดขึ้น ดำรงอยู่ และสูญสิ้นไป แห่งเทวดาเหล่าใดมีอยู่ เหตุนั้นเทวดาเหล่านั้นจึงเรียกว่า ดิทสะ จริงอยู่ เทวดาเหล่านั้นไม่ประกอบด้วยความรู้ ความเปลี่ยนแปลง และความสูญสิ้นไปเหมือนมนุษย์เป็นต้น มีอายุที่กล่าวได้ ๒๕ ปีนั้นเที่ยวย่อมเกิดขึ้น ดำรงอยู่ และสูญสิ้นไป”

รูปว่า ดิทสาลย นี้พบในภาษาสันสกฤตเป็นรูปว่า ตฺริทศาลย คัมภีร์กวิกลปทฺฐมะ (เล่ม ๒ หน้า ๖๔๗) แสดงรูปวิเคราะหฺว่า ตฺริทศานํ

เทวานำ อาลยะ ตริทศาลยะ (ตริทศาลยะ คือ ที่พำนักของเทวดา)

อนึ่ง พระธรรมที่เปรียบเหมือนเป็นชั้นบันไดอันหมดจดแห่ง
สววรรค์นี้ มีกล่าวไว้ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคว่า

สคคาโรหณโสพานํ อญญํ สีลสมํ กุโต
ทวารํ วา ปน นิพพาน- นครสส ปเวสเน.

(วิสุทธิ. ๑.๑๑)

แปลว่า: “สิ่งอื่นที่จะเป็นบันไดขึ้นสู่สววรรค์ หรือเป็นประตู
ในการทำให้เข้าไปสู่นครนิพพาน อันเสมอด้วยศีล จักมี
แต่ที่ไหน”

ส่วนฉบับชำระใหม่มีรูปว่า โสพานมัลลคมตํ ติรณาลยสส
(เป็นระเบียบบันไดสำหรับก้าวข้ามอภัยไปสู่อมตธรรม) รูปนี้ไม่
สอดคล้องกับกฎไวยากรณ์ กล่าวคือ คำว่า ติรณาลยสส ตามมติที่ตัดบท
เป็น ติรณ + อาลย คำว่า ติรณ ในที่นี้ ท่านผู้ชำระคิดว่ามาจาก
ติริ ธาตุ + ยุ ปัจจัย และ ติริ ธาตุก็คงมีอรรถว่า “ก้าวข้าม” เหมือน
คำว่า ติริ (ฝั่ง) เมื่อรัสสะ อี เป็น อี ก็มีรูปว่า ติรณ ความจริง ติริ
ธาตุมีอรรถ ๒ อย่าง คือ ปารคตยํ (ไปสู่ฝั่งโน้น) และ กมฺมสมตฺตยํ
(ทำกรรมให้สำเร็จ) ดังที่คัมภีร์ศัพทาสโตมมทานิธิ (หน้า ๑๙๙) กล่าวไว้
สำหรับในคัมภีร์ธาตุนาลี สัททนีติปกรณ์ (ธาตุมालา หน้า ๔๔๗)
กล่าวว่า ติริ ธาตุมีอรรถว่า กมฺมสมตฺตยํ (ทำกรรมให้สำเร็จ) แม้คัมภีร์

ธาวัตถสังคหะ (คาถา ๑๖๔) ก็แสดงอรรถของธาดูนี้ว่า กมฺมณฺเฏจาปนเ
(ทำกรรมให้สำเร็จ) ทั้งสองคัมภีร์นั้นนำอุทาหรณ์จากพระบาลีมาแสดง
เป็นรูปว่า ดีเรติ (ย่อมาให้สำเร็จ) ตํ กิจจํ ดีเรตฺวา (ยังกิจนั้นให้สำเร็จแล้ว)
ส่วนรูปว่า ดีเรติ, ดีเรณ ที่มื่อรรถว่า “ก้าวข้าม” เหมือนคำว่า ดีร (ฝั่ง)
ที่เป็นบทนาม ไม่มีปรากฏในคัมภีร์ใดเลย ดังนั้น รูปว่า ดีรณาลยสฺส
จึงไม่ถูกต้อง

๒. บาทที่ ๓ คำว่า สพฺพาคติภยววิชฺชิตฺตเชมมคฺคํ (เป็นทางเกษม
ปลอดจากทุกคติภัยทั้งมวล) ประกอบรูปศัพท์มาจาก สพฺพ
(ทั้งมวล) + อคติ (ทุกคติ) + ภย (ภัย) + วิวิชฺชิต (ปลอด) + เชม (เกษม)
+ มคฺคํ (ทาง)

ส่วนฉบับชำระใหม่มีรูปว่า สมฺโพธิตรมปิ จุตฺตรเชมมคฺคํ (ทั้งยังเป็น
มรรคที่ไผ่ขึ้นฝั่งแห่งสัมโพธิญาณ) รูปนี้ไม่สมควร กล่าวคือ คำว่า
สมฺโพธิตรมปิ ตัดบทเป็น สมฺโพธิตรํ + อปิ คำว่า สมฺโพธิ คือ สัมโพธิ-
ญาณ คำว่า ตรํ คือ ฝั่ง ส่วนคำว่า จุตฺตรเชมมคฺคํ ตัดบทเป็น จ +
อุตฺตรเชมมคฺคํ คำว่า อุตฺตร ที่มื่อรรถว่า “ข้าม, ไผ่ขึ้น” มีใช้ใน
ลักษณะของศัพท์เฉพาะ เช่น โลกุตฺตร (ข้ามจากโลก) หมายถึง
โลกุตตรธรรม คำว่า อุตฺตร ที่เป็นกิริยาศัพท์มีใช้แห่งเดียวในพระ-
ไตรปิฎก คือคำว่า อุตฺตรเสตุ (สะพานข้ามฝั่ง) ส่วนใหญ่คำนี้มักมี
ความหมายว่า “สูงสุด” หรือ “ทิศเหนือ” การใช้คำว่า อุตฺตรเชมมคฺคํ
จึงไม่ใช่ธรรมเนียมโดยทั่วไปในภาษาบาลี ด้วยเหตุนี้ บาทคาถาว่า

สมโพธิธรรมปิ จตุตถะเขมมคัค (ทั้งยังเป็นมรรคที่ไผ่ขึ้นฝั่งแห่งสมโพธิ-
ญาณ) จึงไม่ใช่ความนิยมตามหลักภาษา อนึ่ง การเปรียบสมโพธิญาณ
คือมรรคญาณว่าเหมือนฝั่ง ก็ไม่ปรากฏในวรรณกรรมบาลีใดๆ

๓. บาทที่ ๔ เถลถถาหคาคามีรูปว่า ปณิต (ตรัสสอน) คำนี้
สำเร็จรูปมาจาก ป บทหน้า + นิ ธาตุ (นย = นำไป) + ต ปัจจัย
คำว่า ปณิต มีอรรถ ๓ อย่าง คือ มธุร (หวาน), อุตุตม (สูงสุด) และ
วิหิต (กระทำ) ดังคัมภีร์อภิธานปิปปิกา (คาคา ๙๔๐) กล่าวไว้
คำนี้มีรูปเป็นภาษาสันสกฤตว่า ปณิต มีอรรถ ๓ อย่าง คือ กุชิต
(ทิ้ง), นิเวศิต (ให้ตั้งอยู่) และ วิหิต (กระทำ) ในที่นี้มีอรรถว่า
“ให้ตั้งอยู่ = พุด, แสดง”

ส่วนศิลาจารึกมีรูปว่า ปสตุถ รูปนี้ก็ถูกตามไวยากรณ์ ถ้ามี
รูปว่า มุณินา ปสตุถ ก็แปลว่า “ที่พระมุณีทรงสรรเสริญ” ส่วนฉบับ
ชำระใหม่มีรูปว่า ปสฏฐ รูปนี้ไม่สมควร เพราะคำว่า ปสตุถ สำเร็จรูป
มาจาก ป บทหน้า + สส ธาตุ (ปสสเน = ชมเชย) + ต ปัจจัย
ตามปกติ ต ปัจจัยที่อยู่ท้ายสการันตธาตุ (ธาตุที่มี ส อักษร
อยู่ท้าย) มักแปลง ต ปัจจัยพร้อมด้วยพยัญชนะที่สุดธาตุเป็น ฐ
เช่น ตุฎฐ (ตุส ธาตุ + ต ปัจจัย), นฎฐ (นส ธาตุ + ต ปัจจัย),
มุฎฐ (มุส ธาตุ + ต ปัจจัย) แต่มีข้อยกเว้นบางธาตุ เช่น สส ธาตุ
ปทรูปสิทธิปกรณ์ (สูตร ๖๒๘) กล่าวว่าให้แปลง ต ปัจจัยพร้อม
ด้วย ส ที่สุดธาตุเป็น ตถ ด้วยสูตรว่า กวจิ ธาตุ เป็นต้น ดังนั้น รูปว่า

ปสตฺถ ตามศีลาจารีกัจจกฏต้อง

คาถา ๓

ตามหลักฐานศีลาจารีกเนนสรวัว มีรูปคาถาที่ ๓ ดังนี้
บรรทัดที่ ๑๓ เทยฺยํ ททา ปฺยม ปิยาตฺตปสนฺน
บรรทัดที่ ๑๔ จิตฺตา ทาตุวา นรา ผลมฺลํ รตฺต (น)
บรรทัดที่ ๑๕ สรณฺติ ตํ สวฺวทา ทสฺวเลนปิ สุปฺปสฺตถํ
บรรทัดที่ ๑๖ สงฺฆํ นมสฺส ต สทา มิตฺตปฺญฺเขตฺตํ
ศาสตราจารย์นำ ทองคำวรรณ ได้ปรับให้เข้ากับฉันทลักษณ์
และแปลพร้อมทั้งบันทึกเป็นเชิงอรรถไว้ ดังนี้

เทยฺยํ ททาปฺยมปิยาตฺตปสนฺนจิตฺตา

ทตุวา นรา ผลมฺลํ รตฺตํ สรณฺติ

ตํ สวฺพทา ทสฺพเลนปิ สุปฺปสฺสญฺจํ

สงฺฆํ นมสฺส ต สทา มิตฺตปฺญฺเขตฺตํ.

แปลว่า: “คนทั้งหลาย ให้สิ่งที่ควรให้ รักสิ่งที่ควรรัก มีจิต
เลื่อมใสด้วยตนเอง ระลึกถึงรัตนะ (คือ พระสงฆ์) ถวาย
ผลไม้และแห้วไม้ รัตนะ (คือพระสงฆ์) นั้น แม้พระศพล
ทรงยกย่องเป็นอันดีไว้ด้วยประการทั้งปวง ขอนมัสการ
พระสงฆ์อันเป็นบุญเขตหาประมาณมิได้นั้นทุกเมื่อ”

เชิงอรรถที่ศาสตราจารย์นำ ทองคำวรรณ อธิบายไว้ในที่นี้ คือ

บาทที่ ๒ ถ้านิยมตามคณะ ต้องเป็น “ผลมุล” แปลได้ความ
เท่ากัน แต่มีที่ใช้น้อย เช่น มุลผลา มุลาลิมิงคา มุลาลิวตุตกิ เป็น
ตัวอย่าง

อาจารย์แยมแก้ไขเพิ่มเติมรูปศัพท์ที่เห็นว่าขาดหายไป เรียงเป็น
คาถาและคำแปลได้ตามมติของท่าน ดังนี้

เทยยํ ททนต์ยมมียตฺตปสนฺนจิตฺตา

ทตุวา นรา ผลมุลํ รตนํ สรณฺติ

ตํ สพฺพทา ทสฺพเลนปิ สุปฺปสฺสจํ

สงฺฆํ นมสฺสถ สทามิตฺตปุณฺณเขตฺตํ.

แปลว่า: “คนทั้งหลายมีจิตเลื่อมใสในภาวะที่พระสงฆ์
เป็นผู้สืบวงศ์ของพระอรหันต์ ผู้ไม่มีความยึดถือว่า
ของเรา ต่างถวายสิ่งของที่ควรถวาย ครั้นถวายแล้วก็พา
กันระลึกถึงรัตนะอันเป็นต้นเดิมของผล (ที่เป็นต้นกำเนิด
ของพระสงฆ์) เชิญท่านทั้งหลายนมัสการพระสงฆ์
ซึ่งแม้พระศัพทก็ทรงสรรเสริญเป็นอันดีในกาลทั้งปวง
ว่าเป็นบุญเขตอันหาที่เปรียบมิได้นั้นทุกเมื่อ เทอญ”

พึงเปรียบเทียบคาถาดังกล่าวกับคาถาที่ ๓ ของคัมภีร์
เตลกฎาคาถาพร้อมทั้งคำแปลใหม่ ดังนี้

เทยยํ ตทปฺป’มปิ ยตฺถ ปสนฺนจิตฺตา

ทตุวา นรา ผล’มุลารตรํ ลภานฺเต

ตำ สัพพทา ทสพเลนปิ สุปปสตถิ

สัม นมสฺสถ สทามิตฺตปุณฺณเขตฺตํ.

แปลว่า: “เชิญท่านทั้งหลายนมัสการพระสงฆ์ ผู้เป็นนา
บุญหาประมาณมิได้ ซึ่งแม้พระทศพลก็ทรงสรรเสริญ
เป็นนิตย์ ที่มหาชนมีใจเลื่อมใสแล้วถวายไทยธรรม
แม้เล็กน้อยแล้วได้รับผลบุญอันโอฬาร”

จะเห็นได้ว่าต้นฉบับของคัมภีร์เตลกภูาคาถาต่างจากฉบับ
ชำระครั้งแรกของศาสตราจารย์ฉ่ำและฉบับชำระใหม่ของอาจารย์แย้ม
ในที่นี้จะวิจารณ์ความเห็นของอาจารย์แย้มตามหลักภาษาดังต่อไปนี้

๑. บาทที่ ๑-๒ คำว่า เทยฺยํ ตทปฺป’มปิ ยตฺถ ปสนฺนจิตฺตา ทตฺวา
นรา ผล’มฺลารตฺรํ ลภนฺเต (มหาชนมีใจเลื่อมใสแล้วในบุคคลใดถวาย
ไทยธรรมแม้เล็กน้อยแล้วย่อมได้รับผลบุญอันโอฬาร) คำว่า ตทปฺปมปิ
ตัดบทเป็น ตํ + อปฺปิ + อปิ ส่วนคำว่า ผลมฺลารตฺรํ ตัดบท
เป็น ผลํ + อฺลารตฺรํ

ส่วนฉบับชำระใหม่มีรูปว่า เทยฺยํ ททนฺตฺยมมียตฺตปสนฺน-
จิตฺตา ทตฺวา นรา ผล’มฺลํ รตนํ สรณฺติ (คนทั้งหลายมีจิตเลื่อมใสใน
ภาวะที่พระสงฆ์เป็นผู้สืบทอดของพระอรหันต์ ผู้ไม่มีความยึดถือว่า
ของเรา ต่างถวายสิ่งของที่ควรถวาย ครั้นถวายแล้วก็พากันระลึก
ถึงรัตนะอันเป็นต้นเดิมของผล) รูปนี้ไม่สอดคล้องกับกฎไวยากรณ์
ดังนี้

ก) คำว่า ททนต์ยมมียตต ตັตบทเป็น ททนต์ + อมมียตต คำว่า
อมมียตต อาจารย์แย้มอธิบายว่ามาจาก อมม (ผู้ไม่มีความยึดถือว่า
เป็นของเรา) + อีย (ผู้เกิด) + ตต (ภาวะ) และมีรูปวิเคราะห์ตาม
ลำดับว่า

-นตฺถิ เอตํ มมาติ ตณฺหาเวเสน จ เอโส เม อตฺตาติ ทิฏฺฐิวิเสสน
จ คาโห เอตสฺสชาติ อมโม (ความยึดถือด้วยอำนาจตัณหาว่า นั่นของเรา
และด้วยอำนาจทิฏฐิว่า นั่นเป็นตนของเรา ของท่านนั้น ไม่มี เหตุนั้น
จึงเรียกว่า อมมะ) คำว่า อมม คือ ผู้ไม่มีตัณหาและทิฏฐิ ซึ่งเป็น
เหตุยึดถือของเรา หมายถึงพระอรหันต์

-อมมา ชาโต มมมฺมโย (อมมียะ คือผู้เกิดแต่พระอรหันต์
ผู้ไม่มีความยึดถือของเรา)

-อมมียสฺส ภาโว อมมียตฺตํ (อมมียัตตะ คือ ความเป็นผู้เกิด
แต่พระอรหันต์ผู้ไม่มีความยึดถือของเรา)

รู้ว่า อมม ปรากฏในพระบาลี หมายถึงพระอรหันต์ หรือ
บุคคลทั่วไปผู้ไม่มีความยึดถือในตัวตน แต่รู้ว่า อมมีย และ
อมมียตต ไม่ปรากฏในพระบาลีและภาษาสันสกฤต ดังนั้น รู้ว่า
อมมียตต จึงไม่สมควร นอกจากนี้ รูปวิเคราะห์ว่า อมม ที่กล่าวไว้
ข้างต้น ก็ยังไม่ใช้รูปวิเคราะห์อย่างแท้จริง สัททนีติปกรณ์อธิบาย
เกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า

ตตฺร อมโมติ นตฺถิ ตณฺหามมตฺตํ ทิฏฺฐิมมตฺตญจ

เอตสฺสาติ อมโม, โก โส? อรหาเยวาติ วตฺตํ วัฏฏติ.
อปัจ เย สตณฺหาปิ สทฺธิจฺฉิปี “มม อิทนฺ”ติ น กโรนฺติ, เต
ปิ อมมาเยว.

(สัททนีติ ปทมาลา หน้า ๔๒๙)

แปลว่า: “ในข้อนั้น คำว่า อมโม มีคำอธิบายว่า อมมะ คือ
ผู้ไม่มีความยึดมั่นด้วยตัณหาและความยึดมั่นด้วยทิวฏฐิ
ถามว่า บุคคลนั้นคือใคร? ตอบว่า ควรกล่าวว่าเป็นพระ-
อรหันต์เท่านั้น อีกนัยหนึ่ง บุคคลเหล่าใดไม่มีตัณหา
และทิวฏฐิ ย่อมไม่กระทำการยึดมั่นว่า สิ่งนี้ของเรา
บุคคลเหล่านั้นก็เป็นผู้ไม่ยึดมั่นเช่นกัน”

คำอธิบายข้างต้นนี้เป็นเพียงการขยายความเท่านั้น ไม่ใช่การ
แสดงรูปวิเคราะห์ เนื่องจากแยกรากศัพท์ตามคำอธิบายนั้นไม่ได้
รูปวิเคราะห์จริงๆ ของ อมม มีกล่าวไว้ในโมคคัลลานนิสสัย (เล่ม ๒
หน้า ๗๗) ว่า

-มม อิทํ มมํ (มมะ คือ สมบัติของเรา) = อมฺห ศัพท์ + ณ ปัจจัย
ในอิทังตฺถิตติ แปลง อมฺห เป็น มม

-นตฺถิ มมํ เอตสฺสาติ อมโม (อมมะ คือ ผู้ไม่มีสมบัติของเรา =
ผู้ไม่ยึดมั่น)

ข) คำว่า ผล’มุลํ รตนํ สรณฺติ (พากันระลึกถึงรัตนะอันเป็นต้นเดิม
ของผล) อาจารย์แย้มตัดบทคำว่า ผลมุลํ เป็น ผล + มุลํ ท่านเห็นว่าให้

รัสสะ อุ เป็น อุ แต่การทำรัสสะเช่นนี้ไม่สมควร ทั้งคำแปลว่า “พากัน
ระลึกถึงรัตนะอันเป็นต้นเดิมของผล” ก็ไม่สื่อความหมายพิเศษใดๆ
ผู้เขียนสันนิษฐานว่าต้นฉบับศิลาจารึกคงมีรูปว่า ผลมุลารตรฺ ลภนฺติ
แต่อักขระเลือนหายไม่ชัดเจนจึงทำให้เข้าใจผิดว่าเป็นผลมุล รตนฺ สรณฺติ
หนึ่ง คำว่า ลภนฺติ (ลภ ธาตุ + อ ปัจจัย + อนฺติ วิภัติ) และ ลภนฺเต
(ลภ ธาตุ + อ ปัจจัย + อนฺเต วิภัติ) ใช้ได้ทั้งสองอย่าง

๒. บาทที่ ๓ เติลภฏาหคาถาและศิลาจารึกมีรูปว่า สุปปสตุถ
ส่วนฉบับชำระใหม่รูปว่า สุปปสฏฺจ รูปนี้ไม่สอดคล้องกับกฎไวยากรณ์
ดังที่กล่าวไว้แล้วในคาถาที่ ๒

คาถา ๔

ทุกศาสนามีศาสดาผู้ประกาศศาสนา ศาสดาของศาสนาพุทธ คือ
พระพุทธเจ้า พระองค์เป็นมนุษย์ธรรมดาผู้ชวนชวายเป็นความ
หลุดพ้น บำเพ็ญเพียรจนเกิดปัญญาเห็นธรรม พระธรรมเป็นคำสอน
เกี่ยวกับธรรมชาติของสรรพสิ่ง พระอริยสงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติปฏิบัติชอบ
ตามธรรม เพียบพร้อมด้วยข้อวัตรปฏิบัติที่อบรมกายวาจาใจ
คือศีล สมาธิ และปัญญา รัตนะทั้งสามนี้มีเดชานุภาพยิ่งใหญ่
ด้วยองค์คุณนั้นๆ ส่วนศาสนาลัทธิเทวนิยมอื่นเชื่อในพระเจ้าผู้สร้าง
สรรพสิ่ง ศาสดาแห่งศาสนาเหล่านั้นเป็นผู้ประกาศข้อบัญญัติของ
พระเจ้า ข้อบัญญัติที่พระเจ้ากล่าวผ่านศาสดา เป็นหลักธรรมคำสอน

นักบวชในศาสนานั้น เป็นสื่อกลางระหว่างมนุษย์กับเทพเจ้า ทำหน้าที่นำข่าวสารของมนุษย์ไปแจ้งแก่เทพเจ้า และนำข่าวสารจากเทพเจ้าไปแจ้งแก่มนุษย์ เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมต่างๆ ให้แก่มนุษย์ เป็นต้น จะเห็นได้ว่าพระพุทธรูป พระธรรม และพระสงฆ์ในศาสนาพุทธ แตกต่างจากศาสนา คำสอน และนักบวชในศาสนาอื่น

ศาสนาลัทธิเทวนิยมมีหลายศาสนาในโลก เช่น ฮินดู คริสต์ อิสลาม และอื่นๆ แต่ไม่มีการพิสูจน์ยืนยันว่าพระเจ้าของศาสนาใดเป็นผู้สร้างโลกจริง จุดมุ่งหมายของศาสนาเหล่านั้นคือการอยู่ร่วมกับพระเจ้า ซึ่งผลดังกล่าวเกิดขึ้นต่อเมื่อบุคคลเสียชีวิตแล้ว ขณะมีชีวิตอยู่บุคคลสามัญทั่วไปจะสามารถพบเองได้ยาก เปรียบเหมือนกับการไปพบแพทย์ผู้รักษาโรค แพทย์ให้คำแนะนำว่าให้รับประทานยานี้แล้วจะช่วยรักษา แต่โรคจะหายขาดเมื่อเสียชีวิตไปแล้ว สำหรับในศาสนาพุทธ พระพุทธเจ้าทรงรับรองว่าถ้าศาสนิกชนปฏิบัติตนตามหลักธรรมในศาสนา ย่อมจะละกิเลสได้ก่อนเสียชีวิต การละกิเลสได้ก่อนเสียชีวิตนี้เรียกว่า **สุปปาติเสสนิพพาน** คือ การดับกิเลสโดยยังมีชีวิตอยู่ ส่วนการดับกิเลสหลังเสียชีวิตแล้วเมื่อไม่มีชีวิต เรียกว่า **อนุปาติเสสนิพพาน** คือ การดับกิเลสโดยไม่มีชีวิต มีข้อความเกี่ยวกับเรื่องนี้ในคัมภีร์สุตตนิบาต ปุราเภทสูตร (ขุ. ส. ๒๕.๘๕๖.๕๐๒) ว่า **วิตถณโห ปุราเภทา** (ละตัณหาได้ก่อนเสียชีวิต) เรื่องนี้เป็นผลที่ศาสนิกชนพบเห็นได้ในปัจจุบัน ไม่ต้องรอให้พบในชาติต่อไปเมื่อเสียชีวิตแล้ว

คำว่า ชคติ ในบาทที่ ๔ เป็นรูปสัตตมีวิภัตติ เอกพจน์ แปลว่า “ในโลก” คำนี้เป็นรูปสันสกฤตที่มาจาก ชคต ศัพท์ + จิ สัตตมีวิภัตติ เอกพจน์ ความจริงบาลีไม่มีรูปศัพท์ที่มีพยัญชนะอยู่ท้ายเหมือนสันสกฤต โดยยกเว้น ก็ ศัพท์ แต่รูปนี้เป็นรูปพิเศษ เพราะบาลีจริงๆ มีรูปเป็นอีการันต์ อิตถิลิงค์ว่า ชคติ แปลว่า “แผ่นดิน, โลก” รูปอีการันต์ว่า ชคติ เมื่อลง สมี สัตตมีวิภัตติ ก็ควรมีรูปว่า ชคตีย, ชคติยา แต่ในสันสกฤตมีรูปว่า ชคต เป็นนบุงสกลิงค์ เมื่อเชื่อมสนธิกับ จิ วิภัตติ คือ อ วิภัตติที่มี ง อนุพันธ์ พึงมีรูปว่า ชคติ (ชคต + อ) แม้คาถาที่ ๒๖ รูปว่า ชคทิท ก็ดัดบทเป็น ชคต + อิท คาถาที่ ๓๕ รูปว่า ชคเทกนาโถ ดัดบทเป็น ชคต + เอกนาโถ รูปเหล่านี้เหมือนศัพท์สันสกฤตที่แปลง ต เป็น ท เมื่อบทหลังมีสระอยู่หน้า

มีอุทาหรณ์ในพระบาลีที่ใช้คำในภาษาสันสกฤตบ้าง ขอยกตัวอย่างดังต่อไปนี้

๑. คำว่า ชคโต เป็นรูปณัฐวิภัตติ เอกพจน์ เหมือนกับศัพท์สันสกฤตว่า ชคโต ปรากฏในอังคุตตรนิกายและอติวุตตะกะว่า

อุทฺธํ ติริยํ อปาจันํ ยาวตา ชคโต คติ.
สมเวกฺขิตา จ ธมฺมานํ ขนฺธานํ อุทฺยพฺพยํ.

(องฺ. จตุกก. ๒๑.๑๒.๑๗, ชุ. อิติ. ๒๕.๑๑๑.๓๓๒)

แปลว่า: “อนึ่ง ภิกษุยังเห็นความเกิดขึ้นและความเสื่อม
ไปแห่งขันธโดยชอบ ในกาลอนาคต ปัจจุบัน และอดีต
ตลอดจนความเป็นไปแห่งโลก”

คัมภีร์อรรถกถา (อภ. อ. ๒.๒๙๑) อธิบาย **ชคโต** ว่า **โลกสุส**
หมายความว่า บทนี้ลงบัญญัติวิภัตติ แปลว่า “แห่งโลก” ตามปกติคำบาลี
ว่า **ชคตี** เมื่อลง **ส** วิภัตติก็จะมีรูปว่า **ชคตยา** เท่านั้น แต่สันสกฤต
มีรูปสองอย่างคือ **ชคต** เป็นนปุงสกลิงค์ และ **ชคตี** เป็นอิถลึงค์
เมื่อลงบัญญัติคือ **งส** ท้าย **ชคต** พึงมีรูปว่า **ชคตะ** และรูปนี้เมื่อ
บทหลังมีโฆษะอยู่หน้า เช่น **ค ฌ ง** เป็นต้น ก็ให้แปลงวิสรรชนีย์เป็น
โอ สำเร็จเป็นรูปว่า **ชคโต** ดังนั้น คำว่า **ชคโต** ที่แปลว่า “แห่งโลก”
จึงเป็นรูปบาลีเหมือนสันสกฤต

๒. คำว่า **สัสติ** เป็นรูปสตัดมีวิภัตติ เอกพจน์ คล้ายคลึงกับศัพท์
สันสกฤตว่า **สัสติ** ปรากฏในคัมภีร์ชาดกว่า

สารุ สกขิ กตํ โหติ	เมตติ สัสติ สนถโว.
สเจตํ ฌมมํ โรเจสิ	ปาสโสสิ วิชานตํ.

(ขุ. ขา. ๒๗.๒๔.๑๙๙)

แปลว่า: “ดูกรปั๊กชี ความเป็นสหาย ความไมตรี ความ
สนิทสนมกัน ท่านทำได้เป็นอย่างดีแล้วในบริษัท ถ้า
ท่านชอบธรรมนี้ ท่านก็เป็นผู้ควรที่วิญญูชนทั้งหลายพึง
สรรเสริญ”

คัมภีร์อรรถกถา (ชา. อ. ๕.๓๐๙) อธิบาย สัสติ ว่า ปริสมชฺเณ (ในท่ามกลางบริษัท) คำนี้จึงแปลว่า “ในบริษัท” ภาษาบาลีมีรูปว่า สัสท แปลว่า “บริษัท” เป็นอकारันต์ ปุงลิงค์ เมื่อลงสัตตมีวิภัติก็ควรมีรูปว่า สัสทสฺมี สัสทมฺหิ สัสเท แต่สันสกฤตมีรูปว่า สัสท เมื่อลงสัตตมีวิภัติ คือ จิ ท้าย สัสท พึงมีรูปว่า สัสติ และเมื่อแปลง ท เป็น ตฺ ก็มีรูปเป็น สัสติ ในบาลี

๓. คำว่า ปริสติ เป็นรูปสัตตมีวิภัติ เอกพจน์ คล้ายคลึงกับ ศัพท์สันสกฤตว่า ปริสทิ ปรากฏในพระวินัยปิฎกว่า

มยุหํ ปริสติ วณฺณํ ภาสถ.

(วิ. ภิกขุณี. ๓.๙๑๖.๑๑๘)

แปลว่า: “จงกล่าวชมเชยเราในบริษัท”

คำว่า ปริสติ แปลว่า “ในบริษัท” มาจาก สภา ศัพท์ เป็น อकारันต์ อิตถิลิงค์ เมื่อลงสัตตมีวิภัติก็ควรมีรูปว่า ปริสาย ปริสาย แต่สันสกฤตมีรูปว่า ปริษท เมื่อลง จิ สัตตมีวิภัติ ท้าย ปริษท พึงมีรูปว่า ปริษทิ และเมื่อเปลี่ยน ษ เป็น ส ให้คล้ายตามบาลี พร้อมทั้งแปลง ท เป็น ตฺ ก็มีรูปเป็น ปริสติ โมคคัลลานไวยากรณ์ (ปริจเฉท ๒ सूत्र ๑๐๔) กล่าวว่าให้แปลง สฺมี วิภัติเป็น ติ สำเร็จเป็นรูปว่า ปริสตี ตามมติของคัมภีร์นี้ควรมีรูปว่า ปริสตี แม้พระไตรปิฎกฉบับลังกาก็มีรูปว่า ปริสตี ตามโมคคัลลานไวยากรณ์ แต่พระไตรปิฎกฉบับพม่าและฉบับไทยพบรูปว่า ปริสติ มากกว่า อย่างไรก็ตาม

รูปว่า ปริสตี พบในฉบับพม่าและฉบับไทยบ้าง คือในโคตมีเถรี-
อปทาน (ขุ. อป. ๓๓.๒๐๐.๓๒๐) มีรูปว่า มหาปริสตี (ในบริษัทใหญ่)
ปาฐะนี้สอดคล้องกับการแปลง สุมิ เป็น ดี ที่กล่าวไว้ในโมคคัลลาน-
ไวยากรณ์

๔. คำว่า อชรสา เป็นรูปตติยาวิภัตติ เอกพจน์ เหมือนกับ
ศัพท์สันสกฤตว่า อชรสา ปรากฏในสังยุตตนิกายว่า

กีสฺ อชรสา สาธุ	กีสฺ สาธุ อธิภูจิตํ
กีสฺ นรานํ รตนํ	กีสฺ โจเรหฺยหาริยํ.

(ส. ส. ๑๕.๕๒.๔๑)

แปลว่า: “อะไรหนอ เพราะไม่ชำรุดจึงยังประโยชน์ให้สำเร็จ
อะไรหนอ ดำรงมั่นแล้ว ยังประโยชน์ให้สำเร็จ อะไรหนอ
เป็นรัตนะของชนทั้งหลาย อะไรหนอ โจรลักไปไม่ได้”

สีลํ อชรสา สาธุ	สทฺธา สาธุ อธิภูจิตา
ปญฺญา นรานํ รตนํ	บุญฺญํ โจเรหฺยหาริยํ.

(ส. ส. ๑๕.๕๒.๔๑)

แปลว่า: “ศีล เพราะไม่ชำรุดจึงยังประโยชน์ให้สำเร็จ
ศรัทธา ดำรงมั่นแล้ว ยังประโยชน์ให้สำเร็จ ปัญญา เป็น
รัตนะของชนทั้งหลาย บุญ โจรลักไปไม่ได้”

คัมภีร์อรรถกถา (ส. อ. ๑.๙๐) อธิบาย อชรสา ว่า อชรสาดิ

อชรีณ, อวิปตติยาติ อตฺโธ (คำว่า อชรสา แปลว่า ไม่ชำรุด
หมายความว่า ไม่วิบัติ) ดังนั้น บทนี้จึงลง นา วิภตติ แปลว่า
“ไม่ชำรุด” ตามปกติคำบาลีว่า ชรา เมื่อลง นา วิภตติพึงมีรูปว่า
ชราย ไม่มีรูปว่า ชรสา แต่ไวยากรณ์สันสกฤตชื่อปาณินีย (อธยายะ ๗
ปาทะ ๒ सूत्र ๑๐๑) กล่าวว่าให้แปลง ชรา เป็น ชรส ในเมื่อวิภตติ
หลังมีสระอยู่หน้า โดยสันสกฤตลง ภา วิภตติ คือ อา วิภตติที่มี ฏ
อนุพันธ์ ภาษาสันสกฤตจึงมีรูปตติยาวิภตติว่า ชรสา ดังนั้น คำว่า
อชรสา ที่แปลว่า “เพราะไม่ชำรุด” จึงเป็นรูปบาลีเหมือนสันสกฤต

เกี่ยวกับคำว่า อชรสา อาจพิจารณาได้อีกนัยหนึ่งนอกเหนือไป
จากคำอธิบายในอรรถกถา กล่าวคือ พึงสังเกตคาถาก่อนจากคาถานี้
ในสังยุตตนิกายมีข้อความว่า

กิสฺส ยาว ชรา สาธุ

กิสฺส สาธุ ปติฏฺฐิตา

กิสฺส นรานํ รตนํ

กิสฺส โจรเหติ ทูหฺรํ.

(ส. ส. ๑๕.๕๑.๔๑)

แปลว่า: “อะไรหนอ ยังประโยชน์ให้สำเร็จจนถึงชรา

อะไรหนอ ดำรงมันแล้ว ยังประโยชน์ให้สำเร็จ อะไรหนอ

เป็นรัตนะของชนทั้งหลาย อะไรหนอ โจรลักไปไม่ได้”

เมื่อเทียบเคียงคาถาทั้งสองบทนี้พบว่ามีความหมายเหมือนกันต่าง
กันที่การใช้คำเท่านั้น พึงสังเกตว่าคำว่า อธิฏฺฐิตํ กับ ปติฏฺฐิตํ
และ อหาริยํ และ ทูหฺรํ ในคาถาหน้าและคาถาหลัง มีความหมาย

เหมือนกัน ส่วนบาทที่ ๓ ในคาถาเหล่านั้น มีข้อความเหมือนกันหมด
เมื่อเป็นเช่นนี้คำว่า อชรสา และ ยาว ชรา ก็ควรมีความหมาย
เหมือนกัน แต่พระอรรถกถาจารย์พบคำว่า อชรสา จึงอธิบายเป็นรูป
ตติยาวิภัติ ความจริงคำว่า อชรสา ในคาถาหลัง น่าจะมีปาฐะเดิมว่า
อาชรสา แปลว่า “จนถึงชรา” เหมือนคำว่า ยาว ชรา ในคาถาหน้า
เช่นคำว่า อาปพพตา เทโว วสุสติ (ฝนตกถึงภูเขา) ตามนัยนี้ คำว่า
อาชรสา เป็นรูปปัญจมีวิภัติ ลง สุม่า วิภัติ แปลง สุม่า เป็น อา
และแปลง ชรา เป็น ชรส ตามวิธีของสันสกฤตที่กล่าวไว้แล้ว

๕. คำว่า **ธมฺมนิ** เป็นรูปสัตตมีวิภัติ เอกพจน์ คล้ายคลึงกับ
ศัพท์สันสกฤตว่า ธนุณี ปรากฏในสังยุตตนิกายว่า

อนตถสํหิตํ ฌตฺวา

ยํ ภิกฺขุ อมรํ ตปํ

สพฺพํ นตฺถาวหํ โหติ

ผิยาริตํว ธมฺมนิ.

(ส. ส. ๑๕.๑๓๗.๑๒๔)

แปลว่า: “เรารู้แล้วว่า ตบะอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อความเป็น
เทพ ไม่ก่อปรด้วยประโยชน์ ตบะทั้งหมดหาอำนาจประโยชน์
ให้ไม่ เหมือนไม้แจวหรือถ่อไม่อำนาจประโยชน์ในทะเล
ทราย”

สังยุตตนิกายฎีกา (ส. ฎ. ๑.๒๑๕) อธิบายคำแปลใน **ธมฺมนิ** ว่า
“ทะเลทราย” อนึ่ง ธมฺม ศัพท์ที่ลง สมี วิภัติ ควรมีรูปว่า ธมฺมสฺมี,
ธมฺมมฺหิ, ธมฺมเม อีกทั้ง ธมฺม ศัพท์ที่มีอรรถว่า “ทะเลทราย” ก็ไม่มีในที่

ไหนดๆ เลย สำหรับในสันสกฤต คำว่า ธนฺน มื่อรรธสองอย่าง คือ “ธฺน” และ “ทะเลทราย” เมื่อลงสัตตมีวิภัติทาย ธนฺน พึงมีรูปว่า ธนฺนนิ ถ้าเปลี่ยนคำนี้เป็นคำบาลี ก็ควรมีรูปว่า ธมฺมนิ ดังนั้น ธมฺม ศัพท์ใน ธมฺมนิ จึงไม่เหมือนกับคำสันสกฤตว่า ธฺรฺม ที่แปลว่า “ธรรม” แต่เหมือนกับคำว่า ธนฺน (อุทาหรณ์ของ ธมฺม ศัพท์ที่มาจาก ธนฺน มื่อรรธว่า “ธฺน” คือคำว่า ทพฺพธมฺม แปลว่า “ผู้มีธฺนมั่นคง”)

๖. คำว่า ทฺวิปทํ, จตฺตปฺปทํ เป็นรูปฉัฏฐีวิภัติ พหูพจน์ คล้ายคลึงกับศัพท์สันสกฤตว่า ทฺวิปทา, จตฺตปฺปทา (อ่านว่า ทฺวิปทาม, จตฺตปฺปทาม) ปรากฏในสังยุตตนิกายว่า

ขตฺติโย ทิปทํ เสฏฺโง	พลิปทฺโธ จตฺตปฺปทํ
โกมารี เสฏฺจา ภริยานํ	โย จ ปุตฺตาน ปุพฺพโฆ.
สมฺพุทฺโธ ทิปทํ เสฏฺโง	อาชานีโย จตฺตปฺปทํ
สุสฺสุสา เสฏฺจา ภริยานํ	โย จ ปุตฺตาน อสฺสโว.

(สํ. ส. ๑๕.๑๔.๘)

แปลว่า: “กษัตริย์ประเสริฐกว่าสัตว์สองเท้า โคประเสริฐกว่าสัตว์สี่เท้า ภรรยาเยาว์วัยประเสริฐกว่าภรรยาทั้งหลาย บุตรใดเกิดก่อน บุตรนั้นประเสริฐกว่าบุตรทั้งหลาย

พระสัมพุทธเจ้าประเสริฐกว่าสัตว์สองเท้า สัตว์ อาชาไนยประเสริฐกว่าสัตว์สี่เท้า ภรรยาที่ปรนนิบัติดี ประเสริฐกว่าภรรยาทั้งหลาย บุตรใดเป็นผู้เชื่อฟัง บุตรนั้นประเสริฐกว่าบุตรทั้งหลาย”

คัมภีร์อรรถกถา (ส. อ. ๑.๓๓) อธิบายว่า **ขตติโย ทิพหนฺติ**
ทิพทานํ ราชา เสฏฺโง (พระราชาประเสริฐกว่าสัตว์สองเท้า) ตามนัยนี้
คำว่า ทิพท์, จตุปปท์ ควรจัดเป็นวิภัตติวิปลาสนัย คือ การเปลี่ยน
วิภัตติ หมายความว่า เมื่อควรกล่าวเป็นฉันทวิภัตติ แต่กล่าวเป็น
ทุตติยาวิภัตติ และจัดเป็นวจนวิปลาสนัย คือ การเปลี่ยนพจน์
หมายความว่า เมื่อควรกล่าวเป็นพหูพจน์ แต่กล่าวเป็นเอกพจน์
อย่างไรก็ดี คัมภีร์อรรถกถาและฎีกามีได้ระบุไว้ว่าเป็นวิปลาสนัย
ดังนั้น บททั้งสองนี้จึงไม่ถือว่าเป็นวิปลาสนัย แต่เป็นรูปบาลีที่เหมือนกับ
กับรูปสันสกฤต กล่าวคือ สันสกฤตมีรูปว่า ทวิปท, จตุปปท เมื่อลง
ฉันทวิภัตติ พหูพจน์คือ อาม ก็มีรูปว่า ทวิปทาม, จตุปปทาม และ
เมื่อบทหลังมีพยัญชนะอยู่หน้า ก็มีรูปว่า ทวิปทํ, จตุปปทํ ถ้า
เปลี่ยนคำนี้เป็นคำบาลี และแปลง ทวิ เป็น ทิ ก็ควรมีรูปว่า ทิพท์,
จตุปปท์

๗. คำว่า **อาปาสุ** เป็นรูปสัตตมีวิภัตติ พหูพจน์ คล้ายคลึงกับ
ศัพท์สันสกฤตว่า อาปตฺส ปรากฏในคัมภีร์ชาดกว่า

อาปาสุ เม ยุตฺตปราชิตสฺส

เอกสฺส กตฺวา วีนฺสุมิ โฆเร

ปสํสาณิ กิจฺจคตสฺส ปาณิ

เตนฺหุตาริ ทฺวสฺสเปโต.

(ขุ. ชา. ๒๗.๒๖.๗๗)

แปลว่า: “เมื่อเรารบพ่ายแพ้โจร ตกอยู่ในฐานะอันตราย
ดาบสผู้นี้ได้กระทำความอนุเคราะห์แก่เราผู้เดียวในป่า
ที่ไม่มีน้ำ น้าหวาดเสียว เมื่อเราได้รับความลำบากก็ได้
พาดพระองให้ ดังนั้น เราแม้ถูกความทุกข์เบียดเบียนแล้ว
ก็ขึ้นจากบ่อได้”

อรรถกถาชาดก (ชา. อ. ๔.๔๙) อธิบาย อาปาสุ ว่า อาปทาสู
(ในอันตราย) คำว่า อาปาสุ จึงแปลว่า “ในอันตราย” เนื่องจาก
คำบาลีว่า อาปา ที่มีอรรถว่า “อันตราย” ไม่มีในคัมภีร์ใดเลย คำว่า
อาปาสุ จึงกล่าวได้ว่ามาจาก อาปทาสู ลบ ท อักษรเพื่อรักษา
คณะนันท แต่ในสันสกฤตมีรูปเดิมว่า อาปท เมื่อลงสัตตมีวิภัติ
พหูพจน์ คือ สุป ก็มีรูปว่า อาปตฺส และเมื่อเปลี่ยน อาปตฺส เป็น
บาลี ก็ควรมีรูปว่า อาปาสุ ดังนั้น คำว่า อาปาสุ จึงเป็นรูปบาลี
ที่แปลงมาจากสันสกฤต

๘. คำว่า **อตตตณฺณจฺม** ตัดบทเป็น อตตตนา + อจฺจม คล้ายคลึงกับ
สันสกฤตว่า อตตนาตตติย, อตตนาปณฺจม ปราภฏในวิมานวัตถุว่า

มโนภาวนีโย ภิกขุ

สนทฺธิจฺโจะ เม ปุเร อหุ

ดาหํ ภตฺเตน นิมนฺเตสึ

เรวตํ อตตตณฺณจฺม.

(ขุ. วิ. ๒๖.๖๓๑.๕๙)

แปลว่า: “เมื่อชาติก่อน ดิฉันได้เห็นพระภิกษุผู้อบรมจิต
เพื่อคุณอันยิ่งใหญ่ จึงนิมนต์ภิกษุ ๘ รูปรวมทั้งพระเรวต-

ด้วยภัตตาหาร”

โดยทั่วไปเมื่อคำว่า อตฺต เชื่อมสนธิกับ อญฺมํ ควรมีรูปว่า อตฺตญฺมํ แต่รูปว่า อตฺตณญฺมํ เรวตํ แปลตามศัพท์ว่า “พระเวตเถระผู้เป็นที่แปดกับตน” หมายความว่า นิมนต์ภิกษุ ๘ รูปรวมทั้งพระเวตเถระ คำนี้จัดเป็นอลุตตสมาสตามกฎสันสกฤต กล่าวคือ คัมภีร์ปาณินีย (อธิบายะ ๖ ปาหะ ๓ सूत्र ७) กล่าวว่าให้เชื่อมสมาสโดยไม่ลบวิภัติใน อาตฺมณ (อตฺต) บทหน้า ในเมื่อบทหลังลงปุรณัตถิตปัจจัย เช่น อาตฺมนาปญฺจมะ = อตฺตนาปญฺจ (ที่หำกับตน) อาตฺมนาณฺชะ = อตฺตนาณฺจ (ที่หำกับตน) ดังนั้น คำนี้จึงเป็นรูปบาลีคล้ายคลึงกับสันสกฤต

จะเห็นได้ว่าคำบาลีที่เหมือนกับสันสกฤตหรือคล้ายคลึงกันมีปรากฏในพระบาลีบ้าง แต่ G.P. Malalasekera กล่าวไว้ใน The Pali Literature of Ceylon (หน้า ๑๖๓) ว่า คัมภีร์เตลลฎาหคาคาจะแต่งก่อนพุทธศตวรรษที่ ๑๘ เพราะมีคำบาลีที่เหมือนกับสันสกฤต ถ้าถือเอาดังนี้ข้อความในคัมภีร์รสวาหิณีและมหาวงศ์ก็ไม่เป็นจริง แต่คัมภีร์ทั้งสองนี้เป็นตำราอ้างอิงทางประวัติศาสตร์ที่ปราชญ์ทั้งหลายยอมรับกันมานาน นอกจากนี้ ศิลาจารึกเนินสระบัวที่จารึกในพุทธศักราช ๑๓๐๔ เป็นหลักฐานยืนยันว่าคัมภีร์เตลลฎาหคาคาแต่งก่อนพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ดังนั้น ข้อสันนิษฐานของหนังสือเล่มนั้นจึงไม่ถูกต้อง

คาถา ๑๘

คำว่า **สธราจลา จ** ในบาทแรก ใช้ตามฉบับพม่า มาจาก สห (กัป) + ธรา (ปฐพี) + อจลา (บรรพต) ฉบับไทยและฉบับโรมันมีรูปว่า สธราธรา จ รูปดังกล่าวนี้ไม่มีความหมายใดๆ

คาถา ๓๓

คำว่า **ธมฺมํ สัจฉิณฺณํ** ในบาทที่ ๔ เป็นนปุงสกลิงค์ เหมือนพระดำรัสว่า เอวํ ธมฺมานิ สุตฺวาน วิปสึทฺติ ปณฺติตา (บัณฑิตพึงธรรมอย่างนี้แล้วย่อมเลื่อมใส) ส่วนใหญ่ ธมฺม ศัพท์แม้จะเป็นปุงลึงค์ แต่คัมภีร์พาลาวตาร (หน้า ๓๐) กล่าวว่า ธมฺม ศัพท์ยังเป็นนปุงสกลิงค์ได้อีกด้วย อีกนัยหนึ่ง ตามมติของคัมภีร์อภิธานปิฎก (คาถา ๗๘๔) และสัททนีติปกรณ์ (ปทมาลา หน้า ๑๕๙) ธมฺม ศัพท์เป็นปุงลึงค์อย่างเดียว ตามนัยนี้ คำนี้จัดเป็นลึงควิปัลลาสนัย คือ การเปลี่ยนลึงค์ หมายความว่า แม้ควรจะกล่าวเป็นปุงลึงค์ แต่กล่าวเป็นนปุงสกลิงค์เพื่อรักษาฉันทะ

คาถา ๓๕

คำว่า **กณฺช** ในบาทที่ ๓ ได้รับอิทธิพลจากศัพท์สันสกฤตว่า กชฺช สำเร็จรูปมาจาก ก บทหน้า (น้ำ) + ชน ธาตุ (ชนเน = เกิด) + กวิ ปัจจัย มีรูปวิเคราะห์ว่า กสฺมี ชาโต กณฺโช (กัญชะ คือ สิ่งที่เกิด

ในน้ำ, บัว) คำว่า กณฺช นี้มีอรรถเหมือน อมฺโภช, อมฺพุช (บัว) และ
ไม่มีในวรรณกรรมบาลีทั่วไป สำหรับในวรรณกรรมบาลีที่แต่งในพม่า
พบคำว่า เกช แทน กณฺช เช่น ในคัมภีร์มหาวิสุทธิธารามิกเถรูปัตติ-
ทีปนี มีรูปคาถาว่า

ชินฺ มาเกชโสเกสํ

ติโลกเกชเกสรํ

พรหมโมพินตปปาทํ

วนฺเท ภคานํมัลลํ

(มวธ. หน้า ๑๙)

แปลว่า: “ขอน้อมกราบพระชินเจ้าผู้งามเลิศกว่าสิริ
แห่งดวงจันทร์และดอกบัว ทรงเปรียบดั่งเกสรแห่งดอกบัว
คือโลกสาม ทรงมีพระบาทที่มิ่งกุฎของพรหมน้อมประณต
แล้ว ทรงเป็นที่ตั้งแห่งบุญญาภินิหาร”

คำว่า **เพณปิณฑอสโม** ในบาทที่ ๔ พบในฉบับพม่า ส่วน
ฉบับไทยและฉบับโรมันมีรูปว่า เพณปิณฑนสโม รูปนี้ไม่สมควร เพราะ
กัจจายนไวยากรณ์ (สูตร ๓๓๓) กล่าวว่าให้แปลง น ปฏิเสธเป็น อ
ในตัมปวิสสมาสแนนน

คาถา ๔๑

เวตรณีนร คือ นรทวย เป็นนรกบริวารประเภทหนึ่งของ
นรกใหญ่ ๘ ชุม มีแม่น้ำทองแดงเดือดพล่าน อรรถกถาบางคัมภีร์
กล่าวว่าเป็นแม่น้ำขมฝาด ในแม่น้ำมีทรายและใบบัวเป็นเหล็กคม ได้

แม่น้ำมีมิตปักอยู่ ฟังทั้งสองมีต้นหวายเหล็กและหญ้าคา สัตว์นรก
ถูกกระแสน้ำพัดพาไปอยู่ ย่อมถูกของมีคมเหล่านั้นกรีดเฉือนอยู่เสมอ
(ม. อ. ๔.๑๗๒, สุตตนิ. อ. ๒.๓๑๒-๑๓)

คาถา ๔๗

คำว่า เหาโต ในคาถาที่ ๔๗, ๕๓, ๕๔ เป็นรูปบาลีที่คล้ายคลึงกับ
สันสกฤต กล่าวคือ โมคคัลลานไวยากรณ์ (ปริเฉท ๒ सूत्र ๒๓)
กล่าวถึงการลงวิบัติทั้งหมดในอรรถเหตุ ท้าย เหตุ ศัพท์และ
สรรพนามข้างหน้า เช่น

ปฐมาวิบัติ	โก เหตุ
ทุติยาวิบัติ	กัม เหตุ
ตติยาวิบัติ	เกณ เหตุนา
จตุตถวิบัติ	กิสฺส เหตุสฺส
ปัญจมีวิบัติ	กสฺมา เหตุสฺมา
ฉกฺขวิบัติ	กสฺส เหตุสฺส
สัตตมีวิบัติ	กสฺมี เหตุสฺมี

รูปว่า เหาโต ในคาถาเหล่านั้น ไม่ใช่รูปบาลีที่ลงวิบัติใดๆ รูปนี้
คล้ายคลึงกับสันสกฤตว่า เหเตา ที่ลงสัตตมีวิบัติ เอกพจน์ เมื่อเปลี่ยน
เหเตา เป็นบาลี ก็ควรเป็นรูปว่า เหาโต เพราะบาลีมีแต่สระ โอ เป็นเสียง
ยาวที่สุดของสระ อุ ไม่มีสระ เอา จึงใช้ โอ แทน เอา

คาถา ๘๗

คำว่า **ถวิโร** ในบาทแรก เป็นรูปบาลีที่คล้ายคลึงกับสันสกฤต กล่าวคือ สันสกฤตมีรูปว่า **สถวิร** แปลว่า “แก่, เถาะ; เสถียร, มั่นคง” บาลีมีรูปว่า “**เถร**” คำว่า **ถวิร** นี้มีใช้ในวรรณกรรมบาลีบ้าง เช่น คำว่า **นายกตถวิร** (พระเถระผู้เป็นประธาน = เจ้าอาวาส) ปรากฏใน คัมภีร์มหาวิสุทธิธารามิกเถรูปัตตติปิณีว่า

ตสมิณจ สมเย ตตถ

นายกตถวิราทโย

สนฺนิปตีสฺส พหโว

นানা ชนา จ ชาติยา.

(มวธ. คาถา ๑๗๓)

แปลว่า : หนึ่ง ในกาลนั้น พระเถระเจ้าอาวาสเป็นต้นและ
มหาชนหลายเชื้อชาติได้ประชุมกันแล้ว ณ ศาลานั้น”

คาถา ๘๘

ศาสนาพุทธมีความเห็นต่างจากศาสนาลัทธิเทวนิยมที่เชื่อว่า พระเป็นเจ้าสร้างเหล่าสัตว์โดยถือว่าการเกิดของเหล่าสัตว์นี้เป็นเหมือน เส้นวงกลมที่ไม่มีจุดเริ่มต้นโดยมีกระแสของจิตเป็นหลัก กระแสของ จิตนี้มีจุดเริ่มต้นไม่ปรากฏ กล่าวคือ เราไม่สามารถสาวไปหาคำตอบ เพื่อรู้ว่ากระแสธรรมชาติของตัวเรานี้เริ่มต้นขึ้นเมื่อไร กระแสจิตนี้ จะไหลเรื่อยไปอย่างไม่ขาดสายโดยมีกรรมเป็นเครื่องค้ำจุนในขณะยังมี

ชีวิตอยู่

โดยปรกติจิตดวงเก่าที่ดับไปแล้วจะเป็นเหตุให้เกิดจิตดวงใหม่ จิตดวงใหม่ที่เกิดสืบต่อจากจิตดวงเก่าก็ดำรงอยู่ชั่วขณะหนึ่งแล้ว ก็ดับไปพร้อมกับก่อให้เกิดจิตดวงต่อไป ดังนั้น จิตดวงหนึ่งจึงเป็น ทั้งเหตุและผล จิตของเหล่าสัตว์จึงมีลักษณะเป็นสายหรือกระแสของ ปราภฏการณ์ธรรมชาติอย่างหนึ่งที่เป็นทั้งเหตุและผล เกิดดับติดต่อกัน สัมพันธ์กันประดุจลูกโซ่

ในเวลาสิ้นชีวิตนั้นเป็นเวลาที่ยกรรมหมดกำลังจะคำจุนต่อไป ภายกับจิตจึงดับสนิทไม่สืบต่อเหมือนในเวลาปรกติ แต่เนื่องจากว่าใน ภายก่อนๆ เหล่าสัตว์ได้กระทำการทั้งที่เป็นฝ่ายดีและฝ่ายชั่วโดยมีผู้ สนับสนุนคือกิเลสต่างๆ ที่มีวิชาความไม่รู้และมีตัณหาความอยาก เป็นแกนนำ กระแสจิตจึงเกิดขึ้นใหม่ในภพหน้าต่อไปภพแล้วภพเล่า จะเห็นได้ว่าเป็นวัฏจักรที่หมุนเวียนจนกล่าวได้ว่าเบื้องต้นของสังสาร- วัฏไม่ปรากฏ

ถ้าหากเบื้องต้นของสังสารวัฏมีอยู่จริง ก็ต้องแสวงหาเบื้องต้น ของเบื้องต้นนั้นอีก หากคิดว่าไม่มีเหตุอะไรทำให้เกิดเบื้องต้น เหล่าสัตว์ เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ก็เป็นความเห็นที่เรียกว่า **นัตถิกทฤษฎี** (ความ เห็นว่าเหตุไม่มี) หรือถ้าเห็นว่ามีพระเจ้าผู้เนรมิตเหล่าสัตว์ ก็เรียกว่า **อิสสรนิมมานทฤษฎี** (ความเห็นว่ามีผู้สร้างโลก) ที่จริงแล้ว เหล่าสัตว์ นั้นเวียนตายเวียนเกิดตามกฎของกฎจัสสุบบาทที่ดำเนินไปภพแล้วภพ

เล่าจนหาเบื้องต้นไม่พบ

นักปรัชญาธรรมชาตินิยมชื่อว่า เบร์ทรันด์ รัสเซลล์ (Bertrand Russell) กล่าวว่า “ไม่มีเหตุผลใดเลยที่จะตั้งข้อสมมติฐานว่าโลกนี้มีการเริ่มต้น แนวความคิดที่ว่าทุกสิ่งทุกอย่างมีการเริ่มต้น เกิดจากการด้อยจินตนาการของพวกเราเอง” หมายความว่า การคิดหาเบื้องต้นของสังสารวัฏก็เหมือนการคิดว่าไก่เกิดก่อนไข่ หรือไข่เกิดก่อนไก่ เป็นปัญหาที่หาคำตอบได้ยากหรืออาจจะไม่มีคำตอบเลย เมื่อมนุษย์ตั้งข้อสมมติฐานว่าโลกนี้มีการเริ่มต้น จึงต้องมีพระเจ้าเป็นผู้สร้างเหล่าสัตว์ ทั้งที่อาจไม่มีใครเคยพบมาก่อนเลย

พระพุทธเจ้าตรัสว่าความคิดเกี่ยวกับเรื่องโลก (โลกจินตา) เป็นอจินไตยไม่ควรคิด ถึงจะคิดก็หาคำตอบไม่ได้ และในสังยุตตนิกายก็ตรัสไว้ว่า

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย สังสารวัฏนี้มีขอบเขตที่ใครๆ ตามรู้ไม่ได้ ส่วนเบื้องต้นย่อมไม่ปรากฏแก่เหล่าสัตว์ผู้มีอวิชชาเป็นเครื่องกั้น มีตัณหาเป็นเครื่องผูก ท่องเที่ยวไปมาอยู่”

(สํ. ข. ๑๗.๙๙.๑๑๗)

พึงสังเกตว่าเราถือกำเนิดในชาตินี้ได้สร้างบารมีคือทาน ศีล และภาวนา ไว้มากเพียงใด เราให้ทานกี่ครั้ง รักษาศีลบริสุทธิ์กี่วัน และเจริญภาวนากี่ชั่วโมงในชีวิตหนึ่ง ถ้ารู้สึกว่าย่ำยังสร้างบารมีไม่

มาก การเวียนตายเวียนเกิดก็เป็นไปได้จริงๆ ไม่น่าสงสัยเลย

คาถา ๙๓

คำว่า **ธมฺมกาย** (ธรรมกาย) ในบาทแรก แปลตามศัพท์ว่า “หมู่ธรรม” ในที่นี้หมายถึงโลกุตระธรรม ๙ คือ มรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑

คาถา ๙๖

คำว่า **อโฆชิ** ในบาทที่ ๓ สำเร็จรูปมาจาก พุธ ธาตุ (อวคฺมเน = ฐั) + ย บัจจัย + อี วิภัตติ พุธ ธาตุที่มีความหมายว่า “ฐั” เป็นทิวาทิขณะเท่านั้น จึงควรมีรูปว่า อโฆชิ เหมือนข้อความใน คัมภีร์นิกการะ (คาถา ๗) ว่า **อโฆชิ โพธิ อรุโณทยมฺหิ** (ตรัสรู้ สัมโพธิญาณในยามอรุโณทัย) ส่วนฉบับพม่า ไทย และโรมัน มีรูปว่า อโพธิ รูปนี้ไม่ตรงตามกฎไวยากรณ์

คาถา ๙๘

คาถานี้กล่าวชักชวนให้ชาวพุทธช้องเสพพระธรรมด้วยการ ศึกษาและปฏิบัติ พระธรรมนั้นหมายถึงคำสอนตลอด ๔๕ พรรษา ของพระศาสดาซึ่งพระองค์ทรงสถาปนาไว้เป็นตัวแทนในเวลาใกล้ ปริณิพพานไว้ในมหาปริณิพพานสูตรว่า

“ดูก่อนอานนท์ ตถาคตแสดงธรรมและวินัยไว้แล้ว

ธรรมและวินัยนั้นจะเป็นศาสดาของพวกเธอเมื่อตถาคต
ล่วงไป”

(ที. มหา. ๑๐.๒๑๖.๑๓๔)

พระพุทธดำรัสนี้แสดงความสำคัญแห่งคำสอนของพระพุทธองค์
ไว้เทียบเท่าพระองค์เอง จึงทำให้ชาวพุทธตั้งแต่ครั้งพุทธกาลจนถึง
ปัจจุบันเคารพนับถือพระไตรปิฎก ไม่กล้ากล่าวจ้วงจาบพระไตรปิฎก
แต่อย่างใด ถ้าสงสัยข้อความอย่างใดอย่างหนึ่งในพระไตรปิฎก ก็ไม่
ด่วนสรุปความเห็นของตนเป็นหลักเพราะความเห็นส่วนตัวอาจผิดพลาด
ได้ แต่มักค้นคว้าหาคำตอบ ใต้ถามผู้รู้จนเข้าใจกระจ่าง หรือ
พากเพียรปฏิบัติธรรมจนเกิดปัญญารู้แจ้งเห็นจริง ลักษณะนี้จัดเป็น
ศรัทธาที่เกิดร่วมกับปัญญา ไม่ใช่ความเชื่ออย่างงมงาย

กระนั้นก็ตาม ปัจจุบันมีนักการศาสนาบางท่านกล่าวว่า การเชื่อ
พระไตรปิฎกแล้วอ้างอิงพระไตรปิฎกเป็นแบบแผนนั้นไม่ถูกต้อง และ
ไม่ตรงตามความประสงค์ของพระพุทธองค์ที่ต้องการให้ผู้ฟังมีเสรีภาพ
ทางความคิด บุคคลเหล่านั้นยอมรับข้อความในพระไตรปิฎกที่ตรงกับ
ความเห็นของตนเท่านั้น พร้อมทั้งปฏิเสธข้อความที่ตนไม่เห็นด้วย
โดยอ้างว่าพระพุทธเจ้าตรัสสอนไม่ให้เชื่อตำราไว้ในกาลามสูตรที่รู้จัก
กันในอีกชื่อหนึ่งว่า เกสปุตตสูตร (อง. ดิก. ๒๐.๖๖.๑๘๓-๑๘๘) ใน
พระสูตรนั้น พระพุทธเจ้าสอนให้ละเว้นจากความเชื่อที่เกิดจากเหตุ
๑๐ ประการ คือ

มา อนุสฺสเวน (อย่าเชื่อด้วยการฟังตามๆ กันมา)
มา ปรมฺปราย (อย่าเชื่อด้วยการถือสืบต่อกันมา)
มา อิตฺทิกิราย (อย่าเชื่อคำเล่าลือ)
มา ปิฎกสมฺปทาเนน (อย่าเชื่อด้วยการอ้างตำรา)
มา ตกฺกเหตุ (อย่าเชื่อเพราะความเป็นเหตุเป็นผล)
มา นยเหตุ (อย่าเชื่อเพราะการชี้แนะ)
มา อากาโรปวิตฺตเกน (อย่าเชื่อด้วยการตริตrongตามอาการ)
มา ทิฎฺฐินิซฺฆมานกฺขนฺติยา (อย่าเชื่อ เพราะเข้ากับความเห็นที่ตน
ยอมรับไว้แล้ว)

มา ภพฺพุตตาย (อย่าเชื่อ เพราะมีความน่าเป็นไปได้สูง)
มา สมฺโณ โน ครูติ (อย่าเชื่อ เพราะสมณะนี้เป็นครูของเรา)

มีข้อสังเกตว่า ถ้าถือว่าพระไตรปิฎกเป็นตำรา กาลามสูตรนี้ก็เป็นส่วนหนึ่งที่อยู่ในพระไตรปิฎก การอ้างกาลามสูตรแล้วปฏิเสธพระพุทฺธพจน์อื่นจึงเป็นเรื่องที่ขัดแย้งกันเอง เช่นเดียวกับที่มีผู้ยึดถือว่ากาลามสูตรสำคัญกว่าพระพุทฺธพจน์อื่น ความจริง การตีความ “มา ปิฎกสมฺปทาเนน (อย่าเชื่อด้วยการอ้างตำรา)” ว่าหมายถึงปฏิเสธความเชื่อในตำราทั้งหมดรวมทั้งคัมภีร์ทางศาสนา เป็นเพียงสมมติฐานที่ไม่มีหลักฐานทางวิชาการใดมายืนยัน ที่จริงแล้วคำสอนของพระพุทฺธเจ้าในครั้งพุทฺธกาลอยู่ในรูปแบบของ คำสอน ทั่วไป ไม่จัดเป็น ตำรา

เหมือนคัมภีร์พระเวทของศาสนาพราหมณ์ ต่อมาเมื่อมีการสังคายนา
เป็นหมวดหมู่ในสังคายนาครั้งที่ ๑ คนทั่วไปจึงเข้าใจความในพระไตร-
ปิฎกในรูปแบบ ของ ตำรา คัมภีร์อรรถกถาที่อธิบายกาลามสูตรนี้
อธิบายคำว่า ตำรา ว่าหมายถึงตำราของชาวกาลามะคือคัมภีร์พระเวท
ไม่ใช่หมายถึงคัมภีร์ทางศาสนาพุทธ ดังปรากฏข้อความในคัมภีร์
อรรถกถาว่า

มา ปิฎกสมุปาทเนนาติ อมหากัม ปิฎกตนุตติยา สหุติ
สเมตติปิ มา คณหิตถ.

(อง. อ. ๒.๒๐๓)

แปลว่า: “พระดำรัสว่า มา ปิฎกสมุปาทเนน (อย่าเชื่อโดย
อ้างตำรา) มีความหมายว่า พวกเธออย่าเชื่อว่าความเห็น
นี้เสมอกับตำราแบบแผนของพวกเรา”

โดยเหตุที่ชาวกาลามะได้ยินได้ฟังคำสอนของศาสดาหลาย
สำนัก แต่ละสำนักอธิบายคำสอนของตนไปทิศทางที่แตกต่างกัน จนไม่
อาจตัดสินใจได้ว่าจะเชื่อใคร ก่อนฟังธรรมชาวกาลามะไม่ใช่ชาวพุทธ
ต่อมาเมื่อฟังธรรมแล้วเกิดความซาบซึ้ง จึงปฏิญาณตนเป็นชาวพุทธ
ดังนั้น คำว่า “พวกเรา” ในที่นี้จึงหมายถึงชาวกาลามะที่ส่วนใหญ่
นับถือศาสนาพราหมณ์ มีตำราแบบแผนคือคัมภีร์พระเวท เหตุที่กล่าว
ยืนยันว่าตำราของชาวกาลามะคือคัมภีร์พระเวท ก็เพราะคัมภีร์
พระเวทปรากฏเป็น ตำรา ในสมัยพุทธกาล มีข้อความเกี่ยวกับเรื่องนี้

ในมัชฌิมนิกาย จังกีสสูตร ว่า

อถ โข กาบทีโก มาณโว ภควนฺตํ เอตทโวจ “ยทิทํ โภ
โคตม พุราหฺมณานํ โปราณํ มนุสฺสํ อิตฺติหิหฺมปรํ
ปิฏกสมฺปทาย, ตตฺถ จ พุราหฺมณา เอกํเสน นิฏฺฐํ คจฺจนฺติ
‘อิทเมว สจฺจํ, โมฆมณฺยณฺ’ติ. อิธ ภวํ โคตโม กิมาหา”ติ.

(ม. ม. ๑๓.๔๒๗.๔๑๖)

แปลว่า: “ลำดับนั้น กาบทิกมานพได้ทูลถามพระผู้มี
พระภาคว่า ข้าแต่ท่านโคตม พระเวทที่เป็นของเก่าของ
พราหมณ์ทั้งหลาย นำสืบต่อกันโดยอ้างตำรา พราหมณ์
ทั้งหลายย่อมตัดสินโดยฝ่ายเดียวว่า คำนี้จริง คำอื่นหา
สาระมิได้ ในเรื่องนี้ท่านพระโคตมตรัสว่าอย่างไร”

ข้อความในพระสูตรนี้ชี้ชัดว่าพระเวทเป็นตำราที่พราหมณ์
สืบทอดต่อๆ กันมา และพราหมณ์ก็ยึดมั่นว่าตำรานี้ถูก ส่วน
ลัทธิศาสนาอื่นๆ ไม่มีแก่นสาร ฟังสังเกตคำว่า ปิฏกสมฺปทาน เนน
ในกาลามสูตร คล้ายคลึงกับคำว่า ปิฏกสมฺปทาย ในพระสูตรนี้
ทั้งสองคำมีความหมายเหมือนกัน แปลว่า “การอ้างตำรา” โดยคำว่า
ปิฏก แปลว่า “ตำรา” คำว่า สมฺปทาน และ สมฺปทา แปลว่า “การอ้าง”
ทั้งสองคำมีความเหมือนกัน ต่างกันที่คำปัจจัยท้ายบท (คำว่า สมฺป-
ทาน ลง ยุ ปัจจัย ส่วน สมฺปทา ลง อ ปัจจัย)

ปัจจุบันคนส่วนใหญ่มักเข้าใจว่าคำว่า ตำรา ที่ปรากฏใน

กาลามสูตร หมายถึงแหล่งความรู้ต่างๆ จึงเห็นว่าพระพุทธเจ้าทรงสอนไม่ให้เชื่อตำราอย่างงมงาย คืออย่าเพิ่งด่วนเชื่อทันที เพราะแหล่งความรู้ต่างๆ มีทางที่จะผิดพลาดได้ หมายความว่าให้คิดดูตามหลักเหตุผลก่อน เมื่อคิดดูดีแล้วเห็นว่าแหล่งความรู้นั้นๆ มีเหตุผล จะเชื่อก็ได้ การตีความเช่นนี้ทำให้ชาวตะวันตกยกย่องพระพุทธศาสนาว่ามีลักษณะเป็นเหตุผลนิยม (Rationalistic) แต่การตีความในลักษณะนี้ก็อาจทำให้เกิดการวิจารณ์พระไตรปิฎกและคัดค้านโดยเข้าใจว่าเป็นการเพิ่มเติมขึ้นภายหลัง อย่างไรก็ตาม เมื่อวิเคราะห์ตามหลักฐานทางวิชาการที่กล่าวไว้แล้ว คำว่า ตำรา น่าจะหมายถึงคัมภีร์พระเวท

ความจริงแม้จะไม่อ้างกาลามสูตร พระพุทธศาสนาก็มีลักษณะเป็นเหตุผลนิยมได้เหมือนกัน กล่าวคือ พระพุทธเจ้าไม่ทรงสอนให้เชื่อพระองค์อย่างงมงายโดยไม่วิเคราะห์เหตุผล แต่ทรงสอนให้ตั้งใจฟังธรรมก่อนแล้วนำไปพิจารณาหาเหตุผล หลังจากนั้นจึงลงมือปฏิบัติตามที่พระองค์ทรงแนะนำ เมื่อบรรลุธรรมแล้วความเลื่อมใสที่เกิดร่วมกับโลกุตรปัญญาจึงจะตั้งมั่นไม่หวั่นไหว ส่วนความเลื่อมใสของปุถุชนทั่วไปอาจจะหวั่นไหวได้เมื่อเห็นว่าคนอื่นมีเหตุผลดีกว่า มีข้อความเกี่ยวกับเรื่องนี้ใน มัชฌิมนิกายว่า

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราไม่กล่าวการดำรงอยู่ใน
อภัตผลก่อน แต่การดำรงอยู่ในอภัตผลย่อมมีได้ด้วย

การศึกษาและปฏิบัติตามลำดับ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย
การดำรงอยู่ในอหัตถ์ผลย่อมมีได้ด้วยการศึกษาและ
ปฏิบัติตามลำดับอย่างไร? ดูภิกษุทั้งหลาย กุลบุตรใน
ธรรมวินัยนี้ เกิดศรัทธาแล้วย่อมเข้าไปใกล้ เมื่อเข้าไปใกล้
ย่อมเสวนา เมื่อเสวนาย่อมเจียโสตลง เมื่อเจียโสตลงแล้ว
ย่อมฟังธรรม ครั้นฟังธรรมย่อมทรงธรรมไว้...ครั้นไตร่ตรอง
แล้วย่อมตั้งความเพียร ผู้มีใจส่งไป[สู่พระนิพพาน]ย่อม
กระทำให้แจ้งนิโรธด้วยหมั่นนามธรรม และแทงตลอด
เห็นแจ้งอริยสัจสี่นั้นด้วยมรรคปัญญา”

(ม. ม. ๑๓/๑๘๓/๑๕๘)

ถ้าชาวพุทธตีความตามความเห็นของตน โดยไม่เข้าใจใน
พระอภิธรรมและขาดความเชี่ยวชาญภาษาบาลีเช่นนั้น รวมทั้งยังมี
ผู้ที่ไม่ใช่ชาวพุทธอีกจำนวนหนึ่งตีความคำสอนของพระพุทธเจ้า
ไปตามคำสอนในศาสนาอื่นที่ตนนิยม ก็จะมีผลให้สัทธรรมปฏิรูป
เกิดขึ้นอีกอย่างมากมายและอาจไม่มีข้อยุติว่าความเห็นของใครถูกเหมือน
การถกเถียงของเจ้าศากยะ ๓ พระองค์ คือ เจ้ากิมพิละ, เจ้า
ภัททิยะ และเจ้าอนรุทธะในครั้งพุทธกาล กล่าวคือ วันหนึ่งเจ้าชาย
ทั้งสามพระองค์นั้นทรงถกเถียงกันว่า “ข้าวเกิดที่ไหน” เจ้ากิมพิละ
ตรัสว่า “ข้าวเกิดที่นาง” เจ้าภัททิยะตรัสว่า “ข้าวเกิดที่หม้อ” ส่วนเจ้า
อนรุทธะตรัสว่า “ข้าวเกิดที่ถาดทอง” จะเห็นได้ว่าความคิดเห็นของ

เจ้าชายเหล่านั้นแตกต่างกันไปตามประสบการณ์ของตนที่เห็นข่าว
ในสถานที่ต่างกัน

ด้วยเหตุนี้ ชาวพุทธจึงควรยึดหลักการในพระไตรปิฎกตาม
คำอธิบายที่กล่าวไว้ในคัมภีร์อรรถกถาและฎีกาที่แต่งโดยท่านผู้เชี่ยวชาญ
ภาษาและหลักธรรม ไม่ควรอ้างกาลามสูตรเพื่อคัดค้านพระพุทธรพจน์
อื่นแล้วแสดงความเห็นของตนโดยอ้างสมมติฐานที่ไม่มีหลักฐานทาง
วิชาการ เมื่อเป็นดังนี้พระสัทธรรมก็จะดำรงมั่นไม่พินเพื่อน ทั้งจะไม่มี
กรณีพิพาทเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนาเลย

ปัจจุบันมีผู้คัดค้านพระพุทธรพจน์บางแห่งที่ตนเห็นว่าไม่
ถูกต้อง โดยอ้างสมมติฐานที่เลื่อนลอยหรือมีเหตุผลที่ไม่เป็นเหตุผล
บุคคลเช่นนั้นถูกพระศาสดาตำหนิไว้ในอังคุตตรนิกายว่า

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย คนสองจำพวกนี้ย่อมกล่าวดู
ตุ่ตถาคต คนสองจำพวกเป็นไฉน? คือคนที่แสดงสิ่งที่
ตถาคตตรัสภาษิตไว้ว่า ตถาคตมิได้ตรัสภาษิตไว้ และคนที่
แสดงสิ่งที่ตถาคตมิได้ตรัสภาษิตไว้ว่า ตถาคตได้ตรัส
ภาษิตไว้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย คนสองจำพวกนี้แลย่อมกล่าว
ดูตุ่ตถาคต”

(อัง. ทก. ๒๐.๒๔.๕๙)

นิคมกฤา

๑. เชพำงคนคเร รมเม	ท่ามะโอ อิติ สมณิเต
อาราเม นิวสนตสส	มหาเถรสส ธีมโต.
๒. สสตุติ'มนุคมมคค-	มหาปณฺฑิตลณฺนิโน
ปาเยสิ โย สลิสฺसानํ	ฌาณชรี'มนคฺฌิยํ.
๓. คนฺธสราภิวํเสน	ธมฺมนเตวาสิภิกฺขุนา
หิตจิตฺเตนินํ สตุถํ	กตํ ยาติ สมตฺตตํ.
๔. สตุถมาลย'มิงํ สนฺต-	จิตฺตจงฺโกฏฺฏกํ สฺกํ
वासยนตํ จิรํ จาตุ	ยาว มุณินฺทสคฺคณา.
๕. ปิณฺณนตํ มนํ สาธุ-	ชนานํ หิตกามินํ
อปปมาเทน สทฺธมฺมา-	จารสฺส การณํ อิทํ.
๖. นนฺโทอลงฺกตินเยหิ วิจิตฺตจิตฺตํ	
สพฺพญฺญาสานมฺหิ'ว ปุပ္ผปุပ္ผํ	
สาธฺฐชนาลิหิ อภิจฺฉิตคนฺธคนฺธํ	
เอตํ ปิพฺพนฺธิย ปสฺสีทตุ สนฺตสนฺโต.	
	คนฺธสราภิวํโส

คำลงท้าย

๑-๓. พระมหาเถระผู้ทรงปัญญา พำนักอยู่ ณ วัดท่ามะไอนครลำปางที่น่ารื่นรมย์ ดำรงสมณศักดิ์ว่า อัครมหาบัณฑิต โดยอาศัยความสามารถของท่าน ยังศิษย์ให้ดื่มน้ำนมคือปรีชาอันทรงค่า พระคันธสाराภิงค์ศิษย์ของท่านแต่งคัมภีร์แปลนี้ด้วยจิตเกื้อกูล บรรลุความสำเร็จ

๔. ขอให้พวงมาลัยคือคัมภีร์นี้จงมอบคือจิตที่ดื่งามของสาธุชนให้หอมหวาน ดำรงอยู่เป็นนิത്യ ตราบที่พระคุณอันงามเลิศของพระจอมมุนียังดำรงอยู่

๕. คัมภีร์นี้ทำจิตของสัตบุรุษผู้ใฝ่ประโยชน์ให้เบิกบานเสมอ เป็นเหตุแห่งการปฏิบัติธรรมด้วยความไม่ประมาท

๖. สัตบุรุษผู้ประเสริฐระดับคัมภีร์ที่มีระเบียบฉันทและอลังการอันงามวิจิตรนี้ ซึ่งเปรียบดั่งบุปผาอันงามตระการในพฤษภาแห่งศาสนาของพระสัพพัญญู อันมีกลิ่นหอมหวานที่หมู่ภุมรคือสาธุชนปรารถนาจงมีใจผ่องใสเกิด

พระคันธสाराภิงค์

บรรณานุกรม

- กัจจายนะ, พระ. กัจจายนพยาकरणะ. ลำปาง: วัดท่ามะโอ, ๒๕๓๐.
- คันธสาราภิงส์, พระ. กัจจายนสารมัญชรี. กรุงเทพฯ: ธีระการพิมพ์, ๒๕๓๘.
- คันธสาราภิงส์, พระ. สังวณนานิยาม. กรุงเทพฯ: ธีระการพิมพ์, ๒๕๓๘.
- จตุรงค์พล, มหาอำมาตย์. อภิธาน์ปทีปิกาฎีกา. ย่างกุ้ง: กระทรวงมหาดไทยและการศาสนา, ๒๕๐๘.
- ชูศักดิ์, เทลกฎาคทา (พระคาถาซึ่งกล่าวที่กะทะน้ำมัน), มปท. ๒๕๑๙.
- ตารานาถภักฎาจารย์. ศัพท์สโตมมทานิธิ. พาราณสี: โรงพิมพ์เจา-ขัมภา, ๒๕๑๑.
- ธรรมกิตติ, พระ. พาลาวตาร. ลำปาง: วัดท่ามะโอ. ๒๕๔๑.
- นาเศศภักฎะ, ปริภาเชนทุเสชระ, พาราณสี: โรงพิมพ์วิชัย, ๒๔๔๒.
- พุทธปปียะ, พระ. ปทรูปสิทธิ. กรุงเทพฯ: วัดท่ามะโอ. ๒๕๒๖.
- มหาวงศ์, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญาน, ๒๕๔๐.
- โมคคัลลาน, พระ. โมคคัลลานพยาकरणะ. ย่างกุ้ง: กระทรวงมหาดไทยและการศาสนา, ๒๕๒๕.
- โมคคัลลาน, พระ. “อภิธาน์ปทีปิกา” ใน ปญจมูลคณ. กรุงเทพฯ: วัดมหาธาตุ, ๒๕๔๔.
- แย้ม, นอ. (พิเศษ). แย้มบรรยาย, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๒๓.

วิสุทธิธำมส, พระ. ธาตวตถสังคหปาฐ. มนต์เลย์: โรงพิมพ์ย่างกุ้ง-
มนต์เลย์ปริกัฏฐาอูตไส, ม.ป.ป.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕.
พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๘.

ราชาราชานตทေး. ศัพทกัลปหุระ. นิวเดลฮี: โรงพิมพ์นิวจีแอน, ๒๕๓๒.

วามนะและชยาทิตย. กาศิกา. พาราณสี: โรงพิมพ์ตารา, ๒๕๒๘.

เวทหะ, พระ. รสวาหินี, โรงพิมพ์ชินาลังการ: โคลัมโบ, ๒๓๕๖.

ศรรวธรรมทေး. กาดันตรวยาकरण. นิวเดลฮี: โรงพิมพ์ซีลัมเปอร์,
๒๕๓๑.

สิริธัมมะ, พระ. มหาวิสุทธิธำมิกเกรูปัตติทีปนี, ย่างกุ้ง: โรงพิมพ์หังสา-
วดีปริกัฏฐ, ๒๕๑๘.

สุโพธาลังการฎีกา, ย่างกุ้ง: กระทรวงมหาดไทยและการศาสนา, ๒๕๐๗.

สุนทร ฌ รังสี, รองศาสตราจารย์. พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก,
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

แสง จันทราม, ศาสตราจารย์. พุทธศาสนวิทยา. กรุงเทพฯ: บริษัท
สร้างสรรคบุ๊คส์จำกัด, ๒๕๔๔.

อัคควังสะ, พระ. สัททนีตีปกรณ, ๓ เล่ม. กรุงเทพฯ: มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ,
๒๕๒๑-๒๕๒๓.

อานันทบัณฑิต, พระ. เถลกฎาทาภาษาสันสกฤต, ย่างกุ้ง: โรงพิมพ์ภาว-
โปงนิตไต้, ๒๔๘๗.

Malalasekara, G.M. The Pali Literature of Ceylon, Kandy:
Buddhist Publication Society, 1928.